

LAISVĖ

Šiame numeryje:

MIRĖ PROFESORIUS ANTANAS MACEINA • NEPRIPAŽINTA KRAUJO AUKA • KULTŪROS IR POLITIKOS SAŪVEIKA • LAISVĖ – TAUTOS TIKSLAS • BRAŽAITIS VĒL MUMS KALBA • LIETUVOS KONSULARINĖ TARNYBA • DABARTINĖ LIETUVA TURISTO AKIMIS • OSI: SUPLANUOTAS SIAUBINGAS ŽAIDIMAS • POLITINIO IR KULTŪRINIO DARBO ATEITIS • LITERATŪRA IR POLITIKA LOS ANGELES MIESTE

Ruso: DR. KAZYS AMBROZAITIS, KAZYS BRADŪNAS, INGRIDA BUBLIENĖ, DR. ADOLFAS DAMUŠIS, ČESLOVAS GRINCEVICIUS, VACLOVAS KLEIZA, ANGELE NELSIENĖ, DR. BRONIUS NEMICKAS, PAPARTIS EDIS SABAS, DR. R. S. TAUTKUS, J. VIDZGIRIS

Pasimatysime ši vasar

- * Romoje, mindami Lietuvos krikšto atnaujinimo 600 metus sukakt,
- * o v liau — Dainavoje, trisdešimt pirmojoje LFB studij ir poilsio savait je.

Visiems skaitytojams ir skaitytojoms LAISV linki gražaus pavasario ir brandžios vasaros!

LAISV leidžia Lietuvi Fronto Bi iuliai tris kartus per metus.

Redaktorius: Juozas Baužys.

Redakcijos talkininkai: eslovas Grincevi ius ir Adolfas Markelis.

Administratorius: Jonas Prakapas.

LAISV (TOWARD FREEDOM) — a Lithuanian magazine of politics and cultural life published three times a year by Lietuvi Fronto Bi iuliai.

Editor: Juozas Baužys. Business and circulation manager: Jonas Prakapas.

Redakcijos adresas: J. Baužys, 7225 W. Higgins Ave., Chicago, IL 60656, USA.

Administracijos adresas: J. Prakapas, 14 Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305, USA.

Metin prenumerata: JAV, Kanadoje ir Australijoje — 10 JAV doleri , Europoje ir P. Amerikoje — 7 JAV doleriai.

Garb s prenumerata: 20 JAV doleri .

Spausdina „Draugo“ spaustuv : 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629.

T U R I N Y S

Vedamosios mintys	2
Skaitytojų žodis	4
A.†A. profesorius Antanas Maceina.....	6
A. Jasmantas — eil. raštis	7
J. Vidzgiris — Jis savo tremt. prasmino.....	8
Adolfas Damušis — Nepripažinta kraujo auka (II)	14
Ingrida Bublienė — Kultūros ir politikos sąveika išėjimoje.....	26
Edis Sabas — Laisvė — aukščiausias tautos tikslas.....	33
eslovas Grincevičius — Brazaitis vėl mums kalba.....	36
Vaclovas Kleiza — Lietuvos konsularinė tarnyba.....	40
Vyskupo Pauliaus A. Baltakio laiškas baltųjų lietuviams.....	46
Papartis — Dabartinė Lietuva turistų akimis.....	48
Dr. R. S. Tautkus — OSI: pasitarnavimas teisingumui ar suplanuotas siaubingas žaidimas?.....	56
Bronius Nemickas — Kokia išėjimo politinio ir kultūrinio darbo ateitis?.....	61
Literatūros vakarų tradicijos srovės.....	64
Kazys Bradūnas — Poezija ir Lietuva, Kraujo žiedai (eil.).....	65
J. K. ir Angel Nelsienė — XIX politinės studijos.....	69
Vardai ir vykliai.....	75
Nauji leidiniai.....	78
Laisvės Fondo informacija.....	79

Autoriaus pavarde ar slapyvardžiu pasirašyti straipsniai neb tina atstovauja leidėjo ar redakcijos nuomonei ir yra atviri diskusijoms • Nepakeičiant autoriaus minties, straipsniai gali būti taisomi ir tvarkomi redakcijos nuožiūra • Redakcijai siunčiami laišškai ir atsiliepimai pasirašomi tikrosiomis pavardėmis.

VEDAMIEJI

IŠNAUDOKIME VISAS PROGAS

PRAD JOME 600 met Lietuvos krikš ionyb s jubiliejinius metus. Iškilms bus Romoje, didesniuose ar mažesniuose lietuvi išeivijos centruose, o taip pat, kiek bus manoma, ir okupuotoje Lietuvoje, Vilniuje.

Lietuvos ir išeivijos vyskupai šiuos metus yra paskelb GYVOS KRIKŠ IO-NIŠKOS DVASIOS METAIS. Tai reiškia, jog jubiliejaus proga tur tume savyje atnaujinti ar iš naujo uždegti gyv j krikšionišk dvasi , nepasiliekant vien metrikiniais katalikais.

Štai kaip rašoma Lietuvos vyskup laiške tikintiesiems (1987gavniai):„.... Norime, kad katalikai neb t susting ir užsidar , bet k rybingi ir spinduliuojantys aplinkai", (tod l reikalinga).....,užuojauta, padr sinimas, našť pasidalijimas, r pinimasis, kad ne tik man b t gera, dosni širdis, dosni ranka, dr sa stoti už ties bei nuskriaustuosius, už žmoniškum , už taik su visais geros valios žmon mis, ,kad tarpusavio meil b t tvirtesnis gyvenimo d snis už bet kur kit d sn ' (St. Šalkauskis)''.

Tai yra šio jubiliejaus pamatai, ant kuri turi b ti statomos visos iškilms. Ta iau išeivijoje religinis ir dvasinis momentas dažnai yra glaudžiai susietas su politika. Esm je, ypa m s s lygose, tai n ra bloga, bet neretai šitoks glaudus religijos ir politikos ryšys m s pa i tarpe sukelia nuomoni skirtumus ir net nesutarimus. Jie pastebimi ir dabar, besiruošiant jubiliejaus iškilms, aštresni ar švelnesni, spaudos puslapiuose, pokalbiuose ir susirinkimuose. Prašome, kiti net reikalaujame, Vilniaus arkivyskupijos prijungimo Lietuvos jurisdikcijon, gerai žinodami, kad šis prašymas, nors ir teis tas, d l daugelio komplikacij šiandien dar ne taip lengvai išsprendžiamas. Tarp sav s pykstam s, kod l neminime Mindaugo krikšto jubiliejaus, o pasijauniname iki krikš ionyb s 600 met . Arba iš viso, pykstame ant lenk , kad j takoje at jome krikšionišk j taut tarp .

Bet paži r kime iš kitos pus s, koki naud šis jubiliejus Lietuvai ir lietuviams gali duoti ir duos, jei tik išnaudosime visas galimybes ir progas Vakar pasauliui parodyti m s taut kaip jauniausi Europos krikšionišk dukter , ištikim Bažnyiai ir ištverming per visas žiauriausio persekiojimo dienas. Ar šis jubiliejus n ra tokia nedažnai pasitaikanti proga atkreipti užsienie i d mes lietuvi taut , jos istorij ir ištikimus lietuvi tautos s nus, s žin s ir žmogaus teisi gyn jus, kaip kun. Svarinsk , kun. Tamkevi i , Sad nait , Gajausk , Petk , Skuod , Lapieni ir nesuskai iuojam daugyb kit .

Atkreipti pasaulio d mes ir s žin pavergtos lietuvi tautos tragisk b kl yra pagrindinis lietuviškosios išeivijos uždavinys. Ši met krikš ionyb s min jimai tam yra didžiul proga. Išnaudokime j kiek galima geriau, (j.b.)

GALIMYB S IŠTES TI

SAVO TARPE, išeivijoje, dažnai jau iame neigiam sunykimo dvasi . Kol kas atsparum tokiai dvasiai palaik vyresnioji, dar nepriklausomoje Lietuvoje subrendusi, karta, bet jos amžiaus vidurkis jau art ja prie 70 met . T nepriklausomyb s metais uždegt patriotin ugn jie dalinai sugeb jo perduoti ir jaunesniajai kartai, kurios darbai tai liudija.

Išsivež me iš Lietuvos ir išsaugojome taip pat ir rezistencin moment . Dvi okupacijos mus ne tik užgr dino, bet ir pareigojo, kur beb tume, r pintis tautos reikalais. Tai pad jo iš s ti ir su entuziazmu žvelgti ateit . Tik kai pamatome, kad m s tarpe ima greit maž ti rezistencijos vadovai, atsiranda ištes jimo baim . Nauja spraga pasiliko ir dabar po dr. Antano Maceinos iš jimo.

Ši dien okupuotos Lietuvos rezistentai didesn d mes kreipia naujas rezistencines organizacijas. Buvusios politin s partijos ten jokio vaidmens nevaicina. Tai liudija, kad ir išeivija gal tur t organizuotis atliekam darb , bet ne politini program pagrindais. Tai ypa svarbu, norint jungti darb jaun j kart . Ji savo veiklai panaudoja savas formas ir naujus metodus.

Išeivijos rezistencijos atsakyti negalime. Tik ia ji turi kitas formas. Šiuo metu aktualiausia rezistencija yra prieš nutautim , pavargim ir galutin pal žim . Pradedame pavargti, kai nebedirbame, o skundžiam s, kad niekas nepasi lo nauj veiklos plan . Pamirštame, kad planai atsiranda bedirbant. Nebereik t nauj rezolucij , kol darbai ne vykdyti pagal pernykš ias rezolucijas. Pal žtame, kai galutinai atitr kstame nuo kasdienini visuomenini ir kult rini pareig , kurios palaiko m s tautin sipareigojim .

Juozo Brazai io išreikšti, „uolos — srov s“ kontrastai šiandien darosi real s. Tradicin s politin s partijos yra stangrios kaip uola, ir jos neturi jaunesniajai kartai patrankos. Ta iau ir jos yra reikalingos, nes neretai jos gali atidaryti duris Lietuvos reikalams tarptautiniuose forumuose. Rezistencin s organizacijos, pagal Brazait , kaip srov dr siau daro šuolius ateit , lengviau išsprendžia ryš su kovojan ia tautos dalimi.

Tad vienyb s šaukliams tekt atsakyti, jog nereikt smerkti m s išeivijos už diferenciacij daugelyje organizacij . Jeigu kiekviena organizacija padarys bent po vien nauding darb Lietuvos labui, tai b sime atlik daug darb . Laikykim s pilnutin s demokratijos princip , gerbkime ir palaikykite visas organizacijas, kurios tik daro nauding naš politin , visuomenin ar kult rin aruod . Nepask skime protokoluose ir formalumuose, bet atlikime užsibr žtus b tiniausius darbus, pad dami tautai išsilaisvinti.

Nepasitraukime pensij , nepaliudij savo darbaus ir veikla. Tai dalis išeivijos misijos. Yra galimyb i ne tik išverti, bet ir laim ti. Jei laim jimas ir neb t greitas, tai bent b sime nuties keli ateinan ios kartos laim tojams, kurie, kaip tie Maceinos izraelitiški abraomai v l gr š mums Dievo duot ir pažad t , bei prot vi iškovot žem . B kime kantr s ir ištes kime.

Kazys Ambrozaitis

SKAITYTOJ ŽODIS

Svarb s atitaisymai

Laisv žurnalas (Nr. 97, 8-11 psl., 1986 rugs jis), paskelbdamas Lietuvos sukilimin vyriausyb lie ian ius dokumentus, padar klaid . B iau d kingas, jei teiktum t s atitaisyti šias paklaidas:

1. Ne vietoje kabut mis užskliaudus cituojam Lietuvos sukilimin s vyriausyb s ministerio pirmininko pavaduotojo Juozo Ambrazevi iaus-Brazai io kalb , j klaidingai jungtas ir jai nepriklausantis sakiny s. Iš tikr j cituojamosios kalbos paskutinis sakiny s yra ne Brazai io pos dyje tarto žodžio pabaiga, bet ministeri kabineto nutarimas. Ta pati paklaida padaryta ir Juozo Brazai io Rašt VI tomo 427 psl.

2. Redakcija pati, išleidusi Lietuvos ministeri kabineto 1941 rugpj io 5 paskutiniojo pos džio protokol pasi-rašiusiuosius, terp mano nusi st j dokument tarpan netikr 1941 birželio 23 dien per Kauno radij paskelbtosios sukilimin s vyriausyb s sud t . Redakcijos tarpe n ra tada paskelbt j užsienio reikal ministerio Rapolo Skipi io, vidaus reikal ministerio Vlado Nasevi iaus ir prekybos ministerio Vytauto Statkaus, tuo tarpu ten sumi-n ti v liau kooptuoti ir pareigas jusieji ministerial.

Bronius Nemickas
New Yorkas

sp jimas visai žmonijai

Dr. Adolfo Damušio straipsnyje „Nepripažinta kraujo auka“ (JL, Nr. 98) pateikta žiauri m s tautos naikinimo statistika, kuri ir v l iškelia jau daug

kart keliamus klausimus: kuriam tikslui taut likimo L m jas skyr Lietuvai tuos skausmingus bandymus, ir kokia yra prasm ši m s tautos auk ir kan i ?

Tik kime, kad ateities istorikai pasakys, jog lietuvi tautos kruvinos aukos ir kan ios buvo sp jimas žmonijai — kas gali ištikti tautas, tapusias tos žiaurios š tonos sistemos aukomis. Šitai pareigoja mus nuolat skelbti pasauliui, tikinti žmoni ir vyriausyb i s žines ir protus, primenant ant kapini vart užrašytas mintis: „Kas j s esate — mes buvome, kas mes esame — j s galite b ti“.

P.S. Autoriaus išvardintame knygy apie Sibiro tremt s raše pasigedau St. R kien s ger ir išsami liudijim , tilpusi jos skaudžiose knygyse „Vergijos kryžkeliuose“ ir „Gr žimas laisv “.

Pr. Karalius
Kalifornija

Bereikalingi, nepagr sti neaiškumai

Amži dulk mis pridengt , o gal ir suklastot Dlugošo teisyb , kai kas bando aiškintis pagal pas mus sigyvenus pataikavim pratim . Tod l buvo malonu skaityti Broniaus Nainio straipsn (JL, Nr. 98). Jo mintys prava dina tebedusinan i atmosfer .

Nelengva suprasti, kod l kai kam atrodo, jog mums netinka prašyti Vilniaus arkivyskupijos Lietuvos bažnytin provincij jungimo, arba kardinolo Lietuvai paskyrimo. Argumentai ne tikinantys, kartais net prieštaraujantys. Jei buvusios vokie i parapijos gal jo b ti prijungtos prie

Lenkijos bažnytinis provincijos, tai ir Vilniaus srities bažnytos turi toki pat galimybę.

A. Valiuškis
Barrington, RI

Norčiau atkreipti dėmesį

... Žurnalas man labai patiko: turiningas, domus, pilnas vaizdžių informacijos. Pirmiausia, žinoma, pasidomėjau savo pasakojimu (Buvau slapto kabineto žmona, L, Nr. 98)... Norčiau atkreipti dėmesį, kad mano pasakojime nei vienas žodis nėra išgalvotas. Jei deda Zakso lapus žodžius, tai jis tikrai juos pasak... Trumpindami ir taisydami jus negalėjote atkreipti pakankamai dėmesio kaimui kurias detales, kadangi jūs tiesiog nežinojote ir joms reikšmingas nesuteikėte. Iš pataisymų (betruimpinant) matyti, kad pagal anglų kalbos stilius vietomis pakeitėte teisingą lietuvišką mano stilių. Aš, kaip autorius, jau iš atsakomybės ne tik už pateiktą medžiagą, bet ir už kalbą ir stilių...

(Keletas labiau esminių pataisymų): 46 psl. rašoma: „Iš Zakso laiško sužinojau, kad jis buvo fronte“. — Ne iš jo laiško, o iš Gelerio laiško mano artimam draugui. „Karas baigėsi 1945 pavasarį, prasidėjo demobilizacija“. — Demobilizacija neprasidėjo tuoju karui pasibaigus. Zaks demobilizavo tik 1945 rudenį. Minimas Kašnickis buvo re-

daktoriaus pavaduotojas, ne redaktorius. Zaksas rusiškojo laikraščio nebuvo pakviestas korespondentu. Jį ten pasiuntė KGB. 47 psl. — „persikiliau Telšio rajono ligoninėje...“ turio būti „gavau paskyrimą“.

A. Zaksienis
Izraelis

Reikia būti taisykloms

Perskaitysiu Laisv Nr. 98 (135), tenka nuširdžiai padėkoti A. Damušui, V. Dambravai, Br. Nainiui ir V. Vardžiui už jų taip svarius ir reikšmingus straipsnius. Maloniai buvau nustebintas ir Asis Zaksienis, buvusio slapto kabineto žmonos, aprašytomis išgyvenimais. Jie tikrai atskleidžia okupuotos Lietuvos gyvenimą. Reikia jos prašyti, kad greitai viską užrašytų ir išleistų atskirą knygą. Reikia jai ir padėti tokią knygą išleisti. Galiausiai padėti surasti leidėjus. Jei ir kiti, ištrūkę iš komunistinės vergijos, norėtų apie tai rašyti, reikėtų pagal galimybes jiems padėti.

Laisv žurnalas reikalingas ir turėtų pasirodyti dažniau. Turime vairuoti ir mokslininkų specialistus, tik gal per mažą turime politikus. O jie kaip tik reikalingi, nes visuose kraštuose reikia veikti ir kalbėti Lietuvos išlaisvinimo reikalui. Redaktoriui reikia pagalbos, jis vienas negali prirašyti viso žurnalo.

B. Balys
Iškaga

MIELI SKAITYTOJAI,

redaktoriui laukia jūsų atsiliepiami ir laiški. Rašykite, leiskite išgirsti jūsų nuomonę dėl vieno ar kito straipsnio minčių, apskritai, dėl žurnalo turinio ir išvaizdos. Naujam numeriui laiška redaktoriui turėtų pasiekti iki liepos pabaigos.

A.+A. PROFESORIUS ANTANAS MACEINA

buvo palaidotas 1987 vasario 2 Brebersdorfe, Vokietijoje.

Laidotuv s velionio valia tur jo b ti paprastos, tod l jose dalyvavo tik nedidelis artim j b relis ir vietos kaimelio gyventojai.

Kapinait se prie karsto susirinkusieji sukalb jo vis rožan i , nepaisydami žiemos šal io. Sniego dengiami laukai akinan iai ž r jo saul je, kuri iš giedrios dangaus m lyn s negail jo spinduli .

Vietos klebonas kun. A. Schaefer praved laidotuvi maldas ir apeigas.

Brebersdorfas — nedidelis žemutini Frank kaimelis, apie 14 km nuo Schweinfurto miesto, stambaus pramon s centro. Šiuo metu ia gyvena apie 380 žmoni , daugiausia pramon s darbininkai bei tarnautojai.

Apylink kalvota. Ant vienos kalvos pašlait s stovi Brebersdorfo bažnyt l , supama nedideli nam . Joje trys dail s senoviški baroko altoriai. Kiek atokiau nuo jos nedidel s, gražiai priži rimos, kapinait s, kuri jim saugo dvi apyamž s egl s. Viename kapinai i kampe, kair je pus je, prie gyvatvor s, at-siveria platus apylink s vaizdas. ia dabar ilsisi tremtinio kelione baig s m s bi iulis profesorius.

Po apeig prie kapo duob s visi susirinko bažny i , kur vietos klebonas drauge su Vak. Vokietijos lietuvi katalik sielovados direktorium kun. Antanu Bunga aukojo šv. mišias už velionio siel .

Laidotuv se dalyvavo t vas Alfonsas Bernatonis, Alina Gri-nien ir filosofijos daktarai Kajetonas eginskas ir K stutis Girnius.

Brebersdorfas velion profesori svetingai priglaud dar karo metais, tremtiniškosios kelion s pradžioje. Dabar jis globia jo mir-tinguosius palaikus. Tai kraštas, kuriame dar labai gyvas katalik tik jimas.

Iš Europos LF bi iulio

A. JASMANTAS

O šiandien v l Tu mus kvieti.
Pagruodžiu dunda žingsniai m s kieti.
Jau tuoj, jau tuoj prinokusiom su dirs m
Ir mes nusvirsim —
Visi mes paskutinio v jo pak sti
Nusvirsim prieš Tave, auksinis Tu Kviety!

Ak rytme iai,
Ak rytme iai tie tolimieji,
Kada pla iai
Lyg vandenys giesm laukus užlieja
Ir bokšte prikelia ošim ilg ilg ,
Tada ir mes lyg pirmutin smilga
Nedr siai stiebiam s pasiži r ti,
Kaip m s lauk grumsteliai žibur ti —
Ne, ne! kaip paausutos tavo rankos žvilga.

Iš rinkinio „Gruodas“

JIS SAVO TREMTI PRASMINO

Kelios mintys prie Antano Maceinos kapo

IR TU, ar jau ir tu
Su jais visais kartu;
Su nerimu, su seserim kan ia,
Su r pestingu ilgesiu – ia,
mus tu keli suradai,
Tu, mano pirmas peleninis gruode?

A. Jasmantas

Sausio 27, savo 79-jo gimtadienio angoje, Muensterio mieste, Vokietijoje, po ilgos ir sunkios ligos, mir filosofas ir rašytojas Antanas Maceina. Dar per anksti ir per sunku vertinti, kokio dvasios milžino netekome. Per daug arti jo stov jome, tod l jo

didyb s nemat me. Jo asmen ir darbus tinkamai vertins tiek tie, kurie laikui b gant gal s j pamatyti iš deramo nuotolio, kaip akiratyje išnirus didingo kalno siluet .

Velionis gim 1908 sausio 27 Bagr n kaime, Ašmintos vals iuje, Marijampol s apskrityje. Mok si Prien Žiburio gimnazijoje, Vilkaviškio kunig seminarijoje, Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-Filosofijos fakultete. Filosofijos ir pedagogikos studijas gilino Liuvene, Friburge, Strasburge, Briuselyje. 1934 VDU apgyn disertacij apie tautin aukl jim ir gavo filosofijos daktaro laipsn , 1935 paraš habilitacijos darb apie ugdom j veikim . 1935-40 buvo VDU Teologijos-Filosofijos fakulteto privatdocentas, 1942-43 Filosofijos fakulteto dekanas. D st filosofij Freiburgo universitete 1956-59 ir Muensterio universitete 1959-70, ligi iš jo pensijon.

Labai anksti pam go spaud ir su ja iki mirties nesiskyr . Dar b damas studentu išvert kelet vengr jaunimo rašytojo Tihamer Totho knygy , vadovavo student ateitinink meno draugijai Šatrijai, 1930-31 redagavo Ateit , buvo populiaraus katalik dienraš io XX Amžius steig jas ir redakcijos narys. Daug raš periodin je spaudoje, ta iau publicistika neužgož jo gilios filosofin s minties, kuri originaliai ir produktyviai reišk si

Profesorius Antano Maceinos karstas

Prof. Antanas Maceina išlydi svečius prie savo namų buto, Muensteryje. Gretimame puslapyje: Alina Grinienė prie prof. Maceinos kapo duobės, Brebersdorfo kapinaitėse.

raštuose tiesiog virš m. Taiau ir teologiskus klausimus jis nagrinėjo savitu filosofo žvilgsniu. Krikščionis filosofas Antanas Maceina buvo ir kituose savo raštuose, nagrinėdamas pedagogikos, sociologijos ar politikos problemas.

Juozas Girnius yra teisingai pastebėjęs, kad Maceinos knygoje filosofijos problemos neatsiejamai lydomos su teologo žvilgsniu, su vokietiška su poeto intuityva, teoriniai sprendimai su visuomenės reformatoriaus aistra. Maceina vis gyvenimą išlaikė gili pagarba savo mokytojui filosofui Stasiui Šalkauskiui, bet savo temperamentu ir filosofavimo stiliumi nuo jo labai skyrėsi. Maceinos visiškai nedomino abstraktios vokietiškos, sausi samprotavimai. Jis buvo jautrus vaizduotė uždegantiems palyginimams, konkrečioms situacijoms, iš jų kylantiems padirginimams, egzistencinei tikrovei, kuri jis norėjo perskrointi mintimi ir išreikšti užburiantiais taigiais žodžiais. Sistema jo nedomino, jos nekūrė, jos ir nepaliko. Skyrė daug dėmesio minties ir žodžio aiškumui bei taigumui, nes buvo ir poetas. Poeto nuojauta jam ypač praverdavo interpretuojant kitus veikalus (Didysis inkvizitorius, Jobo drama, Saulės giesmė, Niekšybės paslaptis).

gausiomis studijomis ir veikalais.

Antanas Maceina vis pirma buvo filosofas, ir tuo žodžiu galėtumėte viską pasakyti, jei pridėtumėte, kad buvo iki kaulo smegenų krikščionis filosofas. Tai jaučiama visuose jo raštuose. Keletą metų kunigų seminarijoje jis ne šiaip sau praleido. Kunigų netapo ir teologu savęs nelaikė, tačiau teologijos ir Bažnyčios klausimai jam visuomet jaudino, kaitino jo augustinėškai nerami širdį, netgi valiausiuose

Visuomenės ir politikos klausimais rašydamas Maceina turėjo dovanų dalykus giliai užgriebti ir juos taip aktualiai tarsi savaime suprantamus išdėstyti, kad retas kas galėtų davo likti abejingas. Tokie buvo jo dar nepriklausomoje Lietuvoje pasirodę visuomeniškos kritikos veikalai Socialinis teisingumas ir Buržuazijos žlugimas, užsienyje — pilnutinis demokratijos, kitaip dar „nepasaulėžinė“ politika vadinamos, siūlymas. Būdinga ir tiesiog paradoksiška, kad jo mintys kėlė didžiausią opoziciją ten, kur mažiausiai būtų turėjusios sulaukti pasipriešinimo. Dėl to jam kartais būdavo metamas net „skaldytojo“ kaltinimas. Kaip dažnai nesusipratimuose, kaltinink nereikia ieškoti tik vienoje pusėje. Ir vis tiek koks nevyks ar abejotinas bebūtų „nepasaulėžinė“ politikos terminas, jos dar laukia ateitis ypač tada, kai visai Lietuvoje bus lemta skleisti demokratiją. Maceiniškasis pilnutinis demokratijos supratimas

remiasi nuosekliu asmens pirmumo teigimu prieš kapitalą ir kolektyvų valstybę, o, kiek, visuomenės ir kultūros srityse.

Be grynai filosofinių raštų — Kultūros filosofijos vadovų, Religijos filosofija, Filosofijos kilmė ir prasmė — pažymėtini Maceinos mąstymai ir atsiliepimai Bažnyčios dieninio klausimo, kur ypač suaktualino Antrasis Vatikano susirinkimas. Tai spūdinga eilė veikalų, kurie rodo gilų autoriaus „sentire cum Ecclesia“: Didieji dabarties klausimai, Bažnyčia ir pasaulis, Krikščionis pasaulyje, Asmuo ir istorija, Dievas ir laisvė, Išlaisvinimo teologija ir dar tik spausdinamas paskutinis velionio veikalas, skiriamas Lietuvos krikšto jubiliejui — Ora et labora.

Kam patinka ar ne, bet Antanas Maceina yra ir pasiliks vienas žymiausių šio šimtmečio Lietuvos mąstytojų. Neištrinami jo pūsakiai publicistikoje, poezijoje, visuomeninėje katalikų veikloje. Gal ir netikt jam visuomenės veikloje

Antroje Europos lietuvi studij savaitje, Schoenberge, netoli Muencheno, susitik keturi draugai: Antanas Maceina, Zenonas Ivinskis, Juozas Brazaitis ir Jonas Grinius.

vardas, ypa v lesniais dešimtmeiais, kai ved savotišk atsiskyrlio gyvenim, atsidav s rašymui ir griežtai priži r damas jau nuo seno nestipri sveikat. Taciau jis iki mirties dom josi viskuo, kas vyko t vyn je ir išeivijoje, ne kart energingai ir iškalbinaigai reaguodamas viešais ir privaiais laiskais. Savo metu, dar nepriklausomoje Lietuvoje, Maceina buvo Lietuvi krikš ioni darbinink s jungos valdybos narys. Tik visuomeniškas ir tautiškas sipareigojimas atlikti pilietin pareig vert j du kartus trauktis iš Lietuvos — 1940 ir 1944 metais. Pirmosios tremties metais Berlyne — 1940 — Maceina dalyvavo Lietuvi aktyvist fronto stei-

gime. Vokie i okupacijos metais jis buvo naujo rezistencinio s j džio — Lietuvi Fronto dvasinis kv p jas. Nuo jaunyst s reišk si Ateitinink s j dyje, buvo Federacijos tarybos pirmininkas, j s ir Federacijos vado pareigas. Pagaliau ir Vakar Europos lietuvišk j studij savait s kasmet rengiamos nuo 1954 met, buvo jo kv ptos ir liudija, kad jis buvo ne tik visuomeninis minties, bet ir visuomeninio darbo žmogus, tiesa, ne paradinis, bet veiksmingas.

Filosofo Maceinos visuomeniš- kum aiškiausiai liudija jo nuolatini s r pestis išlaikyti gvy lietuviškosios rezistencijos mint, sp dingas buvo jo tarsi pranašo ra-

ginimas priešintis tremties dvasiai. Jis ragino mus b ti krikš ioniškos dvasios tremtiniais, paversti tremt liudijimu, tapti pasaulio s žine, keleivin tremtinio b sen prisiimti kaip savo pašaukimu. Dairym si atgal pakeisti žvilgiu priekin, laukim veikimu, delsim k ryba, išsivežt j vertybi konservavim nauju k rybiniu entuziazmu.

1958 metais, kai išėivija min jo Lietuvos nepriklausomyb s atk - rimo keturiasdešimt sias metines, Maceina k l uždavin suvokti kul - t ros reiškmingum kovoje už Lie - tuvos laisv ir nepriklausomyb , ragindamas apsispr sti eiti ne tik

politikos, bet ir kult ros keliu. Maceina raš : „Mums reikia nugal ti iš Lietuvos atsinešt kul - t ros idealo stok ir prieš bolševik kuriam materialistin bei kolektyvistin kult r pastatyti krikš ioniškai humanistin kult r kaip laisv s ir asmens pirmenyb s neš j . Jeigu tai stengsime ir toki vertybi sukursime, m s gyve - nimas bus prasmintas, ir mes ne - veltui b sime palik sav j žem ”.

Išliekamais k rybos darbais velio - nis Antanas Maceina savo buvim užsienyje pateisino ir prasmino.

J. Vidzgiris

VOKIE IAI APIE PROFESORI MACEIN

Dr. Antanui Maceinai mirus, Mu - ensterio universitetas Muenstericher Anzeiger laikraštyje, 1987 sausio 31 paskelb graž nekrolog :

„Muensterio Westfalijos Wilhel - mo universitetas gedi savo nario, buvusio filosofijos profesoriaus, filosofijos daktaro Antano Ma - ceinos, kuris mir sausio 27”.

Toliau duodamos biografin s žinios apie velion , o paskui rašoma, kad „Maceina savo sunki lemt veik steb tinu didingumu ir iki paskutini j savai i išsilaik moksliskai veiklus ir dvasiskai si - pareigoj s lietuvi išėivijai. Plataus ir viešo pripažinimo sulauk jo knyga apie Dostojevskio „Did j inkvizitori ”; buvo labai vertinamos jo studijos apie Solovjovo „Pasako - jim apie Antikrist ’ ir apie Sovie -

tin etik ir krikš ionyb ’. J auto - riaus išliekantis nuopelnas, kad Muensterio universitete praskyn keli iki tol vokie i filosofijoje apleistai sri iai ir pad jo kurti vie - nintel tos r šies tyrim viet Federalin je Vokietijoje”.

Nekrolog pasiraš universiteto rektorius Erichsen, Filosofijos fakul - teto dekanas Kauffmann, ir pro - fesoriai Inciarte ir Sep.

Velionio profesoriaus mokini vardu atskir nekrolog paskelb filosofijos daktar Gabriel Bieling. Ji rašo: „Su d kingumu prisi - mename savo mokytoj profesori filosofijos daktar Antan Macein . Jo dvasios suverenumas ir jo kritiško m stymo nepaperkamu - mas mus žav jo. Dr sinimas sava - rankiskai m styti mums atv r filo - sofijos pasaul ”.

NEPRIPAŽINTA KRAUJO AUKA (II)

ADOLFAS DAMUŠIS

LAIKINOSIOS VYRIAUSYB S VEIKLOS S LYGOS

Washingtono National Archives rasti dokumentai labiau išryškina s lygas, kuriose Lietuvos laikinajai vyriausybei, sukil li vardu Leono Prapuolenio 1941 birželio 23 dien paskelbtai, teko veikti šešias savaites. Iš t dokument galime taip pat susidaryti vaizd kokia saviveika po to buvo išsivysiusi tarp vieš j ir pogrindžio rezistent . Kaunas buvo pilnoje sukil li kontrol je birželio 22, 23, 24 ir daliniai 25 dienomis. Pirmieji vokie i daliniai pasirod Kauno priemiesiuose, kairiajame Nemuno krante, tre iadien , birželio 25 vakare.

Karo komendantas gen. Pohl, sutiktas vyriausyb s atstov , iš karto praneš , kad jis tur s sakym iš Berlyno su Lietuvos laik. vyriausybe nesikalb ti, j ignoruoti. Tada buvo patirta, kad ir Lietuvos pasiuntiniui Kaziui Škirpai, sukilimo paskelbtam ministeriui pirminkui, neleidžiama vykti Kaun eiti pareig .

Vokietijos Užsieni reikal ministerijos Ryt skyriaus ved jas dr. Kleist, keliskart atvyk s specialiai Kaun , tikin jo prof. Juoz Ambrazevi i -Brazait pakeisti Laikinosios vyriausyb s nari titulus iš Lietuvos ministeri civilin s vokie i valdžios tar jus, ir viskas bus tvarkoj. Atvyk s gi gestapo atstovas Greffe stiaiai grasino ištr mimu koncentracijos stovykl , jeigu Laik. vyriausyb nepaklausys dr. Kleisto pageidavim . Laikinoji vyriausyb t gestapo grasinim nepab go ir griežtai atsak savo titulus keisti.

Dr. Peter Bruno Kleist savo memuaruose, išleistuose 1950, t grasinimo pavoj Laik. vyriausybei aprašo kontekste su panašia Ukrainos vyriausybe, paskelbta Lemberge:

„Ukrainos tautin vyriausyb Lemberge nebuvo pripažinta, netur jo galimybs, ir jai buvo uždrausta veikti. Ji buvo internuota Sachsenhausene (Vokietijos koncentracijos stovykloje — aut. pastaba). Su

dideliais sunkumais gen. von Roques, vyriausiam vokiei kariuomenės vadui Lietuvos srityje, pavyko apsaugoti Lietuvos vyriausybę Kaune nuo panašaus likimo. Jis turėjo spėti vyriausybės narius laikyti ramiai ir vengti bet kokių valstybės suverenumo ženklų ... Lietuvos, Latvijos ir Estijos karininkams nebuvo leista turėti savąją policiją ... Kvietimą sujungti kovą dėl tautinio išsilaisvinimo pakeitė Hermano Goeringo kolonizacijos politika, raudonąjį komisarą pakeitė rudas komisaras, politinį išmintį pakeitė Ericho Koch kirvis". (Peter Bruno Kleist, Zwischen Hitler and Stalin, 1950, psl. 136-137).

Erich Koch nacių vadovybėje buvo griežtos linijos šalininkas. Antrojo pasaulinio karo metu jis tapo generaliniu komisaru vokiečių okupuotos Lenkijos dalyje, kur jis aktyviai vykdė Lenkijos inteligentijos naikinimą. Mirė Lenkijos kalyklose 1986.

Jis nebuvo pakartas kaip karo nusikaltėlis, nes Lenkijos statymai draudė mirties bausmę.

Lietuvos laik. vyriausybę gen. von Roques spėjimus iš klausė, bet ji nevykdė. Kai rugpjūčio 5 Laikinoji vyriausybė buvo pakviesta susitikti su generaliniu komisaru Lietuvai dr. von Rentelnu, ministro pirmininko pareigas einęs prof. Juozas Ambrazevičius teikė memorandumą, kuriame buvo išreikšta lietuvių tautos valia pilnai atgauti Lietuvos nepriklausomybę.

Atsakydamas generalkomisarą pakartojęs prastinai nacių frazę: „Pirmiausia reikia sunaikinti bolševizmą, ir tada kiekvienai tautai bus atlyginta už jos nuopelnus toje kovoje". dr. von Rentelno pasiūlymą: „Aš skiriu jus savo taryboms", prof. Ambrazevičius trumpai atsakė: „Ne, aš ir Jums, mes esame pašaukti tarnauti nepriklausomai Lietuvai". (Juozas Brazaitis, VI tomas, 1986).

NACIONALSOCIALISTŲ SIEKIMAI

Civilinei vokiečių vyriausybei Lietuvoje sikrus, buvo sitikinta, kad naciams visai nerūpi pavergti išsilaisvinimas. Jie visa savo aistra nedelsdami mėgė vykdėti savo planą: germanizuoti Baltijos valstybes intensyviu kolonizavimu, skubiai kurdindami vokiečių kolonistus Lietuvos kiuose ir pramonėje.

Nuo pat pirmųjų vokiečių karinių dalinių atvykimo kariniai komendantai skatino Lietuvos jaunuo-

men stoti Vokietijos Wehrmachtos pagalbiniais daliniais bei registruotais darbams Vokietijos pramonėje. Toms nacių pastangoms Laikinoji vyriausybė, o vėliau ir susiformavusi lietuvių antinacinė rezistencija kietai priešinosi. Taip Lietuvoje susikirto du nesuderinami siekimai: Lietuvos nepriklausomybė ir vokiečių bandoma vykdyti Lietuvos kolonizacija. Jie vienas kitą konfrontavo per vis

naci okupacijos laik — nuo 1941 birželio pabaigos iki 1944 vasaros pabaigos.

Sunkioje pad tyje atsid r lietuviai kariai, karui prasid jus dezertyrav iš 29-tojo Raudonosios armijos korpuso, kai kur net ginklu susikirsdami su politrukais. Jie buvo vilioti Savisaugos batalionus vokie i pažadais, kad taip b si sudaryti Lietuvos armijos branduoliai. Jiems buvo pažad ta, kad j paskirtis bus ginti Lietuvos teritorij . Kai kurie batalionai buvo išsi sti Minsk pretekstu, es ši sritis anks iau priklausiusi Lietuvai. Gestapas band tuos batalionus panaudoti ten esan i žyd naikimui, bet karininkai ir kariai tam radikaliai pasipriešino. Gestapas grasino juos išsiusi s sovietini kari belaisvi stovyklas. Nors esm je tai reišk mirties sprendim , karininkai ir kariai nepakluso ir grasinami. Po pakartotin pokalbi su savo vyriausybe Berlyne gestapas nutar tuos ne tikinamus ir „neklusnius“ lietuvius išsi sti pavojing Ryt fronto srit transporto ir sargyb pareigoms. Apgaul s nuvilti kariai dezertyravo: per vienerius metus savisaugos batalion kari skai ius iš 20,000 sumaž jo iki 4,000.

Vokieiai ragino vals i ir miesteli administracijas spar iau telkti savanorius savisaugos batalionus bei darbus Vokietijoje. Laikinoji vyriausyb , kol ji dar nebuvo naci sulikviduota, o taip pat ir antinacinio pogrindžio židiniai ir spauda skatino visuomen bandyti vairiais b dais likti savo krašte.

Savanoriškam darbo j gos mobilizavimui nesisekant, vokie i civilin s valdžios komisarai su gestapo pagalba, sutelk dar pagelbininkus iš kit okupuot krašt , ruošdavo žmoni gaudymo ekspedicijas. Apsupdavo bažny ias, sales, suimdavo vaikus ir merginas ir prievarta rašydavo vairius darbo ar karinius junginius. Daug kur susiorganizav žmon s šiai prievartai pasipriešindavo. ia pateikiami du tokie vykiai iš daugelio. Jie pavadinti pagal vietas, kur tie vykiai buvo.

Perloja. 1943 ruden Vilniaus SS policijos šefas Harm ir vokie i civilin s valdžios Vilniaus srities komisarai Wulf ir Hingst prad jo ryt Lietuvoje organizuoti sistematingas žmoni gaudynes. Pagalbai jie buvo pasitelk kelet t kstan i vairi tautybi ekspedicinink . Numat gaudyn ms rajon , jie pirmiausia nuginkluodavo ir areštuo-davo vietas lietuvi policininkus, kad šie neprad t ginti gaudomus Lietuvos pilie ius.

Nuvyk Perloj , ekspedicininkai rado namus ir staigas tuš ius. Prie miško jie buvo sutikti intensyvia kulkosvadži ugnimi. Tiktai sekan i dien , sulauk paramos, gaudytojai išdr so žengti mišk . Ten nieko nesurad , sudegino namus ir pasitrauk . Perlojos gyventojai istorijoje jau žinomi savo dr siais veiksmais nuo XIV šimtme io. Pirmojo pasaulinio karo pabaigoje jie ryžtingai kovojo prieš vokie ius, komunistus, lenkus ir dr siai gyn savo gimtojo krašto ir valstyb s laisv ir nepriklau-

somyb . (Laisv , Nr. 18-19, 1943 rugs jo 17).

Žiežmariai. Gestapo ekspedicionink grup , vadovaujama t pa i Harmo ir Wulfo, pamald metu apsupo Žiežmari bažny i , su m jaunas merginas ir vaikus ir išvež Vilni . Žiežmari klebonui prelatui B. Sužied liui ir kun. Kiškiui nepavyko j išvaduoti. Merginos Vilniuje buvo patalpintos vieno geto namo antrame aukšte. Ginkluotas vietin s lietuvi policijos b rys nakt t nam apsupo, užmet virvines kop ias, merginas

išvadavo ir gr žino namus. Gr žūsios jos džiaugsmingai praneš kunigams ir parapijie iams: „Mus išvadavo m s broliai“.

Gestapas areštavo prelat B. Sužied l ir j uždard Kauno kal jime. Arkivyskupas Teofilus Matulionis griežtai d l to protestavo. Jis pats kalinimo išvengt tik tai tod l, kad pla iai buvo žinomas kaip ilgametis soviet gulago koncentracijos stovykl kanikynys. (Pranas Gaida, Nemasus mirtingasis, Arkiv. T. Matulionis, 1981, psl. 90-92)

SS LEGIONO BOIKOTAS

Daugelyje okupuot valstybi naciams pavyko suorganizuoti SS legionus. Lietuvoje tie j bandymai sulauk šimtaprocentin s nes km s. Po daugelio nepavykusi bandym prisigaudyti „savanori “

savisaugos batalionus bei transporto talkinink junginius, gen. Fritz Jeckeln, vyriausias SS ir policijos šefas Ostlande, 1943 met pradžioje nutar organizuoti lietuvi SS legion su gestapo pagalba be lietuvi pritarimo ar sutikimo. Pagal jo projekt šis lietuvi SS legionas tur jo b ti vadovaujamas vokie i SS karinink .

Lietuvi antinacinio pogrindžio spauda griežtai pasisak prieš š vokie i bandym . Jeckeln planas buvo lydimas vairiausi pažad : geras maistas, graži SS uniforma, lygios teis s su vokie iais ir net

nuosavyb s privilegijos ateityje. Lietuvos nepriklausomyb s pažado tarp t vis vilioni nebuvo. Lietuvos jaunuomen dav tvirt atkirt šiems naci m ginimams menkais pažadais bandyti apgauti lietuvi taut ir legiono steigim boikotavo. Lietuvos suverenumo id ja dar tvir iau augo žmoni s mon je.

Vieningas ir ryžtingas SS legiono suboikotavimas nacionalsocialist tarpe suk l pasipiktinim . Jiems buvo nesuprantama, kaip maža lietuvi tauta nepri m iš džiūšios ir galingos Vokietijos „tokios garb s“ tur ti savo SS legion . Generolas Fritz Jeckeln tuo klausimu išreišk savo nuomon 1943 balandžio 2 dienos laiške, adresuotame Reichsfuehrerio SS-Kommandostelle. Laiškas suras-

Dr. Adolfas Damušis, šio straipsnio autorius, savo augintame miške, Dainavos stovyklavietje, 1985 metais. Nuotr. K. A.

tas Washingtono National Archives, Geh. 264.

Pranešdamas pat boikoto vyk, jis kartu suminjo ir kelias pradines pabaudas lietuvi tautai šiais žodžiais: „... Uždarytos visos aukštosios Lietuvos mokyklos, areštuoti trys generalkomisaro tarjai ir 39 intelektualai iš pasipriešinimo sluoksni. Student sugaudymas šiuo metu dar nra vykdytas, nes Lietuvoje turime tiktai 233 žemesnio laipsnio karininkus ir policijos vyrus. Jg atitraukimas iš Vilniaus ar Kauno bei iš žandarmerijos motorizuot dalini, kovojan i su banditais, šiuo metu yra ne manomas. Pasitarus su generalkomisaru bus panaudotos aštresn s priemon s”.

Vokietijos užsienio reikal ministeris Ribbentropas atsiunt Lietuv savo special atstov gen. Windecker patirti, kod l lietuviai SS legion suboikotavo. Jo klausin jami prof. J. Ambrazevi ius, gen. St. Raštikis ir gen. V. Nagius vieningai ir aiškiai atsak : „Kol Lietuvai nebus pripažintas suverenumas, tol lietuviai netur s jokio entuziazmo kovoti prieš bolševizm ”.

Vokie i generalinis komisaras dr. von Renteln kaltino Lietuvos inteligentij priešišku nusistatymu prieš vokie ius. Jo žodžiais, „kai kurie inteligent sluoksniai orientuoja taut nepad ti vokie iams kovoje prieš pasaulio pabais bolševizm ”. (Dr. von Renteln laiškas, 1943 V., rastas National Archives, Lietuvos inteligentijos kaltinimas

priešvokišku nusistatymu).

1943 kovo 17 von Renteln atvyko iš Rygos Kaun su gestapo šefu Himmleriu ir, aptar lietuvi suboikotuoto SS legiono fakt , paskelb komunikat , kuriame tarp kitko taip rašoma: Lietuviai pasidav kai kuri politikuojan i intelektual machinacijoms..." To rezultate .... a) atsisakoma nuo plano suorganizuoti SS legion ; b) Krašto (Lietuvos — aut. past.) universitetas ir kitos aukštosios mokyklos tuojau uždaromos; c) tiktai tie asmenys atgaus savo nuosavybes, kurie dalyvaus kovoje prieš bolševizm , d) Vengiantys darbo tarnybos asmenys bus griežiausiu b du baudžiami". Ši ištrauka buvo rasta National Archives dokumente, kur Hershel V. Johnson, JAV atstovas Stockholme, Švedijoje, 1943 geguž s 14 buvo pasiunt s JAV užsienio reikal departamentui, Washingtone. Tie duomenys buvo specialaus pagrindžio kurjerio nugabenti iš Lietuvos Berlyn , o iš ten persi sti Stockholm .

Tolimesniame to raporto tekste buvo keletas naci grasinim Lietuvos inteligentijai: „Jeigu susipratimo nebus rasta, tam tikra Lietuvos inteligentijos dalis bus fiziškai sunaikinta".

Centralinio informacijos biuro žinios, rastos National Archives, yra vertos d mesio. Jos buvo paskelbtos kaip tik SS legiono suboikotavimo metu. „Dav. radijas paskelb 1943 balandžio 5, kad Lietuva yra arti revoliucijos". Maskvos radijas 1943 balandžio 6 informavo: „Vil-

niaus krašte mirties bausm vykdyta 40 kinink , nes jie nepristat pakankamai gr d ... Vokieiai neteko balanso ir prad jo kruvin teror ". Londono radijas 1943 balandžio 7 aliarmavo: „Lietuvoje tempimas pasiek virš nes. Vokieiai vykd mirties bausm 40-iai kinink seni n ... Ginkluoti kininkai pasitrauk miškus". Gestapo viršininkas ir vidaus reikal ministeris H. Himmleris savo 1943 liepos 13 laiške Hitlerio sekretoriui Bormannui svarsto SS legiono suboikotavimo Lietuvoje priežastis. Himmlerio nuomone: „Ten viskas buvo tvarkoma minkšta ranka. Nuo dabar viskas turi b ti atitaisyta stipriomis ir energingomis priemon mis". (National Archives, T-454, Roll 104). Tuo jis kaltina generalin komisar von Renteln .

Vokie i kontroliuojamoje spaudoje buvo nukreipta daug aštri kaltinim prieš intelektualus, karinius vadus ir politikus. Privaiai buvo pareikšta daugyb grasinim , kaip pvz., „Užteks 50,000 kulk visk atvesti tvark Lietuvoje".

Lietuvos taryba, vienas iš pagrindžio centr , skatino kai kuriuos žinomus, su rezistencija slaptai veikianius asmenis, sueiti pokalbius su sant resniais takingais vokieiais ir aiškintis nesutarimo priežastis bei pateikti jiems tikinan i argument Lietuvos suverenumo klausimu. Tokiu b du laim ti laiko ir sumažinti tamp . Tuo metu civilin s vokie i valdžios tar jai suorganizavo por lietuvi visuomen s atstov konferencij .

Pirmojoje konferencijoje, 1943 balandžio 2 d., von Renteln pareikalavo, kad konferencijos dalyviai prašyt Vokietijos vadovyb leisti lietuviams organizuoti karinius dalinius kovai prieš bolševiz-m vokie i karinink vadovyb je. Konferencijos dalyviai tokiai rezoliucijai nepritar , sudar atskir komitet paruošti tuo klausimu nuomon bei plan . ši komisij jo gen. Stasys Raštikis, prel. K. Šaulys ir keletas kit konferencijos dalyvi . J paruošta rezoliucija buvo pateikta antrajai atstov kon-ferencijai, vykusiai 1943 lapkr. 24.

Pagrindiniai rezoliucijos metmenys buvo šie:

1. SS legionas lietuviams nepriimtinas.

2. Yra reikalinga suorganizuoti Lietuvos tautin armij ir jos kitaip nevadinti.

3. Suorganizuoti apskri i komendant ras, vadovaujamas lietuvi karinink . Jos profesionališkai pad t vykdyti mobilizacij .

4. Lietuvos tautin armija veikt

Lietuvoje ir gint Lietuvos teritorij .

5. Jai vadovaut lietuviai kari-ninkai ir jos vyriausias vadas lietu-vis generolas, tur s tautos pasitik jim .

Generalinis komisaras tuos prin-cipus organizuoti Lietuvos tautinei armijai atmet . Vlikas paskelb savo nuomon : „M s pagrindinis siekimas yra Lietuvos suverenumo atk rimas. Vokie iai siekia tiktai savo politini tiksl ir nekreipia d mesio Lietuvos nepriklausomyb s atk rim . Prašome visos lie-tuvi tautos respektuoti mobiliza-cijos pastangas tiktai tada, kai bus organizuojama Lietuvos tautin ar-mija, kuri gins Lietuvos teritorij ir Lietuvos nepriklausomyb ”. Ši lie-tuvi antinacinio pogrindžio nuo-mon buvo pasi sta užsien . Pa-saulyje buvo pla iai paskelbta, kad Lietuvos atstovai konferencijoje pa-reikalavo Lietuvos nepriklausomy-b s. Tai labai supykino vokie ius, bet atsirad sunkumai ryt ir vakar frontuose vert ir nacius ieškoti priimtino sprendimo.

LIETUVOS TAUTIN ARMIJA

Lietuvos tautin s armijos organizavim dar paskubino suaktyv j s sovietini partizan veikimas šiaur s ir ryt Lietuvoje. Vokie iams nebuvo kitos išeities, ir 1944 vasario 13 buvo pasirašyta sekanti sutartis: „Vietin rinktin ir apskrities komendant ros bus organizuojamos kovai su besi-ple ian iu banditizmu. Vietin s

rinktin s dydis bus 20 batalion . Lietuvos teritorija bus jos veikimo sritis. Ji bus organizuojama savano-rišku principu. Ji bus lietuvi kari-nink vadovaujama”.

De fakto, t.y. savo principais, Vietin rinktin ir buvo Lietuvos tautin armija. Tiktai vokie iai vert j vadinti Vietine rinktine. Šitas jai prikergtas Vietin s rinktin s vardas

nepaj g užtemdyti Lietuvos tautin s armijos štabo dr sos ir ryžtingumo veiksm ir jos kari tautinio susipratimo ir aukos Lietuvai dvasios.

1944 metais vasario 16, Lietuvos nepriklausomyb s švent s metu, gen. Povilas Plechavius radijo bangomis pakviet savanorius. Pogrindžio spauda tam neprieštavo. Per kelet dien , vietoj užplanuot 18,000, siraš 30,000 savanori . Taip ryžtingai pareikštas patikimo generolo kvietimui pasitik jimas vokie ius ne tik nustebino, bet ir išg sdino.

Naciai savo laiškuose ir memorandumuose band lietuvius atestuoti neigiamai. National Archives, Washington, buvo rastas 14 puslapi memorandumas apie mobilizacij Lietuvoje (T-454, Roll 92, p. 001191-0011204). Jame, svarstydami SS legiono suboikotavimo fakt ir ieškodami to priežas i , vokie iai bando paniekinan iai nagrin ti lietuvi tautos charakter . Lietuvi tauta jiems rasiškai nepriimtina. „Tai mišinys žemai i , aukštai i , suvalkie i , baltgudži , lenk , rus ir t.t. Tokiame mišinyje neišsivyst pageidaujamos charakterio vertyb s kaip garbingumas, socialumas, laisv , aukos dvasia, sijungimas ir t.t. Lietuvi tauta savo istoriniame išsivystyme nebuvo sigijusi karišk polinki ". ia vokie iai, atrodo, primiršo Tan-
nenbergom š !

Greitas savanori jungimasis Vietin rinktin vokie i samprotavimus sugriov . Jie pajuto tur reikal su aiškiai apsisprendusia ir

tvirtai savo tiksl siekian ia tauta.

1944 kovo viduryje at jo laikas prisaikdinti Rinktin s štab ir karius. Štabas pateik savo priesaikos tekst : „Aš, Vietin s rinktin s savanoris, Dievo vardu pasižadau visomis savo jgomis ir net aukodamas savo gyvyb ginti Lietuv . Aš kaip dr sus ir s žiningas karys vykdysiu savo pareig . Dieve, man pad k!". (N. E. S duvis, Vien vieni, 1964, psl. 174).

SS ir vokie i policijos šefas gen. Harm su šiuo tekstu nesutiko ir reikalavo naudoti jo tekst : „Dievo vardu pasižadau kovoti prieš žudant bolševizm , b ti ištikimas ir paklusnus Adolfui Hitleriui ir jo paskirtiems vadams. Ši priesaik vykdydamas, esu pasiruoš s paaukoti savo gyvybe". Nei štabas, nei kariai nesutiko duoti Hitleriui paklusnumo priesaikos. Tarp vokie i ir lietuvi išsivyst daug rimtesnis konfliktas negu anks iau.

Gestapas ir vokie i civilin valdžia prad jo kelti naujus reikalavimus. Jie pareikalavo 80,000 vyr karini medžiag pakrovimo tarnybai, 10,000 vyr penkiolikai batalion vokie i vadovyb je, apie 30,000 vyr priešl ktuvinei apsaugai Vokietijoje. Generolas Plechavius v l buvo ver iamas per radij skelbti vyr mobilizacij . Jis atsid r sunkioje pad tyje ir pogrindžio spaud praš kraštui pranešti, kad ši mobilizacija skelbiama naciams spaudžiant. Vlikas paskelb toki savo nuomon : „Mes sutinkame kovoti už lietuvi tautos ir Lietuvos suverenumo interesus. Bet mes nesutinkame,

kad mūsų vyrai būtų siuniami kovoti prieš amerikiečius ir britus Vakarų Vokietijoje. Vakariečiai respektuoja mūsų nepriklausomybę ir mūsų ambasadoriai ten reziduoja. Mes turime saugoti savo jauną Lietuvą laisvą ir nepriklausomą „savinimui“.

Tokios dros lietuviai rezistencijos konfrontacijos dėl vokiečiams nepavyko sumobilizuoti lietuvių vyrų vokiečių aviacijos pagalbai. Vokiečiai mąjusti, kad lietuvių nevyks palenkti vokiečių tarnybai.

Herschel V. Johnson, JAV ambasadorius Stockholme, Švedijoje, 1944.V. 11 plačiu 12 puslapių pranešimu, Nr. 3244, smulkmeniškai informuoja JAV valstybės sekretorių apie vokiečių planus Lietuvoje sutelkti 100,000 asmenų dar-

bams Vokietijos pramonėje ir apie bandymus suorganizuoti Lietuvos tautinį armiją (Vietinį tautinį armiją, alias Lithuanian Local Units) gen. Plechavičiaus vadovybę. Tuo klausimu pranešime yra tokia pastaba: „Suorganizavimas nepriklausomos Lietuvos armijos vienetų dar nėra pilnai aiškus. Vokiečiai nėra linkę leisti lietuviams veikti savanoriškai. Lietuvių nuomone, jeigu vokiečiai nesilaikys duotų pažadų, daugelis savanorių dezertyruos, likusių dviasia bus kritusi... Lietuviai nenori dalyvauti vokiečių karo pastangose, bet jie yra labai palankūs dalyvauti junginiuose, kuri tikslai ginti Lietuvos teritoriją, veikiant juose ir ruošiantis ginti nuo Sovietų invazijos“.

GINKLAI ŠEŠIOMS LIETUVIŠKOMS DIVIZIJOMS

vokiečių-lietuvių santykių perpildytą kartų taurę krito paskutinis lašas. 1944 balandžio pabaigoje gestapas areštavo Estijoje vieną lietuvių pulkininką, kurį Vlikas buvo siuntęs Švedijai parinti ginklų šešioms lietuvių numatomoms divizijoms. Lietuvių antinacinių pagrindinių vadovybų, sutarusi su lietuvių kariniais ekspertais (pulk. dr. Juozu V. Braza ir dviem Vietiniais rinktiniais pulkininkais — Antanu Šova ir Vladu Grudzinsku) ir su apskrities komendantais, buvo sudariusi planą pasiruošti kariškam pasipriešinimui Raudonosios armijos invazijos Lietuvos ir kitų Balti-

jos valstybių teritorijas atveju. (Pasaulio lietuvis, 1986 lapkr., Nr. 11, p. 21-22, pagal Br. Nemicko surastus dokumentus).

Šis dros kelionis Švedijai planas nepasisėk, ir siuniamas karininkas su ginklais rašu pakliuvo gestapo nagus. To su mimo rezultate, 1944 gegužės ir birželio mėnesiais buvo areštuoti septyni Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto nariai ir du Vliko talkininkai, kalinti Vokietijos kalėjimuose ir perduoti vyriausiam Vokietijos teismui — Volksgericht Hof. Jie buvo apkaltinti valstybės išdavimu, o toks prasižengimas

buvo baudžiamas mirties bausme. Tiksliai karo eiga taip pakrypo, kad juos iš Baireutho, Bavarijoje, kalinimo išlaisvino JAV armija. (J. Laisv, 1983 rugsėjis, Nr. 88-125, p. 65-78) ir (Litauische Widerstand Organizationen, Nat'l Archives, T-454, Roll 100).

Lietuvoje naciai skelbė, kad gen. Plechavičius su savo štabu ir Vietiniais rinktiniais kariais ruošiasi nuversti civilinę vokiečių valdžią, tuo norėdami pateisinti savo staigius ir piktus veiksmus. 1944 balandžio 15 gen. Fritz Jeckeln pasiskelbė Vietiniais rinktiniais šefu, sulaužydamas sutartį. Lietuviškas rinktinis štabas to taip lengvai nepraleido. Marijampolės karinėje akademijoje ruošiasi tapti karininkais 1500 studentai ir aukštesnysis klasi moksleiviai. Jiems štabas davė sakymą išsiskirstyti. SS daliniai šarvuotais atakavo akademiją. Išsivystė kruvinas mšis su aukomis abiejose kovojančiose pusėse. Vokiečiai nesitikėjo tokio pasipriešinimo ir pasitraukė, o akademijos auklėtiniai ir administratoriai su ginklais nuėjo pogrindį.

Nespausė išsiskirstyti batalionų likvidavimas vyko kruviniau ir žiauriau. Naciai juos apsupę sušaudė daugelį kareivių. Kitus išvežė Panerius ir ten liudininkų akivaizdoje nužudė. Iš 30.000 Vietiniais rinktiniais karių tiksliai 3.000 buvo sugauti ir išvežti Vokietijai. Kiti dezertyravo su ginklais. 1944 gegužės 15 visas Vietiniais rinktinis štabas buvo areštuotas, išvežtas koncentracijos stovyklą Rygos

priemiestyje, vėliau išgabentas Stutthofio koncentracijos stovyklai (Gen. Povilas Plechavičius, red. P. Jurgaila ir P. Jurkus, 1978, p. 93-133).

Dokumentai, kurie buvo rasti Washingtono National Archives, rodo, kiek daug daug su myšio kilovokiečių tarpe ir kiek daug neapykantos reiškiavo naciai vadai kaip Himmleris, Jeckelnas, Rosenbergas, Bormannas ir kt. prieš Lietuvos intelektualus, politikus ir karinį vadovybę bei prieš visą lietuvių tautą. Mūsų tautos ateitis, jos samprotavimu, buvo labai tamsi. Jie taip pat kaltino savo policijos vadus, civilinę vokiečių valdžios komisarus, reikalavdami griežtesni, energingesni metodai palenkti lietuviams.

Kai kuri vokiečių tarpe Rinktinis likvidavimas sukėlė neaiškumą, kurie atsispindi rastuose laiškuose. Dr. von Renteln laiške Jeckelnui 1944 birželio 17 reikalavo paaiškinti visuomenei, kodėl toks veiksmas buvo reikalingas. Be tokio paaiškinimo Vietiniais rinktinis likvidavimas galėbūti panaudotas vokiečių nenaudai. A. Rosenbergas savo laiške 1944.III.25 Martin Bormannui rašė, kad vairūs sakymai ryt krašte eina su juo nepasitarus. (T-454, EAP 991613, p. 00685 - 00687). Tokios pat dvasios yra nusiskundimas gauleiterio Lohses 1944.III.25 laiške, adresuotame tiesiog Fuehrerhauptuarter. Kitame laiške gen. Jeckelnui 1944.III.30 tas pats Lohse informuoja, kad jis rėpinasi Ostlando

politine ir kine sritimi, tuo tarpu jis (Jeckelnas), likviduodamas Vietin rinktin vadovavosi saugumo motyvais (National Archives, T-454, Roll 104, p. 001026 - 001027).

Fritz Jeckeln 1944.VII.19 laiške aiškina savo viršininkui Berlyne, SS-Obergruppenfuehrer Berger, kaip jam pasisek išlyginti nuomones ir kooperuoti su gauleiteriu Lohse (ten pat). Gi Landersvenvaltungo prezidentas savo laiške 1944.VI.22 Alfredui Rosenbergui, užimt j ryt krašt ministeriui, sako patrauksi s teisman SS ir policijos vad Kaune d l Lietuvoje ne vykdymo mobilizacijos ir d l nesusitarimo su von Rentelnu.

1944 liepos 9 Himmleris informuoja laišku gen. Jeckeln , kad jam (t.y. Jeckelnui) Hitleris suteik diktat rines teises ir galiojimus panaudoti kraštutines priemones Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje, mobilizuojant visas vyr atsargas prieš Soviet S jungos j gas (National Archives, T-454, Roll 104). Ta iau karo nes kmi takoje vokie iai nebetur jo laiko gydyti savo liguistos nacionalsocialistin s ideologijos ir savo tironišk vad klaid .

Tik naciai save vis dar ramino iliuzijomis. 1944 rugpj io 20, t.y. ryt frontui jau atsid rus Lietuvoje, buvo išleistas aštuoni puslapi memorandumas „Mintys apie vokie i vadovavim Lietuvos erdv je“. Jame svarstoma pad tis, lyg daroma s žin s s skaita, tiktai labai tendencingai ir nenuoširdžiai (National Archives, T-175, Roll 233,

EAP 99/464). Pagrindin mintis yra organiškias Lietuvos jungimas Vokie i reich . Apie Lietuvos inteligentij ir ia memorandumo nuomon yra labai prasta: „Lietuvos inteligentijos laikysena per paskutinius trejus metus vokie iams teko visai nusivilti. Daugumas j staig vadov ir moni direktori , sovietams art jant, be pranešimo, be leidimo, iš pareig pranyko. Jie bailiai paliko staigas, mones, taut ir t vyn ".

Ryšium su tuo verta pamin ti dar vien domi žinut . Office of Strategic Services, Washington, D.C., 1945 sausio 10 dienos raporte Nr. T-2835 yra pranešimas 1944X1.15 data apie Baltijos valstybes, Vokietij ir Soviet S jung . Ten yra skirsnys apie galim vokie i Ryt Europos politikos pasikeitim , suteikiant okupuotiems kraštams kiek savarankiškumo, o taip pat ir apie Vliko tuo reikalu paskelbt lietuv i nusistatym , kuriame buvo rašoma:

„Soviet S junga ir Vokietija kovoja pasiekti savo tiksl . Abu šie priešininkai veik ir dar veikia prieš lietuvi tautos nor ginti ir atgauti Lietuvos nepriklausomyb . Kiekviena ši galyb , naudodama savo fizin pranašum , siekia traukti Lietuv savo takos sfer . Lietuvos žmon s visada priešinosi toms j pastangoms... Vokietija iki šiol siek padaryti Lietuv savo Lebensraum politikos objektu. Tas l m lietuvi griežt nusistatym prieš Vokietijos intencijas".

PIR IUPIS - LIETUVOS LIDICE

Prieš rezistuojanči lietuvi tautai naci neapykanta ir kerštas jau beveik paioje karo pabaigoje spėjo dar žiauriau pasireikšti. Pir iupio kaimo gyventojai žudynėse. Pir iupis, 28 šeimų kaimas, 44 kilometrų nuotolyje piet vakarus nuo Vilniaus, tapo auka tokios pat tragiškos istorijos kaip Lidice, ekoslovakijoje.

1944 birželio 3 sovietiniai partizanų grupės nušovė penkis vokiečių karius. Pir iupio kaimynystėje. Vokiečiai baudžiamasis brys neišėjo sovietiniai partizanai, bet apsupo vykiui artimiausi Pir iupio kaimas. Vyras surišo, suvaržė daržin ir jį padegė. Moteris ir vaikus užrakino namuose ir juos taip pat sudegino. 119 asmenų buvo brutaliai nukankinti: 21 vyras, 29 moterys ir 69 vaikai, tarp jų keliolika nuo 5 savaičių iki 5 metų amžiaus. Egzekucija vyko tris valandas. Nukankinti aukai likučių leido palaidoti tikrai po savaitės. Du kovojantys priešai savo siaubingose tarpusavio neapykantoje žudė beginklius ir nekaltus Lietuvos kininkus.

Skulptorius Gediminas Jokubonis 1960 metais sukūrė paminklą vardui Motina. Šis didingas meno kūrinys yra pastatytas buvusioje sodyboje, kur palaidoti sudeginti gyventojai palaikai. Jis ten stovi kaip simbolis. Laidos Motinos dėl savo kenčiančių vaikų, išprovokuot ir nukankinti dviejų kovojančių tiron

— sovietų iš Ryt ir nacių iš Vakarų. (I Laisvė, 1944.VI.20, Nr. 11/34, Antinacinis pagrindinio spauda ir Pir iupio kaimo tragedija, išl. Mintis, Vilnius, 1961).

Tuo metu tampa tarp lietuvių ir vokiečių buvo pasiekusi pačių viršūnė, ir sprogimas atrodė visai į pat. Damoklo kardas galėjo kiekvienu momentu pradėti kirsti kietai rezistuojančių lietuvių galvas, ypatingai intelektualini, karini ir politini veikėjai. Fizinio sunaikinimo pavojuje atsiderėjus dezertyravusi Vietinai rinktiniai kari bei vengiančių darbo prievolių asmenų šeimos ir artimieji. Visuotinis žudynės nebebuvo vykdytos tikrai todėl, kad naciai paskubomis turėjo patys bėgti iš Lietuvos, saugodami savo galvas.

Lietuvai ir kitoms Baltijos valstybėms artėjo nauja grėsminga raudonojo teroro banga. Šios antrosios sovietinės okupacijos metu KGB pasistengė pilnai vykdyti anksčiau nustatytą kvotą išdeportuoti ketvirtadalį Lietuvos gyventojų. Gulago koncentracijos stovyklas, sibiriniais Arktikos lediniais inferno. Ir jie tai pilnai vykdė.

Gindama pagrindines visiems Dievo skirtas teises, siekdama Lietuvos savarankiškumo bei išsivadavimo iš vergijos, lietuvi tauta pakliunkiai sivaizduojam ir be galo milžiniškai kraujo aukai. Ši auka iki šiol dar nėra pasaulio pilnai suprasta ir pripažinta.

Kultūros ir politikos sąveika išeivijoje

INGRIDA BUBLIENĖ

PAPRASTAI sakome, kad kultūra reiškiasi žmogaus kūrybine jėga. Tad kultūra yra tautos gyvybės apraiška, o kūrybos — tautos genijaus pasireiškimas. Nors kūrybos išeina iš vieno kūrybos sielos, kaip vieno kūrybos talentas, tačiau visuomet jame atsispindi tauta, jos dvasia, jos gyvastingumas, troškimas gyventi laisvai, gyventi ne tik dabartyje, bet ir ateinančioms kartoms. Tautinė kultūra giliai prasme sudaro mūsų tautinį tradicijų ir tautinį aspiracijų visumą. Todėl tautinė kultūra ir tautinį vertybių sąvokose randame daugiau, negu literatūra, tautosaką, tautinių rūbų ir šokių.

Jau praėjo netoli 40 metų, kai po Antro pasaulinio karo Amerikoje kūrybiškai nauja lietuvių išeivijos banga, kurios visas turmas, palikęs tėvynę, tilpo širdyje. Pagal poetą Bernardą Brazdžionį, — tai protų dvasia, laisvės siekis ir gyvos širdies kūryba. Visiems mūsų buvo šis turmas patikimas. O kad būtume tinkami jo paveldėjai, esame pareigoti jį saugoti, puoselėti ir laisvą pasaulį su juo supažindinti, kartu primenant ir mūsų tautai daromas skriaudas.

Gyvename krašte, kur žrime mozaika vairi tautų su skirtingais požymiais gyvenimą. Gyvename taip pat šimtmečių kuriamą technika pakeičia žmogų, kuriame komunikacija vyksta žaibo greitumu, tuo tarpu mes alsuojame tėvynės ilgesiu ir rūpesiu, kad laisvė pasiektų Baltijos krantus. Dažnai net nesuprasdami, kodėl apie mūsų kraštą švėtimieji taip mažai žino, kodėl niekas nerašo apie Lietuvos okupaciją ir t.t.

Juk turime gana plačią veiklą, gausi lietuvišką spaudą, plačias kultūrinės apraiškas: dainos ansamblius, tautinį šokių grupes, teatro vienetus ir net operą. Gal tuo atžvilgiu esame pralenkę net kitas tautines mažumas šiame krašte. Tačiau šalia mūsų gyvenantis kaimynas amerikietis dažnai apie Lietuvą nieko nėra girdęs. O tai dėl to, kad mūsų krašte nieko sensacingo nevyksta, ten nekaraujama, ten nėra teroro veiksmų. Neturime savos valstybės, neturime ir bazės dalyvauti pasaulio politiniame gyvenime. Negalime ir gyvenamojo krašto politikoje turėti ypatingos takos, pavyzdžiui, nulemti kongresinius rinkimus, net

Ingrida Bublien , straipsnio autor , su JAV LB pirm. Algimantu Ge iu ir prof. dr. Vytautu Vardžiu 1986 LFB studij savait je, Dainavoje. Nuotr. V. Maželio.

lokalinius. Reikia prisipažinti, kad neturime „voting power“. Ypa kai didel dalis m s išeivi gyvena labai išsisklaid po pla ias miest apylinkes. Ta iau gyvename krašte, kur galime laisvai reikštis savo k ryba, išlaikyti ir puosel ti tai, kas mums brangu.

Kalbant apskritai apie žmogaus egzistencij kasdieniniame gyvenime, susiduriame su materialiniais ir kult riniais reikalais. Nuo vieno ar kito elemento persvaros priklauso žmogaus ir tautos kokybinis matas. Geras pavyzdys palyginti Amerik su Pranc zija. Amerika klasiškas materialistinis kraštas, tuo tarpu Pranc zija dvasi n s kult ros reprezentantas. Tuo klausimu kaip tik neseniai Clevelando Plain Dealer buvo taip rašyta: „Parisian willingness to lay out enormous sums of money on national cultural monuments is as profitable as it is inspiring“. Toliau gale straipsnio rašoma: „French civilization, for all its glory, is on the defensive in an increasingly

Anglophone world. Half the foreign ministry's budget is now spent on promoting French culture and language overseas. Paris is regarded by thinking Frenchmen as a visible expression of that civilization“.

KUR KREIPTI M S D MES

M s situacijoje reikia pasvarstyti, kok efekt sudaro kult rin s ir materialin s vertyb s tokiems individams ar specifin ms grup ms, kurios formuoja visuomen s nuomon ir nuo kuri priklauso taut bei valstybi likimas. Juk ne žmoni mas , o tik mažos takingos grup s daro svarbius politinius sprendimus. Nesigilinant per daug politini moksl diskusijas, reikia sutikti, kad joks valstybinis vienetas niekada nebuvo ir n ra valdomas žmoni mas s. Filosofas Ortega y Gasset mas aptaria, kaip daugum be specialios kokyb s. Tai organizuotas ir neorganizuotas masinis žmoni skai ius, neforma-

M s siekis yra parodyti pasauliui, kad kovojame už savo egzistenciją .

liai vadovaujamas tam tikro centro. Mas neturi savo aiškaus veido. Tad ar net per daug d mesio krepiaime mas m s aspiracij reikalais?

Tiesa, masin je visuomen je propaguojamos ir paskleidžiamos ne tik prek s, bet ir nuomon s bei paži ros. Bet turime suprasti, kad tas procesas yra atliekamas opinij formuojan i taking asmen ar grupi , kurios turi b dus prieti prie komunikacijos priemoni toms nuomon ms pla iai paskleisti. Tad m s d mesys ir laisvinimo pastangose pirmoj eil j turi b ti nukreiptas tokius asmenis, grupes ar institucijas. Kaip galime juos paveikti?

Materiališkai-ekonomiškai n ra jokios vilties. Mes neturime jokios d mesio vertos materialin s baz s, kuri gal tume tam panaudoti, šiame krašte, kur viskas pagr sta kapitalu, masin s kult ros priemon s, kaip žurnalai ar komercin televizija ir kitos elektronin s priemon s, siekia kuo daugiau vartotoj ir kartu kuo daugiau pajam . Tod l ir vengiama liesti kai kurias problemas, kurios gali nepatikti kuriai nors srovei. M s interesai dažnai spaudos puslapius nepakli va. Kita svarbi s lyga, kad reprezentuojamos vertyb s turi b ti aukš iausios kokyb s. O mes dažnai vado-

vaujam s principu, kad geriau daryti k nors bet kaip, negu, kad visai nedaryti. Vakar pasaulyje mes nieko nenustebinsime antraeile kult rine išraiška. Nesujaudinsime savo sentimentais r telei, t velio žirgeliui ir t.t. Turime atsipalaiduoti nuo kaimo aplinkos, nes ši laik miesto žmon s kaimo nesupranta ir jam sentimentu neturi. Tad labai svarbu mums žinoti, kas esame ir ko siekiame. M s likimas priklausys nuo to, kok sp d sudarysime tiems, nuo kuri jis priklauso.

Savo pagrindines pastangas turime skirti specifin ms grup ms. Dvasine kult ra šio krašto mas s nesidomi. Tai ryškiai rodo didmies i renginiai, kuri metu persipildo sal s ar aikšt s steb ti Super Bowl ar Rock and Roll.

Ta iau šios pla iosios mas s nieko nežino ir nesidomi m s ir kit pavergt taut klausimais. Nesidomi net ir galingoji media. Jos d mesys atsiranda tik retais atvejais, kai iškyla koks skandalingas, nepaprastas vykis, kaip pavyzdžiui, Simo Kudirkos šuolio laisv atvejis. Bet toki prog nepasitaiko dažnai, ir j negalime laukti. Pasvarstykime, kaip sudaryti opinij apie m s tautos pad t .

KULT RINIS KONTAKTAS

Turime išmokti patys save išstatyti rink , kaip amerikie iai sako — We have to market ourselves. Be to, turime rasti savai prekei tikr tai kin . Turime žinoti, kokia yra ta rinka, kuri taikome, ir tam dar-

bui skirti vis d mes ir energij , apsišarvavus kult riniais ginklais. Reikia dalyvauti variose Amerikos kult rin se draugijose, organizacijose, sirašant tikraisiais nariais. Jose atsiras prog ir savo prek parduoti, ir kitus supažindinti su m s problemomis ir troškimais.

Gaila, kad iki šiol nesame paruoš jokios reprezentatyvin s knygos apie Lietuv angl kalba. M s broliai latviai tuo atžvilgiu yra daug toliau paženg . Gera id ja b t išleisti m s kompozitori geriausius k rinius ir juos išsiuntinti žinomiams Amerikos muzikams bei orkestrams. Atsirast didesn galimyb , kad ir m s k rinius jungt savo repertuar . Jie patys juk neateis pas mus j ieškoti. M s meno galerijos tur t siregistruoti šio krašto galerij draugijas, kurios dažnai kei iasi meno k riniais.

Neturime kontakto su šio krašto simfoniniais orkestrais, operomis ir rašytojais. Nepaž stame net ir vietos dienraš i korespondent bei redaktori . Dažnai galvojame, jei jie pas mus neateina, tai ir nereikia. Dalyvaudami amerikie i kult rinuose parengimuose, susipažinsime su takingais asmenimis, nes šio krašto kult ra išlaikoma daugiausia pavieni asmen , kuri finansin pad tis turi didel tak vieš j opinij . Per tokius asmenis b t galimyb iškelti ir m s menininkus. Pvz., M za Rubatskyt laim jo Budapešte Liszto piano konkurs ; j b t galima pasi lyti Columbia Productions, kad iškvies

koncertui laisv j pasaul . Gi okupuotos Lietuvos menininkams ia pasirodžius, galima visada iškelti fakt , kad jie lietuviai, kartu primenant dabartin m s krašto okupacij . Kai amerikie iai eina koncertus, jie neklausia, ar menininkas yra komunistas ar ne. Jiems svarbiau kokios jis tautyb s, ar ekas, ar rusas, ar italas. Prisimename, kai per Amerikos medi nuskamb jus, jog sportininkas Sabonis es s rusas, tik m s stiprus reagavimas priververt komentatorius atitaisyti ši klaid .

Gera propagandos priemon yra m s L.K.B. kronik knygos svetimom kalbom, ta iau jas skaito tik labai ribota publika: kunigai, vyskupai, ir vienas kitas senatorius gal pavarto. Retas m s kaimynas yra apie jas gird j s. Tad reikia stengtis kiek galint daugiau m s knyg išleisti per universitetus. Tada jos traukiamos katalogus ir visiems prieinamos. Žinoma, knygos dažnai spausdinamos tik tada, kai joms išleisti duodama subsidija, ar nuperkamas tam tikras j kiekis. Daugumas m s knyg nepasiekia tikslo, nes jos išleistos LB ar kit organizacij . Be to, reikia žinoti, kad jokia akademin knyga netampa „best seller“.

Skiepykime jaunajai kartai tautos idealus. Belskime pasaulio duris savo kult riniais laim jimais.

Reikia rasti būdus ir valdžios žmones su dominantiomis problemomis. Gal kartais žymūs menininkai ar aktoriai didesniu būdu palikt kokiam senatoriui, atsilankydami jo staig, negu Bendruomenės ar kitos organizacijos atstovai. Tada ir kongreso žiniuose būtų pažymėta, kad štai ši savaitė atsilankė tokia tai žvaigždė - lietuvius ir teik rezoliuciją. Tuo tarpu turbūt niekad neteko matyti kongreso žiniaraštyje, kad ten lankėsi lietuviai atstovai, ar kad jie nuotraukos ten figūruot. Kongresmanai ir senatoriai staigas puošia vaizdais meno darbai, skolinti iš galerijų. Tada ar nebūtų proga ir mūsų dailininkams su savo darbais išeiti. Tai būtų manoma, jei mūsų dailininkų paveikslai kabot meno galerijose.

Prieš keliolika metų vienas simfoninio orkestro dirigentas norėjo Pulitzerio premijai nominuoti mūsų kompozitorių Juliją Gaidelį. Kažkada tada galvojome, kad tai pinigų išmetimas, kad sunku lietuviui laimėti. O jei būtų laimėjęs, kokį garsą būtų atsiekęs; jei ir ne, tai vis tiek būtų lietuvių vardas nuskambėjęs. Turime gana daug iškilų kultūrininkų, kurie su mūsų parama galėtų daug pasitarnauti lietuviškam reikalui. Ann Jillian vieną kartą per Clevelando televizijos programą yra išdidžiai pareiškusi, kad ji lietuvaite. Kitą dieną mane darbe visi klausinėjo, ar aš žinanti, jog tokia filmo žvaigždė yra lietuvaite. Reikėtų sudaryti vaizdžius ir išsamias statistikas visų mūsų kul-

Detalė iš Kryžių kalno Lietuvoje, netoli Meškuičių. 1986 nuotrauka.

tūrininkų. Jie būtų tikrai impresyvi, palyginus su nedideliu išieviskaisiumi.

Mūsų tautodailės darbus reikėtų suburti vien vietai ir juos panaudoti, kaip reprezentatyvius kilnojamą parodą. Reprezentacijai ir propagandai reikėtų naudoti visus Lietuvos atsivežtų kultūrininkus.

Dalis mūsų iškilų kultūrininkų yra nutolę nuo lietuviškojo gyvenimo. Juos reikėtų kontaktuoti, jų talentus remti. Reikėtų dėti visas pastangas suregistruoti visus mūsų mokslininkus. Jie skaičius būtų gana impresyvūs, palyginus su bendru

lietuviškai iumi išėivijoje. M s teatral darbus b t galima pasi lyti ir parduoti šio krašto teatriniams ansambliams. Tuo džiaugt si ir m s k r jai, tik turime ateiti jiems talk .

REPREZENTACIJOS SVARBA

Didel sp d svetimtauiams palikt puikiai susuktas 30 min. filmas apie Lietuv , trumpai jame apžvelgiant Lietuvos praeit , jos kult rinlob ir dabart . Tok film b t galima parodyti net ir kongresmanams, nes bent kart savait je kongreso r muose vyksta vair s pob viai, kuri metu yra rodomi vair s filmai. Galime pagalvoti, kiek ten t politikieri sueina? Ta iau dauguma j asistent tikrai ten dalyvauja. Nenuvertinkime ir j galios, nes dažniausiai vair s patarimai kongresmanams ateina kaip tik iš j . Tai tikrai palikt geresn sp d , negu m s atsilankymas pas juos, kurio metu stengiam s papasakoti vis Lietuvos likim per penkias minutes, kada už sienos j laukia kiti, ir kažin kur j mintys iš viso tuo metu randasi. Ta iau iš toki pasimatym mes išeiname patenkinti, nusifotografav ir tikime, kad m s reikalai bus sutvarkyti.

Turime siekti didesn s kokyb s m s ansambliuose. B t idealu tur ti reprezentatyvin grup . Gaila, kad m s visas tuo reikalu d mesys nukreiptas pat fakt , kad jaunimas šoka lietuviškus šokius. Retai kada pasisakome, kaip buvo pašokta, kokie r bai, ir t.t. Savo

sal se tai atleidžiama, bet kai m s ansambliai atstovauja krašt tarp svetimtaui , turime jiems palikti tok sp d , kad b t klausiana — kas ta grup ? kokia ši tauta? Kitaip šio krašto takingesni žmoni tarpe liekame tie etnikai, kurie tik dešr prisivalg gyvena uždarame savo gete.

M s siekis yra parodyti, kad kovojame už savo egzistencij . Tai atliksime, kai paj gsime spinduliuoti šio krašto aplink . Svarbiausia turime j pažinti, suprasti jos psichologij , krašto rašytin ir elektronin medi , vis ieškant kontakt bei juos išnaudojant.

Prisiminkime kad ir žyd taut , nekalbant vien apie Rotschildus, Baruchus ir bendrai j fantastišk finansin paj gum ir galimyb pasaulin finansin rink kontroliuoti iki steb tino laipsnio. J takingumas nesir m talmud skaitaniais rabinais, silkes pardavin janiais krautuvinkais, kaban ius peisus nešiojaniais ortodoksais, bet Rubinšteinais, Štemais, Einšteinais, Oistrachais ir t.t.

Žinoma, svarbi ir m s vidin veikla, kuri mus jungia, palaiko gyvais ir kurioje m s vaikai auga ir br sta. Ta iau reikia ir išėiti iš etninio geto ir žinoti, kad ten už lango, tiktai anoj pus je m s etninio geto sien , egzistuoja tikrasis pasaulis, kuriam mes dar beveik visai esame nepaž stami ir nežinomi.

Šiuos klausimus svarstant, man vis prisimena Clevelando parapijjos klebono kun. Gedimino Kijausko

Kryžių kalnas netoli Meškuičių. Nuotrauka daryta 1986.

žodžiai: „Vigilija — tai budėjimas ar laukimas, budėjimas pavergtos tautos naktį, skiriant jai savo darbą, siekiant laisvės pavergtiems“. Ir taip metai iš metų švenčiame vigiliją, ir tikim, ir viliam, kad ta vigilijoje laukiama džiaugsmo šventei Lietuvai greit išauš.

Teisingai yra rašęs Ralph Emerson: „Kas pastato puikios tautos pamatus, kas galina tautą nežinti, bet iš mirtinos kovos laimėti pakilti? Ne auksas, bet žmonės padaro tautą stiprią ir galimą. Žmonės, kurie kovoja už tiesą ir yra pasiryžę daug dalykų kentėti ir jos niekad neišsižadėti. Žmonės,

kurie dirba, kai kiti skaita abejonų, žmonės, kurie dirba, kai kiti išsiūgsta; tik jie pastato puikios tautos pamatus ir iškelia ją iki dangaus skliautų“.

Mūsų darbo laukas platus. Skiepykime jaunajai kartai tautos idealus. Belskime pasaulio duris savo kultūriniais laimėjimais ir nenusiminkime, jei jie iš karto neatidarys. Tačiau keliaukime, kad istorija bent žinotų, jog lietuviai gyveno laisvajame pasaulyje ir dėl jo visas pastangas sugrąžinti laisvę Nemuno žemei. Dr. Juozo Girniaus žodžiais — kiekviename gyvenamajame krašte išsiskleiskime Lietuvos žiedu.

LAISV - AUKŠ IAUSIAS TAUTOS TIKSLAS

EDIS SABAS

Vyresnieji daug kalba, kad reikia išlaikyti lietuviyb . Jaunesnieji nuolat esame raginami jaustis lietuviais ir tokiais išsilaikyti. Ir kas gal t kitaip sakyti? Mano t v ir j t v kartos gerai suprato lietuviyb s išlaikymo svarb . Tod l namuose, mokyklose ir organizacijose vaikams buvo stengiamasi perduoti lietuvi kalb , supažindinti su valstyb s istorija, vesti tautos kult r .

Augau ikagoje, o ikaga yra Amerikos lietuvi kult ros centras. Kur kur, bet ikagoje turb t lengviausiai galima pažinti, suprasti ir išgyventi tautin lietuvi kult r .

Jaunoji karta dažniausiai ir patenkina vyresni j nor „išlaikyti lietuviyb ", šokdama tautinius šokius, priklausydama organizacijoms, stovyklaudama, dainuodama, iškylaudama. Ir jaunieji, ir vyresnieji retai kelia klausim : kod l reikia išlaikyti lietuviyb ? Kod l aš turiu mok ti lietuviškai, kuriam galui aš turiu prikimšti galv Lietuvos istori-

jos faktais, kuo aš praturtinsiu savo asmenyb , žinodamas Lietuvos dabart rus okupacijoje? O jei kartais t vai ar mokytojai ir nori pagr sti lietuviyb s išlaikymo reikal , tai nurodo tokias priežastis, kaip tai „j s t vai buvo lietuviai, — tai ir j s turite b ti", „lietuvi kalba yra sena ir graži", „be lietuvi kalbos negal site pažinti lietuvi kult ros" ir t.t. Bet visa ši motyvacija vargu giliau pasiekia jauno žmogaus dvasi .

Juk yra milijonai amerikie i , kuri t vai ar t v t vai buvo kil iš kokios nors tautos, bet savo kilm s krašt ir r pes ius yra visai pamirš . Tiesa, kad graži ir sena lietuvi kalba, bet graži ir sen kalb pasaulyje yra ir daugiau. Gražios lietuviškos dainos, smag s šokiai, turtinga literat ra, bet v l noriu reikšti abejojim , kad ta kult ra pririšt jaun Amerikos lietuvi prie lietuviyb s. Juk, nors dainos dažniau dainuojamos, bet tautiniai šokiai šokami tik festivaliuose ir

Edis Sabas (kairėje), šio straipsnio autorius, kalbėjė Los Angeles politiniame savaitgalyje, šiuo metu kariuomenėje — aviacijos leitenantas. Šalia jo, dešinėje. Linas Kojelis, JAV karo laivyno rezervu kariūnko uniformoje.

programose, o literatūroje jaunimas pažįsta tik tiek, kiek išmoksta liuanistinėse mokyklose. Labai mažas skaičius jaunų lietuvių skaito lietuviškas knygas, o dar mažesnis jas perka.

Šitoks žodinis argumentavimas dėl lietuvių išsilikymo reikalingumo neatneša norimų rezultatų. Kai jaunuoliai suauga, baigia mokslus, sukuria šeimas ir nustoja šokti tautinius šokius, nuo lietuvių bendruomenės nutolsta. Su lietuvių jie susirūš giminytėse ir asmeniškose draugystėse, o ne liuanistinėse mokyklose gytas istorijos ir lietuvių kultūros neįgilus pažinimas. Tokiems lietuviukams ir lietuviams lengva sukurti nelietuviškas šeimas ir savo vaikų generacijoje lietuvi

kalbėti lietuvių pamiršti.

Man pačiam „lietuvių išlikimo“ mūsų gerokai paaiškėjo po to, kai aš 1986 metų gale ir šių metų pradžioje, prieš išeidamas karinį tarnybą, padirbėjau Jungtiniame baltų komitete (Joint Baltic American National Committee) Washington. Dabar aš žinau, kodėl aš esu ir turiu būti lietuvis, nes supratau pavergtos Lietuvos problemas, kurios mane likimiškai pareigoja kaip lietuvių ir morališkai kaip žmogų. Šiandien aš norėjau iš vis žodyn išbraukti žodį „išsilikymas“, o rašyti „stiprinimas“ ir „kova“. Stiprinimas išėvijios lietuviškos dvasios ir kova dėl Lietuvos laisvės.

Dabar man jau nebeužtenka

žinoti daug fakt iš Lietuvos istorijos ir mokėti lietuviškai kalbėti, — man svarbu tas žinias praktiškai panaudoti ir veikti. Man dabar atrodo, kad priėjimas prie to vadinamo „lietuviškos išlaikymo“ turėtų būti iš kitos pusės: pirmiausiai uždegti jauną žmogų kovos dvasia dėl Lietuvos laisvės, tada savaime jis norės sukurti lietuvišką šeimą, giliau pažinti savo tėvų krašto istoriją ir dvasinį kultūrą.

Tėvai, organizacijų vadovai ir mokytojai patys turėtų būti giliai sitikinai aukščiau — Lietuvos laisvės — tikslo svarba ir tada tėvams jie savaime perduos tiems, kuriems vadovauja.

Dabar aš esu sitikinasis reikalingsu Amerikos lietuviams pakeisti tautinį egzistencijos išsivijoje tikslą akcentus: iš lietuviškos ir kultūros išlaikymo perkelti politinius. Reikia klausti, kaip mes galime pasiekti to, ko trokšta viso pasaulio lietuviams — laisvos Lietuvos. Už tą tikslą sunkiausiose sąlygose kovoja pavergtos Lietuvos lietuviams. Jie ten kovoja kitose sąlygose ir kitomis priemonėmis, mes gi turime tapti Amerikos poli-

tinės sistemos dalimi.

Šiandien nėra daug tokių, iš vyresniųjų ir jaunesniųjų, kurie tiesiog suprast. Bet mes, jaunesni, skaičius auga. Jie daug yra Washingtone. Jie supranta Lietuvos istorinį procesą ir siekia pakeisti Lietuvos politines sąlygas ir jos ateitį. Per ilgai tėvai ragino vaikus studijuoti mediciną ir inžineriją. Mums daugiau reikia humanitarinių ir politikos specialistų. Politikos žmogus negali tik tiesiog uždirbti kaip gydytojas, bet politikos tikslai taip pat aukšti, kaip ir medicinos. Tai eina kalba ne apie sveikatą, bet apie sveikus žmogaus ir žmonijos santykius.

Kai mes visuomenėje politiniams darbams bus suteiktas reikiamas pripažinimas, kai bus suprasta tikro politinio darbo reikšmė ne tik Lietuvos laisvės labui, bet ir lietuviškos bei kultūros išlaikymui, tada kova už aukščiau sū moningos tautos tikslą — laisvę neš gausesnius vaisius. Kad šioje pusėje kova už laisvę būtų sū kminga, turime suprasti šio krašto politinę sistemą ir per ją veikti.

... Būti atvykusiam tarsi kitą šalį ar joje gimusiam dar nereiškia būti atvykusiam šios šalies istoriją ar gimusiam iš jos istorijos. Svetima istorija niekada nėra ir negali būti mano kilmė, todėl šios istorijos nuosėdos bei pasidomėjimai arba kultūra, mano pažinta bei pasisavinta, nepadarą man sū kilusio iš anos istorijos...

Antanas Maceina

BRAZAITIS

V L

MUMS

KALBA

ESLOVAS

GRINCEVI IUS

PROFESORIAUS Juozo Ambrazevičiaus-Brazaiio raštų išleidimas, šeši tomai, yra didelis Laisvės fondo lietuviškai kultūrai ugdyti ryžtas, išsijimimas ir laimėjimas.

Mūsų generacijoje iš mirusių autorių išėvija susilaukusių pilnų šeši tomtik Vinco Krivės raštų. Jei išėvija maždaug prieš aštuoniasdešimt metų nebūt išleidusi Vinco Kudirkos šešiatomio, tai apie tai didį žmogų būtų mažiau žinoję, negu šiandien žinome. Kad būtų žinomas ateinančioms kartoms ir mūsų laikasmuo, kuris veikia, aukojosi ir norėtų būti nežinomas; kad jo raštai, mintys, idėjos nenuėit užmarštin; kad jis būtų amžiams gyvas, — ir buvo sumanyta išleisti jo raštus.

Nereikia daug aiškinti, kad Brazaitis buvo tikra Dangaus dovana galbūt pačiu sunkiausiu metu, kuris sugebavo davoti rasti geriausius išėjimus, išlaviruoti tarp pavojų su mažiausiais tautai ir valstybei nuostoliais. Pagaliau mus domino ir jo

raštai iš an rami nepriklausomy-
b s dien , apie kuriuos laiške taip
atsiliep skaitytojas S.D. iš Kana-
dos: „Jo minties sklaida, problem
lukštenimas ir temos gvildenimas
mane ypatingai domino. Jo plunks-
na lyg chirurgo peilis, pjov s kur ir
kiek reikia, bet ne skaudžiai...
tur jo ypating analitiko ir sintetiko
dovan dalykus pilnai išsvarstyti ir
priėti reikaling išvad ... buvo vien-
nas iš vadovaujan i literat ros ir
kult ros k l j europin lyg ”.

Mintis surinkti ir išleisti Brazai io
raštus kilo jo laidotuvi dien , dr.
Juozui Kazickui pasi lius sudaryti
Brazai io atminimo fond , rasti
autori jo monografijai parašyti ir
suredaguoti raštišk palikim .
Monografijai autori buvo lengviau
rasti, sunkiau redaktori raštams
surinkti. Buvo kreiptasi vien , kit
žinom literat , bet kiekvienas
tur jo begales kit darb , tod l ir
nauj sipareigojim bent keliems
metams negal jo prisiimti. Tik po
ketveri met LFB taryba susitar

su Alina Skrupskeliene ir eslovu
Grincevi ium. Susitarimas buvo žo-
dinis, džentelmeniškas. Pažadas iš
abiej pusi išt s tas, rašt rinki-
nys iš jo laiku, pame iui.

Su Skrupskeliene susitar m, kad
ji, kaip patyrusi literat , lituanist ,
sulygins, suvienodins Brazai io
raštbalb . Nuo pirm j jo rašini ,
siekusi 1925 ar dar anks iau iki
1974, jo mirties met , keit si lietu-
vi kalbos rašyba. Rašyba keit si ir
nuo ano meto Ambrazevi iaus iki
v lesnio Brazai io. Ji visa tai kant-
riai ir r pestingai sulygino pagal da-
bartines lietuvi kalbos normas.
Mano uždavinys buvo periodikoje
ir kitur esan ius rašinius surinkti,
nurašyti ir priži r ti spaudos dar-
bus, palaikyti nuolatin kontakt su
Draugo spaustuve, sekti tom api-
pavidalinimus. Korekt ras skait-
t me abu ir vienodai esame atsakin-
gi už pasitaikiusias neišrinktas
klaidas.

Laimingu atveju daugiausia me-
džiagos pavyko rasti Pasaulio

lietuvi archyvo bibliotekoje. Tik ia piln prieškarini periodikos komplekt nebuvo; nebuvo tada ir paties archyvo. Spragas pavyko užkamšyti seseli kazimierie i vienuolyno bibliotekoje, kurios ved ja tuo laiku buvo, dabar jau mirusi, sesel Perpetua. Daug pad jo renkant medžiag , ypa pasilikusi rankrašty, nespausdint , dr. Juozas Girnius. Pad jo dr. Kazys Pemkus, dr. Antanas Matukas, dr. Vincas Maci nas, Regina Taunien , Stasys Santvaras, Antanas Mažiulis, kun. Stasys Yla, Juozas Kapo ius ir kiti. Nuotrauk daugum surinko Paulius Jurkus, o jos buvo daugiausia Vytauto Maželio, kiek mažiau dr. Kazio Ambrozai io, Petro žuolo, eslovo Grincevi iaus ir dar kit .

Buvo žinoma, kad kai kurie Brazai io rašiniai buvo išversti ir atspausdinti užsieniniuose žurnaluose. ia daug mums pad jo dr. K stutis Skrupskelis, tur s ryšius su vairi universitet bibliotekomis. Jo d ka latvi ir est kalbomis straipsniai at jo iš Helsinkio, Rygos ir Berlyno universitet bibliotek . Iš Romos gavome ital k. atspaud iš „Encyclopedia Cattolica“. Lenk kalba straipsn iš „Wiadomo ci Literackie“ 1934 met pavyko man pa iam rasti, lankantis Varšuvos universiteto bibliotekoje, kur daug pad jo tada bibliotekoje dirbusi Teres Samulevi ien . Vien straipsn vokie i ir kelet angl kalbomis susiradom ikagoje.

Sunkesnis atvejis buvo su straipsni latvi ir est kalbomis spaus-

dinimu. Prieš duodant rinkykl jie buvo atitinkamai pakoreguoti, padaryti pabraukimai, viena kita iškreipta lietuviška pavard pataisyta. Buvome užmirš , kad spaustuv neturi toki raidži nei ženkl , kuri prireik latvi ir est tekstuose. Lenk , vokie i , ital kalb reikalingus ženklus kruopšiai ir r pestingai ranka prid jo Birut Lintakien , kuri ir knygas sud jo puslapius, bet su tom dviem kalbom to padaryti buvo ne manoma. Teko atsisakyti mašinos rinkinio ir tekst d ti fotostatiniu b du. Bet tekstas buvo jau „pagadintas“! Ir teko b ti „dziegormeisteriu“, adat le ir peiliuku išimti anks iau padarytus pataisymus, pabraukimus. Atrodo, kad visa tai pavyko, akis niekur to nepastebi.

Por savai i teko raustis Darbininko redakcijoj, kur Brazaitis dirbo maždaug 23 metus. Tik jausi rasti jo kok archyvin palikim . Deja, Brazaitis savo archyv , laiškus buvo sunaikin s. Su pagalba kun. K. Bu mio ir P. Jurkaus tik perver iau Darbininko komplektus, kai k iš j išrinkau, bet didžiulis Brazai io lobynas, jo vedamieji, taip ir liko nepanaudoti. Man tvirtino redaktoriai, kad daugiau negu 90 procent vis vedam j buvo Brazai io. Daugumas j buvo proginiai, lokaliniai, šiandien neaktual s, bet liko ir svari . J negalima buvo išrinkti. Susidaryt dar keli tomai ir darbui neb t galo. Be to, jie nepasirašyti, tai lengvai galima sumaišyti su kit redaktori rašytais — Sužied lio, Dabušio,

Bu mio, Jurkaus ar kit .

Iškilo dar vienas sunkumas. Dažnai Brazaitis po straipsniais pasirašin davo tik inicialais J.B. arba tik B. Lygiai taip periodikoje pasirašin jo daug kas: B. Brazdžionis, J. Baužys, J. Balys, J. Blekaitis, J. B t nas, J. Brad nas, J. Bauža, J. Ba i nas, J. Bi i nas ir dar kiti. Kai kurie iš j ir užklausti jau neatsimin , j ar ne j rašiniai.

Pasirašin jo Brazaitis ir slapyvardžiais. Lietuvos laikais Servus tik ne daug kam buvo žinomas. Nežinojo to pradžioje ir bolševikai. 1940 vasaros gale buvau liudininku: kart s d jau prof. Vaclovo Biržiškos, V. D. Universiteto bibliotekos direktoriaus, kabinete, kai paskambino iš bolševik saugumo ir iškart Biržiškos paklaus , tiesiog reikalavo greit pasakyti, kas XX Amžiuje pasirašin ja Dauliaus, Hispanus ir Servus slapyvardžiais. Jie tai v liau sužinosi ir patys, bet jiems prireik kaip tik dabar. Biržiška juk renk s slapyvardžius. Biržiška nesusivald ir gan šiurkš iai atsak , kad jis niekad jokiai „ochrankai“, saugumui netarnavo, žini nerinko, nepranešin jo, o slapyvardžius renka tik mokslo reikalams ir tai iki 1914 met mirusi rašto žmonė .

Liko nesurinkti, nesud ti ne tik Darbininko vedamieji; liko didesn pus Servus ar kitais slapyvardžiais pasirašyti straipsniai XX Amžiuje ar kituose leidiniuose, kurie dabar mums neprieinami. Nepasinaudota

jo rašytais ar redaguotais politiniais angl ar vokie i kalbomis memorandumais, daugelio paskait užrašais, juodraš iais, santraukomis, juosteles rašytais pranešimais ar kitais proginiais rašiniais. Gausus jo rašytas palikimas. Tik dal , svarbiausi , vos glaud m šešis tomus.

Tomus gražiai apipavidalino dailinink Ada Sutkuvien . Ak maloniai palie ia ryški, iš kit kny-g išsiskirianti nugar l s braiža. Kai visi tomai vienodo storumo, tai sustatyti lentynoje daro patraukl vaizd . Tomai ne tik patraukia savo min i svarumu, gražia kalba ir išdailintu stiliumi, bet ir savo estetika puošia kult ringo lietuviu but .

Atspausdinta kiek daugiau egzempliori , negu šiuo metu galima j parduoti. Brazai io knygos nesensta. Pasikeitus politin ms s lygoms, jo surinktas žodis bus didel brangenyb , bibliofilin retenyb .

Džiaugiuosi, kad priimtą pareigą mums pavyko užbaigti be ypating kli i , atid lojim ir pasiteisinim . A i visiems, kurie koku nors b du prisid jo, pagelb jo Brazait sugr žinti, palikti gyv ateinan ioms kartoms nors kaip rašto žmog . Man asmeniškai buvo nemaža garb b ti to kuklaus, bet didelio Mokytojo mokiniu, karo metu artimu bendradarbiu ir bendramin iu, o dabar iš jo plunksnos iš jusi žodži redaktorium.

LIETUVOS KONSULARIN TARNYBA

VACLOVAS KLEIZA

Prieš susipažstant su konsulatais ir jų darbais, bent trumpai verta aptarti diplomatinės bei konsularinės tarnybos paskirtis ir funkcijas. O skirtumai tarp jų yra, nors pas mus yra tendencija šias dvi sąvokas suplakti vieną. Tiesa, jos abi turi vieną bendrą savybę — atstovauja savo valstybės interesams kitoje užsienio valstybėje. Mūsų atveju, Lietuvos diplomatinė ir konsularinė tarnybos atstovauja Nepriklausomos Lietuvos valstybei ir jos piliečių interesams. O tas yra manoma net po 46 okupacijos metų tik todėl, kad JAV ir daugelis kitų kraštų nepripažįsta Lietuvos okupacijos ir jos neteisėtą jungimą Sovietų Sąjungai. JAV vyriausybė ir šandien laikosi to paties nusistatymo, kur išreiškė 1940 metų liepos 23 dieną, nepripažindama Pabaltijo valstybių okupacijos ir tų kraštų diplomatines tarnybas bei konsulus laikydama teisėtus savo krašto atstovais.

Diplomatinė tarnyba tiesiogiai atstovauja savo krašto vyriausybei kitoje užsienio valstybėje. Dr. Bronius Nemickas savo straipsnyje „Diplomatija ir konsulai“ Pasaulio Lietuvis 1979 vasario numeryje

rašo:

„Diplomatinis atstovas — ambasadorius ar nuncijus, galiotas ministeris, nepaprastas pasiuntinys ar charge d'affaires — yra savo valstybės vyriausybės diplomatinis atstovas reziduojamame krašte. Jis ne tik atstovauja savo vyriausybei vairiomis iškilmingomis progomis, bet, kai reikia, teikiną jos vardu protestus bei užklausimus, prezentuoja jos politiką reziduojamos valstybės vyriausybei“...

Todėl diplomatiniai atstovai ir atstovybės dažniausiai būna krašto sostinėje, nors kartais pasitaiko ir išimčių, pvz., Estijos atstovybė JAV yra New Yorke, o ne Washingtone. Diplomatinės tarnybos narys privalo būti savo atstovaujamo krašto piliečiu. Jį tiesioginiai skiria jo krašto vyriausybė. Mūsų diplomatinė tarnyba šiuo metu oficialiai veikia šiuose kraštuose: JAV, Washingtone — dr. Stasys Bakis, mūsų diplomatinės tarnybos šefas, Anglijoje, Londone — Vincas Balickas ir Vatikane — Stasys Lozoraitis, Jr. Jie visi turi charge d'affaires titulą.

Konsularinės tarnybos funkcija yra rąpintis savo krašto piliečių in-

teresa is kitoje valstyb je ir, reikalui esant, jiems patarnauti. Taip pat viena iš pagrindini konsolato funkcij yra r pintis savo krašto prekyba, j ple iant reziduojamame krašte bei ginant jos teises ir interesus. Taigi, pagrindinis skirtumas tarp diplomatin s ir konsularin s tarnybos yra tas, kad diplomatin tarnyba atstovauja savo valstyb s vyriausybei reziduojamame krašte, o konsularin tarnyba r pinasi savo valstyb s pilie i reikalais tame krašte. Diplomatin tarnyba gali ir dažnai atlieka visas konsularin s tarnybos funkcijas. Iš kitos pus s, ir konsularin tarnyba yra savo valstyb s vyriausyb s reprezentante reziduojamame krašte, ta iau tarptautin s teis s prasme ji n ra tiesiogin savo krašto atstov . Konsulus skiria siun iamoji valstyb , ta iau jie turi b ti patvirtinti ir priimti priimam ios valstyb s, pav. JAV Valstyb s Departamentas tvirtina ar atmeta si lomus konsulus. Konsulat skai ius kiekviename krašte yra nustatomas bendru abiej krašt susitarimu. Konsularin s tarnybos pareigos, teis s ir privilegijos yra apibr žtos tarptautini susitarim — šiuo metu galioja 1963 metais Vienos konferencijoje 92-j valstybi pasirašyta konsularini santyki konvencija — ir tarp paskir krašt sudarytomis konsularin mis sutartimis. Nepriklausoma Lietuva konsularin s sutartis buvo pasirašiusi su visa eile valstybi . domu, kad sutartis su JAV buvo pasirašyta, bet nesp ta j ratifikuoti.

Yra dvi konsul kategorijos: karjeros konsulai ir garb s konsulai. Karjeros konsulai b na skiriamoji krašto pilie iai ir j teis s yra platesn s apimties. Garb s konsulais gali b ti ir ne skiriamo krašto pilie iai. (Lietuva tur jo virš 30 garb s konsul vairiuose kraštuose.) M s konsulatai šiuo metu veikia Kanadoje, Toronte — dr. Jonas Žmuidzinas, ir JAV-se: New Yorke — Anicetas Simutis, Los Angeles — Vytautas ekanaukas ir ikagoje — Vaclovas Kleiza. Tik vienas A. Simutis yra karjeros konsulas, o likusieji — garb s konsulai.

Dabartinius konsolato darbus galima skirstyti tris pagrindines sritis: 1. praktiška pagalba ir patarnavimai, kaip vairi dokument sudarymas, j tvirtinimas, vertimai ir p., 2 informacijos apie Lietuv teikimas ir jos organizavimas, ir 3. reprezentacija.

PRAKTIŠKA PAGALBA IR PATARNAVIMAI

Šiuo metu dažniausiai yra prašoma išversti arba patvirtinti amžiaus rodymo dokumentus ir gimimo metrikus, s ryšyje su pensij gavimu. Konsolato išversti ar patvirtinti dokumentai yra priimami tiek privaiose tiek valdžios staigose. Kreipiasi konsulat su prašymais išversti iš Lietuvos gautus laiškus arba prašo parašyti laiškus lietuviškai. Praeityje buvo daug prašym išeito mokslo dokument išvertimui, tvirtinimui bei Lietuvos švietimo program rodymui ir palyginimui su šio krašto mokslo

programomis. Pasitaiko prašym išduoti ar prat sti Lietuvos pas . Tuo atveju interesantas yra nukreipiamas Lietuvos generalin konsulat New Yorke, nes jis yra vienintelis šiuo metu, tur s teis išduoti ir prat sti užsienio pasus bei atstovauti Lietuvos pilie ius ar j interesus šio krašto teismuose. Cook County Probate Court reguliariai praneša ikagos konsulatui apie visas palikimo bylas, kuriose turtas paliktas gimin ms Lietuvoje arba kur n ra aiškaus testamento. Šios bylos irgi yra nukreipiamos New Yorko konsulat , kuris perima tolimesn j vedim per savo advokatus. Tenka gauti prašym , paieškan i gimini arba norin i gauti j mirties liudijim ar rodym .

Tai vis tokie praktiški kasdieniniai prašymai, kuri kartais b na daugiau kartais mažiau, ir kuriuos nevisuomet manoma patenkinti d l esam s lyg ir m s valstybin s pad ties.

INFORMACIJOS APIE LIETUV TEIKIMAS IR JOS ORGANIZAVIMAS

Konsulatas beveik kasdien gauna prašym , kuriuose norima informacijos apie Lietuv ir lietuvius. Kreipiasi pradžios mokyklos ir gimnazijos mokiniai, nes jiems užduota tema parašyti k nors apie Lietuv . Kreipiasi pradžios mokykl , gimnazij ir universitet bibliotekos, nor damos papildyti savo lentynas atitinkama literat ra apie Lietuv . Kreipiasi pavieniai mokytojai ir profesoriai, nes jie savo d stomas pa-

Vaclovas Kleiza, Lietuvos gen. konsulas ikagoje, šio straipsnio autorius, 1986 vasar vieš jo LFB studij ir poilsio savait je, Dainavoje, ir ta pa ia tema skait informacin paskait . Nuotr.V. Maželio.

mokas ar kursus nori traukti informacijos apie Lietuv , lietuvi gyvenimo b d , papro ius, maist , gamt , geografij . Kreipiasi kolegij ir universitet studentai, ieškodami medžiagos studijoms ar tyrin jimams. Kreipiasi asmenys ir kelioni biurai, suinteresuoti keliavimu Lietuv , viz gavim , lankytin vietovi s rašu ir pan. Kreipiasi vairios prekybos ir pramon s firmos, si lo savo prekes, prašo duomen apie Lietuvos pramon , ieško ryši su panašiomis firmomis Lietuvoje. Kreipiasi

žurnalistai ir radijo bei televizijos atstovai, prašydami žini apie Lietuvą, jos dabartinį padėtį, mūsų kontaktus su pavergtu kraštu, apie lietuvių ikigoje ir bendrai išėivijoje, domisi konsulato veikla ir jo teisine padėtimi. Kreipiasi pavieniai asmenys, kurie bando atrasti savo šeimos šaknis. Tai antros, treios ir ketvirtos kartos lietuviai, susidomėję savo praeitimi. Dažnai jie pageidauja ir medžiagos bei informacijos apie Lietuvą ir lietuvių kalbą bei istoriją. Kreipiasi vairios organizacijos, klubai, universitetai, prašydami prisidėti prie jų ruošiamų parodų, festivalių, talkinant programų išpildyme, pageidaudami lietuviškų chorų tautinių šokių grupių ir pan. Kreipiasi asmenys, prašydami rekomenduoti gerą lietuvišką restoraną ar lietuvišką dirbini bei dovanų krautuvą.

Ir taip būt galima te prašymų pynė tūsti toliau. Tai tik pavyzdžiai kiek ir kuo svetimtautai domisi apie Lietuvą ir apie mus. Tas gali padėti ir nustatyti kokią informaciją, kokią medžiagą ir kokios žinios apie Lietuvą domina svetimtautą.

Prašym ateina daug. Reikalas pasidarė komplikuojesnis ir sudėtingesnis, kai reikia juos patenkinti. Jia dažnai susiduriama su stoka ir trūkumu tinkamos informacijos apie Lietuvą. Daugelis mūsų paruoštos ir leidžiamos literatūros nepilnai patenkina prašytojų dūli keli priežasčiai.

Pirma. Ta medžiaga ne kartą turi, kaip Viktoras Nakas Metmen žurnale išsireiškė, recenzuodamas

knygą "Mind Against Wall: Essays on Lithuanian Culture Under Soviet Occupation," "made in Marquette Park" antspaud ir atspalv. Šitoje vietoje tekt sutikti ir su kitu jaunu žurnalistu, Antanu Šileika, kuris T višk s Žiburiuose 1986 liepos 8 numeryje, vertindamas Jurgio Gliaudos angl kalba išleista "The Agony," klausia: K versti angl kalbon? Jis rašo: „Aplamai, š roman galima palyginti su šeimos nuotrauk albumu. Jame sudėti atvaizdai žinom žmoni, kuriuos mylime arba kuri nemėgstame, bet jie visi yra mūsų gimins. Šeimai yra domu kartas nuo karto tok album pavartyti bei prisiminti praeit, bet svetimam žmogui jis yra nuobodus.“

Antra. Dauguma apie Lietuvą paruoštos medžiagos turi grynai politinį atspalvą. Mūsų padėtyje tai pilnai suprantama ir to nuvertinti negalime. Iš kitos pusės, reikia medžiagos, kuri svetimtaut objektyviai supažindint ne vien tik su mūsų tautos ir valstybės tragedija ir dabartiniais rezistenciniais pasipriešinimais, bet taip pat duot jam pilnesn vaizdą apie lietuvių gyvenimo būdą, atsiekimus vairiose srityse tiek praeityje tiek dabartyje, ir bendrai parodyt piln mūsų tautos veid tūks, koks jūisai yra. Mes ligi šiol dar nesame pajėgę išleisti net išsamesnės studijos apie lietuvių šiame krašte. Kanadoje, atrodo, jau šiokia tokia pradžia padaryta.

Trečia. Mūsų informacija dažniausiai yra skirta plačiajai visuo-

meni, o ne paskiriems jos sluoksniams ar siauresnei specifinei auditorijai. Kas domu vyresniam, nevisuomet patraukia jaunimo ak. Jaunimui skirtos literatros apie Lietuv beveik ir neturime.

Kaip konsulas atsako prašymus ir užklausimus? Naudojama visa turima literatūra ir brošiūros. Naudingos Pasaulio Lietuvių Bendruomenės ir Amerikos Lietuvių Tarybos išleistos brošiūros. Dažnai praveria *Violations of Human Rights in Lithuania* knygos, Lietuvos Bažnyčios Kronik numeriai ir tomai, ypatingai naudinga prof. J. Ereto paruošta knygelė *Lithuania: the European Adam*. Lituanius, Observer, Bridges irgi vertingi. Ne kart tenka fotografuoti ir dauginti ištikus straipsnius iš *Encyclopedia Lituanica*, nes tai beveik vienintelis prieinamas šaltinis, kuriame sukaupta medžiaga apie vairius lietuviško gyvenimo reiškinius. Yra nemažas susidomėjimas mūsų papročiais ir tradicijomis. Jie irgi tenka rankioti medžiagą, kartais j išversti angl kalba arba net perredaguoti. Naudojamos ir kitomis knygomis kaip prof. Vytauto Vardžio *Lithuania Under the Soviets: Portrait of a Nation*, dr. Alberto Geruolio *Lithuania 700 Years*, dr. Tomo Remeikio *Opposition to Soviet Rule in Lithuania: 1945-80* ir pan. Nevisus prašymus manoma patenkinti, nes kartais b na surišta su didesnėmis finansinėmis išlaidomis.

Ateityje konsulatui šioje srityje reikt daugiau talkos bei

pagalbos, nes tai labai svarbi mūsų veiklos sritis. Praverst išleisti brošiūros -knygelės serijos, skirtos vairioms gyvenimo sritims apibūdinti, pav. Lietuvos švietimas, menas, papročiai, geografija, dainos, patarlės, kisas, pramonė ir t.t. Informacijos srityje daug laiko ir energijos tenka sunaudoti, ieškant ir paruošiant tinkamą medžiagą.

Dar viena labai svarbi sritis informaciniame darbe — tai sekimas šio krašto spaudos bei bendrai visos gyvenimo aplinkos ir reagavimas, kai yra paliejami vienu ar kitu būdu Lietuvos reikalais. Jie eina laiško rašymas laikraščiams bei kontaktavimas laiškais ir kitais būdais staigiai ir asmeniškai, kai iškyla Lietuvos reikalas arba teisi klausimas.

REPREZENTACIJA

Jie tekt dalinti dvi grupes — reprezentacija pas savuosius ir pas svetimtaurus. Gyvenant ikagoje, reprezentacija lietuviškame gyvenime užima nemažai laiko. Iš spaudos galima susidaryti vaizdą kuriuose renginiuose, suvažiavimuose, konferencijose, stovyklose ar minėjimuose konsulas yra atstovaujamas. Stengiamės patenkinti kiek galime, tačiau laikas ir žmogiškasis ribotumas nevisuomet tai leidžia vykdyti.

Reprezentacija pas svetimtaurus yra svarbi, nes jie susidaro progos ir galimybes priminti Lietuvos padėtį ir jos okupaciją, užmegzti

pažintis ir ieškoti nauj draug Lietuvai. ikagoje veikiantys konsulatai (64) sudaro konsularin korpus , kuris kart m nesyje susirenka pabendrauti. Kitos progos susitikti su konsulais ar j atstovais susidaro paskir konsulat renginiuose ir bendruose pob viuose, kuriuos ruošia priva ios ir valdžios staigos. Kart metuose oficialius pri mimus visiems konsulams daro valstijos gubernatorius ir ikagos miesto burmistras. ikagos tarptautini santyki biblioteka kiekvien ruden ruošia konsularin bali , kuriame šalia konsul dalyvauja ir kviesti valdžios pareig nai bei iškilesni prekybos ir pramon s atstovai. Universitetai, mokyklos ir vairios organizacijos karts nuo karto kvie ia supažindinti su Lietuva savo studentus ar narius.

Tenka konsulat reprezentuoti ir kitose tautin se grup se, nes iš vis pavergt taut ikagoje tik lietuviai turi savo konsulat .

Tai maždaug tokios bendros dabartinio ikagos konsulato funkcijos, to konsulato, kurio istorija prasid jo 1924 vasario 16 d. Pirmuoju konsulu buvo Povilas Žadeikis, v liau paskirtas galiotu ministeriu Washingtone. Po jo sek Antanas Kalvaitis, šiuo metu gyvenantis ikagoje. Jo pareigas per m dr. Mikas Bagdonas, kuris, trumpai pabuv s konsulu, mir . Jo vietos užimti ankstyv 1937 met pavasar iš New Yorko atvyko dr. Petras Daužvardis. Jam mirus, 1971 lapkri io 12 jo viet oficialiai buvo paskirta jo žmona Juz

Daužvardien , tose pareigose išbuvusi ligi 1985 gruodžio 3, kai d l amžiaus ir sveikatos pasitrauk pensijon. Jos p diniu JAV Valstyb s Departmentas paskyr Vaclov Kleiz .

Užbaigiant norime pamin ti du faktus, kurie mums yra reikšmingi.

1. Dabartin Lietuvos diplomatin s ir konsularin s tarnybos pad tis, taip kaip ir m s likimo draug — latvi ir est — yra tam tikras istorinis unikumas, nes valstyb , okupuota jau 46 metus ir neturinti savo vyriausy b, dar tebeturi pilnai egzistuojan ias staigas ir veikian ius diplomatus bei konsulus svetimame krašte. Nors ateities perspektyvos n ra labai optimistiškos, ta iau turime labiau r pintis išnaudoti visas dabarties galimybes, kurios šiuo metu egzistuoja.

2. Ne kart girdime pasisakymus, jog šio krašto vyriausy b, nors ir nepripaž stanti Lietuvos okupacijos, nieko konkretaus m s atžvilgiu nedaro. M s atstovyb s Washingtone ir konsulat egzistavimas bei nauj konsul patvirtinimas yra praktiškas veiksmas, kur JAV vyriausy b atlieka Lietuvos atžvilgiu esamos s lygose. Ir tas yra daroma tuo metu, kai konsulat skai ius šiame krašte yra bandoma sumažinti. Tod l atitinkamai privalome ir vertinti tuos veiksmus, nes jie bendrose m s pastangose, siekiant Lietuvai laisv s ir nepriklausomyb s, yra svarb s ir reikšmingi.

Lietuvi Fronto bi iuliai, susirink savo metin susirinkim ikagoje, 1987 sausio 18, pasiunt J. E. vyskupui Pauliui Baltakiui sveikinimo laisk , kuriame tarp kitko išreišk ir r pest d l Krikš ionyb s jubilejaus proga iškylan i aktuali klausim . Iš vysk. Pauliaus Baltakio buvo gautas toks atsakymo laiškas:

PAULIUS A. BALTAKIS, O.F.M.
VYSKUPAS LIETUVIAMS KATALIKAMS IŠEIVIJOJE
361 Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207

1987 m. vasario 25 d.

Mieli Lietuvi Fronto Bi iuliai,

Nuoširdus a i už malon laisk , sveikinimus ir ypa už J s aktyv dalyvavim Lietuvos Krikš ionyb s jubilejaus pasirengimo programoje.

Su Šv. T vu kalb jau š.m. vasario 9 d. ir tarp kit dalyk trumpai paliet m ir Vilniaus arkivyskupijos klausim . Šv. T vo giliu sitikiniu, d l politini ir pastoracini problem , šiuo metu to klausimo oficialiai n ra manoma sutvarkyti, nepakenkiant esminiams lietuvi tautos interesams.

Oficialus arkivyskupijos sutvarkymas, kaip žinia, suponuoja daugel dalyk :

A. Teis t krašto vyriausyb , kuri 1. — oficialiu tarptautiniu saistan iu dokumentu, kaip tai padar Vokietija ir Lenkija 1972 m., pripažint Soviet S jungos vienašališkai padaryt Vilniaus Krašto ir arkivyskupijos padalinim , paliekant vien dal Lenkijai, kit priskiriant Gudijai ir likusi „dovanojant" Lietuvai.

2. — su kuria Vatikanas gal t tartis ne tik d l Vilniaus arkivyskupijos oficialaus paskirstymo atskiras vyskupijas (Lietuvai, Gudijai ir Lenkijai priskirtose srityse), bet ir d l pertvarkymo Lietuvos Bažnytin s Pro-

vincijos. Vilnius yra Lietuvos sostinė ir turėtų tapti metropolija (dabar yra Kaunas). Su kuo Vatikanas šiuo metu turėtų dėti tartis — su M. Gorbačiovu, VLIKu, P.L. Bendruomene?

3. — Vatikanas laiko Lietuvos Bažnyčios padėtį nenormalia, nes kraštas yra okupuotas, neturi teisėtą vyriausybę ir Sovietų Sąjunga nelegaliai kišasi vis bažnyčios gyvenimui. To pasakoje Lietuvos Bažnyčia tebe yra tiesioginė Vatikano globoje, ir vyskupijas valdo ne pilnateisiai vyskupai ordinarai, bet apaštališkieji administratoriai, kuriuos šv. Sostas gali savo nuožiūra skirti ir atleisti.

B. — Šiuo metu Gudijai priskirta Vilniaus arkivyskupijos dalis neturi jokios bažnytinės vadovybės, ji yra aptarnaujama Vilniaus kunigais. Ar po oficialaus Vilniaus arkivyskupijos padalinimo ir toliau lietuviai kunigai (iš Vilniaus arkivyskupijos) galės juos aptarnauti?

C. — Teisė tam Vilniaus vyskupui J. Steponavičiui Sovietai neleidžia eiti Vilniaus arkivyskupo pareigų net dabartinėje situacijoje. Ar jie leis padarius Vilni Lietuvos metropolija?

Tai yra tik keletas priežasčių, dėl kurių Vatikanas neskuba sutvarkyti Vilniaus arkivyskupijos klausimo, o pasilieka prie praktiško sprendimo: Lietuvai priskirta arkivyskupijos dalis yra valdoma lietuvių vyskupo, apaštališkojo administratoriaus, kuris yra ne Lenkijos, bet Lietuvos vyskupų konferencijos narys.

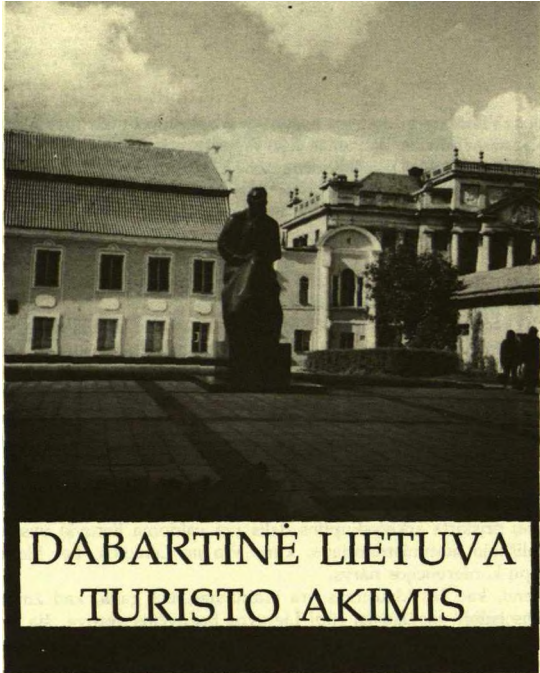
Gerai, kad tas klausimas yra judinamas, bet gaila, kad žmonės, kuriems galbūt mažiausiai rūpi Lietuvos Bažnyčios gerovė, šią progą panaudojo rašymui žeidžiančiame, koliojančiame laiške ir dar lenkų kalba, kuriuos Vatikano tarnautojai lenkai pasistengia perduoti šv. T. v. ...

Dar kartais už juos nuoširdus bendradarbiavimą bei rodomą prielankumą.

Nuoširdžiai Jūs

Vyskupas Paulius A. Baltakis, O.F.M.

DABARTINĖ LIETUVA TURISTO AKIMIS

Niekas nėra sunkiau, kaip rašyti apie dabartinę Lietuvą, kada negali patikti sovietiniais duomenimis, dažnai nepilnais, iškreiptais ir naudojamais propagandos tikslu. Iš kitos pusės, nesiruošiu koks nors svarbaus rodyti, kas nustebint eilinius išėiv, kartkartėmis lankiusi gimtą kraštą, slapta išsprukusi iš Vilniaus lankyti tėvų ir giminių kapus, žvilgtelėti buvusios sodybos pamatus ar pasikeitusi gamtovaizdį be buvusio vienkiemio, be nuosavybės eži. Aš pats esu tik

eilinis krašto lankytojas, turis nemažai giminių Vilniuje, kituose Lietuvos miestuose ir kaimuose, net Sibire. Susitikimui jie paprastai suskrenda dabartinę Lietuvos sostinę. Nebe pirmą kartą lankiausi Lietuvoje, dažniausiai — su turistų grupe, tik praeitais metais su iškviėtimu visam mėnesiui. Lankymosi tikslas: paremti gimines materialiai ir moraliai, kiek yra manoma vadinamoje policinėje valstybėje; atnaujinti giminytės ryšius, susipažinti su naujais žmonėmis, kartais

gimini gimimis, nuvežti vaist .
Jokio politinio sipareigojimo.

Nenoriau rašyti apie visiems žinomus dalykus, ypa tiems, kurie patys dažniau už mane lank Lietuv , nei tiems, kurie, savanoriškai užsidar išėivijos karantine, bijo apsirsti komunizmo baciloms. Tai „reorginio“ tipo išėiviai, savo getuose nuolatos burnojantys prieš komunizm , visiškai užmiršdami Lietuv ir s lygas, kuriose iš pokario griuv si beveik iš nieko skleid si kult ra (kartais suluošinta, bet esm je lietuviška) ir ekonominio gyvenimo laužtin linija, dažniausiai, paveikta gravitacin s j gos, krypusi žemyn, ir tik protarpiais papildama aukšt .

Rašyti apie šios dienos Lietuv apsunkina dar ir gorba iovins kaitos momentas, vadinamosios reformos, kuri labiausiai bijosi biurokratija ir aukštieji valdžios pareig niai, nes kiekvienas pasikeitimas esan iam valdžios sluoksniui yra skausmingas. Reformomis Lietuvoje netiki vyresnioji karta, prisiminusi Chruš iovo geruosius laikus ir juos sekusius ekonominius varžtus. J maiau gana apatišk viskam, kas žadama keisti ar jau buvo kei iama, kaip pvz., kova prieš alkoholizm . Jaunesni j reakcijos buvo optimistiškesn s. Iš pokalbi susidariau nuomon , kad valdžios virš ni si lomi keitimai palies tik gyvenimo pavirši , nesiekdami gyvenimo gelm s, nei

realyb s, nei pa i žmoniai , kuri peraukl jimui reikia generacij net ir demokratin je valstyb je, o k bekalb ti apie Soviet S jung , mažai kuo pasikeitusi nuo Spalio revoliucijos laik . Iš valdžios einan ios reformos mažai k turin ios bendro su demokratija, kuri turinti kilti iš pa i žmoniai , iš liaudies.

Nesigilindamas teoretinius klausimus, nei politin s kaitos raid , bandysiu nenukrypti nuo steb tojo vaidmens ir trumpos tarybinio pilie io rol s, gyvendamas vis m nes Vilniuje ir tik kelet dien Maskvoje. sp džius reik t rikiuoti dvi grupes. Pirmoji — tai pirm kart lankant krašt ir vietoves su Inturisto grupe. Sutinki artimiausius gimines, dažnai neatpaž stamus d l met kr vio ant j pe i , išvaizdos ir met br ž veiduose. Trak restauruojama ir Vilniaus pilys, vieninteliai didžios praeities liudininkai, malonus Inturisto tarnautoj sutikimas ir paskutiniu metu grandioziškas „Lietuvos“ viešbutis, Vilniaus šv. Onos gotikin bažny ia po keli dešimtm e i nesimatymo prabyla emocijom, jausmais, kad pagaliau esi savo krašto žem je — Vilniuje, Lietuvos Jeruzal je.

Antruoju atveju, dažnesnis pasimatymas su savaisiais ir dar tarybinio pilie io m nesio patirtis išblaivo iš sentiment . Tada gali blaiviau galvoti ir matyti abi medalio puses. Taciau reikia džiaugtis lietuvišku nuoširdumu ir vaišingumu (net ir pas suvalkie ius),

žmoniai gerumu, atvirumu, net ir santarpiškumu, kai neigiamai pasisakai prieš esant santarpiškumui. Bet visa tai matai tik šeimoje, uždaram rate. Tiek Maskvoje, tiek ir Vilniaus gatvėse jauti žmonių uždaramumą, nepasitikėjimą, grubumą troleibusuose, ypač piko (kamšaties) valandomis net ir vasarą, kai miestiečiai ir studentai išvažinėjama atostogų, bet padaugėja turistų iš kaimyninių respublikų ar varguomenės, suvažiavusių parduotuvėse apsipirkti. Lietuva dar ir šiandien vadinama turtinga „fašistine“ valstybe. Man buvo lengva vaidinti tarybinį pilietį, nes niekuo nesiskyrčiau nuo vietinių mano amžiaus piliečių, nei nuo turistų, atvažiavusių iš satelitinio krašto, prastai kalbant ir nenorint kalbėti rusiškai. Nenustebėsi, matydamas džynsais ar striuke apsivilkusius ir vyresnio amžiaus žmones, o jaunimas beveik niekuo nesiskiria nuo amerikietiško paauglio. Galima daugiau sutikti tik baltomis kojiniomis dviem mergaitėms.

Maskva — pilkas kietas miestas, grubus, nedraugiškas. Be masyvaus „Kosmos“ viešbučio ir netoliese saulį žvilgančio kosmonautams puse nuliu išlenkto paminklo, akis krinta vykusi požeminio susisiekimo sistema — Metro. Vietomis per daug dirbtino puošnumo, pretenzijos ar perkrovimo masyviais žibintais, bet patogumas didelis. Aplamai visoje Sąjungoje susisiekimas miestuose pigus, Vilniuje labai patogus, nekomplikuotas. Lyginant sovietinius

miestus su europietiškais ar amerikietiškais, matysis skirtingas žmonių elgesys gatvėje. Išskyrus jaunimą, kuris visur ir visais laikais atspindi gyvumą, šypsenas ir juoką, Maskvoje ir Vilniuje viešpatuoja rimtis ir tylą; gal labiau Vilniuje, kur slavai ir lietuviai kalbami mišinyje nerajokios jungties, vadinamos tautdraugystės. Žmonės, susipusė save, nekreipia jokio dėmesio kitus. Vilniaus gatvėmis vaikština vienišieji. Jei tu esi iš provincijos ar kito krašto atvykęs ir gatvės kampe studijuoji miesto planą, niekas prietavęs neprieis pasiteirauti, ar tau kartais nereikia pagalbos. Atrodo, kad kiekvienas rėpinasi tik savimi. Jei nori ko nors pasiklausti, nepažįstamas arba tau visiškai nieko neatsakys, arba labai nustebs. Atrodo, kad svetimam mieste tu turi viską žinoti, bet neklausinti.

LEIDIMO NEGAUSI

Blogiausia, kai atsiduri valdiškoje staigoje, ypač Vizskyriuje, kur kalbama palyginti nebloga lietuvių kalba, nors ir rusišku akcentu. Ten atsimuši kaip gelžbetonio sienelę. Prašai leidimo aplankyti kitą miestą, kad ir Kauną ar Klaipėdą. Iš karto tau atšauna, kad leidimo negausi. Jei bandai derytis, pataria paduoti pareiškimą ir ateiti po poros dienų. Ateini. Vieną kartą pasako, kad dar nebuvo pašto. Atėjus kitą dieną, paaiškina, kad negavai leidimo, nes prašei per daug. Pataria pasirinkti tik vieną vietą, nurodant vairuotojo pavardę ir mašinos numerį, bet ta pati

istorija v l kartojasi. Suprantama, nuo staigos tarnautoj nepriklauso maršruto sprendimas. Pirmasis j atsakymas yra šurkštus, bet tikslus, o v lyvesn lankymaisi Viz skyriuje yra tik beprasmis žaidimas. Sakysim, jei pagudraudamas pareiškime rašai, kad nori kur nors lankyti revoliucin muziej , leidimo vis tiek negausi. Kitaip laikosi T višk s draugijos skyrius. Mano atveju jis buvo gana draugiškas, paslaugus. Apie j galiu teigiamai atsiliiepti. Tarnautojai steng si man pad ti ir pad jo, kiek leido j autoritetas. B t sudar galimyb aplankyti provincij , bet aš pats tur jau jau kitus planus, ir gr žimo laikas art jo. Pagalbus buvo ir Inturisto skyrius, bet leidimo neišr pino, keliaujant su gimin mis j automašinoje. Gal jo dienai išr pinti kelion s leidim , duodami savo mašin ir šofer , kelion brangiai apmokant doleriais. A i ! Kitokia ir Vilniaus Inturisto tarnautoj atmosfera. Neabejotinai, jie visi per j Saugumo kursus, bet j elgesys buvo vakarietiškas, simpatingas.

Maskvos muitin je, pasteb jau, daugiausia d mesio buvo skiriama manuskriptus. D l išvežimo gintaro ar knyg , net ir vodkos, jie nekreip daug d mesio. Valiuta svarbus reikalas: jei vyresnio amžiaus žmogus nebus budrus, pasitik damas muitin s tarnautojais, doleriai gali nepastebimai „sumaž ti“ be joki kal i . Net pati Izvestija komentavo toki nemaloni situacij . Antra vertus, n ra visiškai be kalt s ir turistai,

band papirkti muitininkus, net žeidin ti. Bet pati esm gl di muito taisykli ir nurodym nebuvime ir tarnautoj paruošime.

Vilniaus parduotuv se n ra toks prastas aptarnavimas, kaip mes dažnai galvojame ar skaitome spaudoje. Žymiai blogiau provincijos miesteliuose. Ta iau restoranuose ir kav in se dažnai turi nusivilti, valgydamas šalt patiekal ar gerdamas apydrung kav . Ši situacija priskiriama techniškiems tr kumams, kuri pramon je gausu: neturi maisto šildymui priemoni . Kava, laikoma dideliuose termosuose, neilgai išsilaiko šilta. Gerai, jei pataikai, kada maistas verdamas ir greit servuojamas. Arbatpinigiai laukiami, bet viešai nepriimami: reikia juos teikt nematom. Mielai juos priima durininkai, kurie, reikalui esant, savo klientus apr pina ir užsienietiškom cigaret m. Bendrai, piet metu aptarnavimas geresniam restorane neblogas, net ir visiškai geras, jei esi užsienietis „amerikonas“.

Teatrai perpildyti, ypa Vilniaus jaunimo teatras, lankomas vairaus amžiaus pilie i , ne vien jaunimo. Net amerikie i rašytojas Arthur Miller j laiko vienu geriausi teat r Europoje. Bet juose jauti publikos entuziazmo stok , sutinkant spektakl , ar net pa ius žymiausius aktorius. Prieš spektakl teatre negirdi prastinio publikos šurmulio: viskas blanku, negyva, tylu. Dažnai lankantysis Lietuvoje gal jo pasteb ti lietuvi kalbos slavišk intonacij , stipriai jau iam teatre,

filme, radijo ir televizijos diktori pranešimuose, jaunosios kartos, studijuojan ios universitetuose, tarpe. Vyresnioji karta tiek mieste, tiek ir kaime kalba taip, kaip ir m s vyresnieji išėivijoje; sakau, vyresnieji, bet ne m s vaikai, baig mokslus ia, Amerikoje.

Universalin se parduotuv se prek i yra ne tik vietini , bet importuot iš satelitini krašt , ta iau j kainos aukštos, neproporcingos gyventoj uždarbiui. Teko matyti Vilniuje moter ir vyr mad saloini parduotuvi . Nesant eksper tu, sunku b t k nors pasakyti, bet jos atrod kažkaip keistai, ne vakarietiškai. Labiausiai skundžiamasi vietin s gamybos avalyne, kuri gerai išsilaikanti tik iki pirmojo lietaus, jau iamas maisto produkt stygius. Es , daug geriau

gyven prieš dešimtmet . Per jus maisto parduotuves, tenka nusivilti m sos produkt nebuvimu. Matai kelet karv s koj su kanopomis už prekystalio, k gyventojai vadina tiesiog kanopomis. Miestie iai labiau susir pin už kaimie ius buitinis prek mis, kuri tr ksta, arba j paskirstymas nekoordinuojamas.

TARYBINIAI PILIE IAI

Ieškojau tipingo „tarybinio“ pilie io, patenkinto viskuo „laimingoje tarybin je t vyn je“. Deja, nesutikau. Nusistatymas prieš rusus, net ir šovinizmas, stipriai jau iamas. Tarybin santvarka garbinama tiktai radijuje ir televizijoje bei Tiesos puslapiuose. Gorba iovinis viešos spaudos kon-

Procesija remontuojamos Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčios šventoriuje 1986.

ferencijos (ne iš anksto juosteles rašytos) praktikuojamos. Retkariais gird jau tarybinio pilieio skundus, Gorbaiovui lankantis pietinėse respublikose. Kaip minėjau, vyresnioji karta abuoja žadamiems ekonominiams ir administraciniams pakeitimams, net ciniška, kaip ir visas viešas tarybinis gyvenimas, bet jaunesnieji mato keitimosi slinktį, yra tuo patenkinti ir labiau entuziastingi.

Mieste, kaip ir kaime, jau iamas didesnis prisirišimas prie daiktų, materialinių vertybių. Reikėtų motyvuoti tuo, kad, valstybei nebe teikiant dvasinio maisto ir krikščionybą bandant iš gyvenimo išstumti ateizmo naudą, daiktų troškimas užpildo vidinį tuštumą. Antra vertus, šalia prabangos reikmenų, vaidinančių aukšto gyvenimo standartą — paausuoti indai ir puiki servizai, — reikalingos drabužiams spintos, automobiliai, televizoriai, kurie kaip ir JAV Amerikoje, nėra prabangos reikmenys, bet civilizacijos gyvenimo būtinumai.

Mano sutikti asmenys buvo vieni religiniu atžvilgiu indiferentai, kiti — nutolę nuo religinio gyvenimo praktikos, vėluami nerašyti tarnybinių nuostatų, kiti, vyresnės kartos žmonės, likę ištikimi savo religiniams ir pasauliui riniams tikėjimams. Bažnyčiose teko matyti daug jaunimo procesijose ir tarnaujant mišioms. Man rodos, kad nėra labai didelio pasauliui rinio-religinio pasikeitimo nuo Nepriklausomo

Lietuvos laikų pasauliui riniams diferenciacijos. Galbūt, lankant bažnyčias, labiau prisilaikoma atsargumo. Viena pastebėjau, kad, nežinti pasauliui riniams skirtumai, jie išlikę tikrais lietuviais, kuriems pirmoje vietoje rūpi lietuviškumas, jos kultūra ir troškimas daugiau pilietini laisvumai, kaip turizmas užsienyje, laisvas pasikeitimas su kitais kraštais, ne vien su vadinamomis demokratinėmis respublikomis. Šiuo metu aktualiausias klausimas, tai kultūrinė autonomija ir nevaržomas turizmas už Sąjungos ribas.

Jeigu man nepavyko užtikti tipingo „tarybinio“ pilieio, tai dar nereiškia, kad jo ir nesama. Jaunimas drąsus, drąsus ir mano pažįstamieji ar jo draugai, nesivaržydami kritikuoja esamą santvarką, nesibijodami slapta vesti mikrofonu butuose ar telefonuose. Negi galima kiekvieną butą elektroniskai kontroliuoti? Baimingesni vyresnės kartos asmenys, pergyvenę trėmimus. Kartais jie juokingai baukštasi. Pasietaikyti sutikti vieną pilietį, kurio tėvas ir jis pats buvo išvežti pirmą trėmimų metų. Jis niekuo nesiskundė, bet kaltino rusų kalėjime mirusį tėvą, kad tas buvo su per daug neatšargus, per daug kalbėjosi, kad pats buvo su kaltas. Trėmtyje jie neblogai gyvenę, gal net geriau ir saugiau kaip karo metais Lietuvoje. Jo lietuviškumą neišblėsus, bet didelis atsargumas ir taikymasis prie dabartinės santvarkos buvo aiškūs. Susitikus su partijais, toks pat atsargumas ir santarumas jau iamas, nebent jį žmonos poros stiklo vyno pla-

Detal iš Meškuičių Kryžių kalno. 1986 nuotr.

iau atsiverdavo. Ta iau sutikau partie i , kurie be baim s visk r ž , nevyniodami žodži vat . Kartais nustembi žmonė dr sa!

Gorba iovo blaivinimo potvar- kiais labiausiai patenkintos šeimos žmonos, nes, stokojant degtin s, šeimas ryšiai išlieka pastovesni. Gird jau ne iš vieno šaltinio, kad Gorba iovui Kryžių kalne pastaty- tas kryžius ne tam, kad j nukry- žiuot , bet iš d kingumo, kad Dievas jam atsiunt „dvasi šven- t " pristabdyti girtavim . Bandžiau š vyk pasitikrinti, bet nepavyko jo uždokumentuoti. Iš tikr j nublai- vinimo taka mat si gatv se be šliti- njan i ar gulini i prie geležin-

kelio stoties parkelyje, kaip buvau pasteb j s prieš kelet met Vil- niuje ar provincijoje.

VISKAS KEI IASI

Jeigu kas nor t išvysti praeities prieškarin Lietuv , jos neberas. Viskas kei iasi laiko t km je. Nebe- rast , jei ir neb t svetimieji oku- pav krašto. Vienkiemi vietoje iš tolo pakel se matysi šiferiu dengtas sodybas ir siluso bokštus. Kaimas po priverstin s kolektyvizacijos da- bartimi nesiskundžia dar ir d l to, kad valdžia teikia daug lengvat , kuri neturi miesto proletariatas. Inteligentija, ypa humanitarai, ne- priklaus partijai, ir techninis per- sonalas, baig s aukštuosius moks- lus, negali pragyventi iš savo uždar- bio. Maisto, vaisi ir bulvi , gauna iš savo sklyp užmiestyje, kur pasi- stato savo namukus, vietomis originaliai architekt riškai supro- jektuotus. Be viso to, visur jau- iamas ekonominio kr vio sl - gimas. Kartais net nustembi, kai daktaras po operacijos parsineša namus skiland ar por višt . Teko matyti respublikin lignonin , iš lauko sp dingai atrodan i , bet tuoj nusivilė , j s menkai apšvies- t vid , niekur nesurasdamas bu- din ios sesers, nei raštin s per- sonalo, kurio funkcij atlieka patys gydytojai. Partie i lignonin s esan- ios daug geresn s, bet j man neteko matyti.

Nustembi j s knygyn , maty- damas rusiškas ar lenk kalba spausdintas knygas ir kelet politinio turinio broši r . Pasirodo,

kad lietuviška geresn knyga irgi priklauso vadinamajam „deficitui“: tik per pažint gali j gauti už prekystalio. Kalbant apie knygas, nor josi pamatyti nam bibliotekas. Kaip ir ia, taip ir Lietuvoje, knygyntynas ma iau ekonomiškai neturtinguose inteligentijos sluoksniuose, kur trksta gyvenamojo ploto net b tiniausiems baldams, bet sienos nukabin tos originaliais lietuvi dailinink paveikslais, medžio drožiniais ir po karo išmestomis koplustulpi liaudies meistr skulpt r l mis. Žinoma, n ra jokios taisykl s, kad tik vargšai r pinasi menu.

Be abejo, knygomis užsivert m s kult rininkai ir didel dalis m s inteligentijos, bet pasteb jau, kad turtinguose keturi kambari butuose dažnai riogso importuoti bufetai, kristaliniai indai, kabo pora prast reprodukcij , lentynose — keletas lietuvi ir rus kalbomis profesinio pob džio knyg ir koks nors grybavimo vadov lis. Kaip ir išeivijoje, taip ir ten teko sutikti žmoni , kalban i apie „kult r ir literat r “ pretenzingai, bet nemokšiška. Mies ion jimo banga daugiau palietusi pusinteligent , darbinink ir spekuliant sluoksnius. Vis d lto knygos greitas dingimas knygynuose ir dideli leidini tiražai (40 ar 60 t kstan i) yra neblogas kult rinio gyvenimo rodiklis.

Pats Vilnius, kiek s lygos leidžia restauruojamas, kas metai graž ja. Nauji pastatai architekt riškai pritaikomi senajai statybai, bet yra dar

daug vargo, likusio iš lenk okupacijos laik , karo padaryt nuostoli ir bendrai d l sovietin s organizacijos nelankstumo ir apsilaidimo. Jei priemies iai bent iš išor s auga, graž ja, tai senamies io skurd gali išsakyti ir vienos rus s senut s žodžiai, man fotografuojant Mal n gatv s palei Vilnel gal nuo Zigmanto Augusto laik neremontuotus pastatus: „Tai k tu ia gera matai? Nufotografuok m s skurd (goria). Metai iš met neturime nei karšto vandens, nei duj “. Dar li dniau pasakojo gimin s, atvyk iš Krasnojarsko srities, kur, gyvendami didmiestyje, daugelis neturi iš viso vandens butuose, bet renkasi prie šulinio pompos lauke.

Visuotin g da, kuri jau ia ir daugelis partie i Vilniuje, tai išsproginti kryžiai Trij kryži kalne, Šv. Kazimiero bažny ios pavertimas ateistiniu muziejumi (didesn s niekšyb s nebegali b ti lietuviams tikintiesiems) ir Katedros pavertimas dail s muziejumi ir koncert sale. Deja, valdžia ir nor -dama nebegal t t klaid atitaisyti, ypa pokario metais sunaikint kult rini vertybi . Be abejo, „partija klaid nedaro“, o už jas atsakinga buržuazin sistema ir mažesn s tarybin s fig ros. Stalino laikais partijos klaidos buvo apmokamos galvos ried jimu nuo pe i , v liau — kal jimu. Bet ar ši lietuviams padaryta neteisyb bus kada nors atitaisyta, parodys gorba iovinė savimon , jei iš viso ji egzistuos?

Papartis

OSI

PASITARNAVIMAS TEISINGUMUI AR SUPLANUOTAS SIAUBINGAS ŽAIDIMAS?

DR. R. S. TAUTKUS

„Kalbant apie soviet statym administravim (justice), verta mums prisiminti, kad žudymas vyr , moter ir vaik — žyd ir ne žyd — yra paprastas dalykas Soviet S jungoje“, raš William F. Buckley, vienas iš žymi j amerikie i laikraštinink , savo 1986 met gruodžio 10 dienos straipsnyje, kuriuos skelbia šimtai JAV dienraš i . Toliau jis tame pa iame straipsnyje t s : jei kolaboravimas su nariais reikalauja asmens nužudymo, tai visi soviet pareig nai virš 62 met amžiaus tur t sulaukti to likimo. Niekas to Soviet S jungoje nedarys. Asmuo (Molotovas), kuris 1939 metais pasiraš Hitlerio-Stalino pakt , neseniai ramiai mir , sulauk s 96 met amžiaus...”

Ribbentropo-Molotovo paktas dav naciams ir sovietams laisvas rankas nusiaubti vis Europ , pra-

dedant Antr j pasaulin kar , pavergiant beveik visas to kontinento valstybes ir žiauriausiai b dais atimant gyvybes apie 100,000,000 laisv ir taik mylin i žmoni (j tarpe apie 6,000,000 žyd). Genocido (holocaust) aukos kartoja š k : „Never again!“

Nacizmui buvo padarytas galas 1945 metais: Hitleris nusižud , jo armijos buvo sutriuškintos, jo artimieji ginklanešiai nuteisti ir pakarti, kiti atliko bausm kal jimuose. Vakarie iai nepasodino Soviet S jungos diktatori kaltinam j k des, j nenuteis ir nepakor . Stalinas, Molotovas ir kiti buvo tikrai to verti!

Naci neb ra, bet j genocid vykdo nuo 1945 met sovietai — komunistai. Nekalt žmoni (krikš ioni , žyd ir kit) žudymas ir naikinimas vyko ir vyksta Soviet S jungoje. Komunistai išžud

dešimtimis milijon žmoni Kinijoje, kelet milijon Vietname ir Kambodijoje. Komunistai vykdo žmoni žudym ir naikinim Etiopijoje, Afganistane, Angoloje, Mozambike, Kuboje ir pradeda savo „misij“ ir centrin je Amerikoje.

SOVIET EPITETAJ KOMUNIZMO AUKOMS

Sovietams buvo ir yra didel rakš-tis pasitraukusieji Vakarus 1944 metais iš Pabaltijo krašt , Ukrainos ir Gudijos. Pradžioje jie buvo vadinami „fašistais“. Maždaug nuo 1972 met tam tikram skai iui buvo prisegamas „žyd persekiotojo“ vardas. Tuo pat metu sovietai naudojo ir kit taktik , pasi sdami laisv j pasaul savo „dokumentus“, kuriais buvo bandoma „rodyti“, kad vienas ar kitas yra buv s komunist agentas.

Ne vienas iš iškilesni lietuvi buvo apšauktas buv s komunist agentu. Pora Laikinosios vyriausyb s nari buvo apkaltinti buv „žyd persekiotojais“. Tuo metu min tais klausimais straipsni ir žinu i buvo praved tam tikri asmenys The New York Times ir New York Daily News dienraš iuose. Jau tada ne vienas k l bals , kad reikia surasti paj gi advokat , juos pasamdyti, kad jie užkirst keli soviet bei komunist mel ofenzyvai. Iškilesni lietuvi tarpe asmenys buvo raginami imtis iniciatyvos ir tais klausimais paruošti ir išleisti literat ros angl kalba, demaskuojant soviet ir komunist melus ir

žiaurius nekalt žmoni užpuldin jimus.

Su apgailstavimu reikia pareikšti, kad nieko konkretnio tuo reikalu nebuvo padaryta. Tiesa, buvo parašyta vienas ar kitas laiškutis min tiems dienraš iams ir vienam ar kitam legislatoriui. To, be abejo, tikrai nepakako.

OSI PRADŽIA

OSI (Office of Special Investigations) buvo suformuotas 1979 metais kaip vienetas Teisingumo departamente. Nei pabaltie iai, nei ukrainie iai, nei gudai tam nesipriešino. Kaip taisykl , vis t etnini grupi amerikie iai nenor jo ir nenori nieko bendro tur ti su karo nusikalt liais. T grupi amerikie iai tik jo, kad JAV vyriausyb atliks s žiningai ir gerai tai, kas reikalinga. Toli gražu taip nebuvo. Šis naujas vienetas (OSI) nu jo klaidingu keliu, tapdamas „ragan medžiotju“ (witch hunter) ir „soviet interes staiga“ (office for soviet interests).

Apsigynimas nuo soviet bei komunist šmeižt ir krašt laisvini mo darbas n ra laisvalaikio užsimimas. Sunkiau b t kalb ti apie kitas amerikie i etnines grupes, kurias palie ia OSI vienetas. Puikiai žinoma pad tis lietuvi tarpe. Neturime n vieno asmens, kuris sekt visus JAV Kongreso žingsnius, lie ian ius m siškius. Pradžioje buvo nežinomi nei statymo iniciatoriai, nei pats statymas, paskubomis pravestas JAV Kongrese, kuriuo buvo suformuotas OSI

vienetas. Lietuviai ir kitos grupės kiek pabudo, kai ta institucija pradėjo juos terorizuoti.

Vlikas laiko save globaline organizacija. Jam gal ir nėra bėtinų sektų visku, kas vyksta Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Tačiau Alto ir JAV LB Krašto vadovybės turėtų paskirti bent po vieną asmenį, kuris ir panašiais klausimais rinktųsi. „Žydų persekiojimą“ pradedama ieškoti Kanadoje, Australijoje ir kituose kraštuose. Pats aukščiausias laikas būtų ir Vlikui, ir Altui, ir PL Bendruomenei, JAV Baltajam Laisvės Lygai ir kitiems pajėgesniems vienetams bei organizacijoms imtis pilnos iniciatyvos prieš sovietus bei komunistus melus bei šmeižtą ofenzyvą.

PRIVAIOS INICIATYVOS AKCIJA

Nu vienam iš veiksmų nejudant, privatus asmenys mėsini iniciatyvos demaskuoti sovietus bei komunistus melus bei šmeižtus, metamus pasitraukusiems nuo bolševikinio terorizmo lietuviams Vakarų pasaulyje.

Rasos Razgaitienė ir kitas buvo suformuotas energingas ir efektyvus Americans for Due Process vienetas, apjungęs amerikiečius, kuriuos terorizuoja ir bando terorizuoti OSI pareigūnai, apmokami aukštais atlyginimais iš JAV iždo. Kitas vienetas — The Coalition for Constitutional Justice and Security — buvo suformuotas trečioji kartą amerikiečių lietuvių Tony Mažeikos. Puikios iniciatyvos

parodė ikagos lietuvių advokatas Povilas Žumbakis, parašydamas tuo klausimu specialią knygą, sutelkdamas joje amerikiečių teisiškai pasisakymus prieš kreivus ir žalingus OSI žingsnius ir kartu išryškindamas OSI glaudų bendradarbiavimą su KGB ir išniekinimą JAV konstitucijos, kurioje nepaprastai aiškiai yra duodamos teisės tiems, kurie yra apkaltinami tariamais nusikaltimais.

Deja, privačios iniciatyvos asmenys nesulaukia beveik jokios talkos bei paramos iš pagrindinių mūsų institucijų.

Paminėti asmenys ir jų talkininkai yra jungiantis darbas nemažai amerikiečių laikraštiniams. Iš jų paminėti: Alan Bock (The Register, Santa Ana, CA), Patrick J. Buchanan (už mūsų aukštą postą Baltuosiuose Rytuose, dabar per jį savo buvusio plataus masto laikraštiniuko darbu), William F. Buckley (amerikiečių laikraštiniukas, kurio straipsniai skelbiami šimtuose dienraščiuose), Robert Gillette (Los Angeles Times), Jay Mathews (The Washington Post), Warren Richey (The Christian Science Monitor), Philip Shenon (The New York Times) ir kiti. Jų straipsnius paskelbė ir kitų kraštų dienraščiai. Tie straipsniai „neiškrito iš dangaus“. Rasa Razgaitienė, Tony Mažeika ir Povilas Žumbakis turėjo tuos laikraštinius susitikti, paruošti jiems tinkamas medžiagas ir tikinti, kad yra bėtinų užkirsti kelią tam ne tik tinam OSI-KGB bendradar-

biavimui, kuris daro didžiulį gėdą mūsų laisvą kraštui. Tie laikraštininkai nepabėgėti apšaukiami „naci globėjais“.

„Aš nesu prieš panaikinimą OSI investigacijai“, kalbėjo Patrick J. Buchanan *The New York Times* laikraštininkui Philip Shenon. „Aš noriu“, toliau teigė P. J. Buchanan, „kad Teisingumo departamentas būtų bylas ir tai būtų daroma amerikiečių teismuose ir nesiekiant deportacijai“. Tai buvo paskelbta *The New York Times* 1987 vasario 19 numeryje.

GEROS VALIOS AMERIKIEČIŲ REIKALAVIMAI

Rasos Razgaitienės, Tony Mažeikos ir kiti vadovaujami vienetai prašo ir reikalauja JAV Kongresas: 1. Sustabdyti OSI ir KGB bendradarbiavimą ir nepriimti iš sovietų saugumo suklastotų rodymų ir sufabrikuotų dokumentų. 2. Jei tik yra karo nusikaltėlių, jie būtų teisiami JAV teismuose, suteikiant jiems visas teises, kurias garantuoja JAV konstitucija. 3. Jokiu būdu neperduotini taip vadinami karo nusikaltėliai ir nedeportuoti. Sovietų Sąjungai ar kitiems komunistiniams kraštams, kuriuose teisiamieji neturi jokių teisių. Bylų sprendimai sovietuose ir kituose komunistiniuose kraštuose padaromi prieš pasodinant asmenų kaltinamojo kėdę.

OSI staigos pareigūnai ir jiems prijaušintieji yra nepaprastai paveikę savo naudai JAV Kongreso narius (ne visus!), kad dažnai

sunku su legislatoriais šviesiau pažinti OSI vieneto daromą didelį žalą visai amerikiečių teisminei sistemai. Amerikiečiai iš tautinių grupių, kuriose OSI medžioja taip vadinamus karo nusikaltėlius, turėtų padaryti visą galimą spaudimą JAV Kongreso narius, praveriant jiems akis ir ausis tiesiai bei teisingumui.

LIETUVIŲ TALKA PRIVAČIAI INICIATYVAI

Amerikiečiai ir lietuviai gyvenime didieji užsimojimai ir žygiai buvo (ir bus) atsiekti ir atlikti keli ar keliolikos asmenų. Organizuoti vienetai sugaišta per daug laiko posėdžiams, diskusijoms bei svarstyboms. Nutarimai dažnai yra labai lėkšti, o darbai dar menkesni.

Veiksniai — Vlikas, Altas ir LB — turėtų suteikti bent visą galimą pinigų paramą Rasos Razgaitienės, Tony Mažeikos ir Povilo Žumbakio iniciatyvai ir darbams. Pavieniai lietuviai turėtų taip pat nepagailėti šimto ar tūkstanto dolerių tiems žygininkams, pasiūvusiems demaskuoti sovietų melo ofenzivą.

JAV LB Krašto valdybos asmenys visad akcentuoja, kad jie turėtų nepaprastai platų ir pajėgų darbininkų tinklą. Tuos asmenis būtų galima panaudoti visiems užsimojimams bei darbams. Tuos geros valios lietuvius būtų galima jungti

legislatorių spaudimą ir apšviestimui, „bombardavimui“ laiškais ir telegramomis Baltijos Ramiems Valskybės ir Teisingumo departamentui. Amerikiečių laikraštininkai, rašy-

darni straipsnius dienraščiuose, nebijo būti apšaukiami „naci globėjais“, o lietuviai neparašo net padėkos laišku į dienraščius laiškyraščiuose.

Mūsų periodiškai leidžiami laikraščiai neateina talką savo skaitytojams. Kiekvienas laikraštis bei žurnalas galėtų turėti skyrelį, duodant juose rašytiniams asmenims bei pareigūnams vardus ir pavardes, jų adresus ir trumpus (keletą sakinių!) laiškus bei telegramų pavyzdžius. Krašto pareigūnai nuolat užverstini laiškuoju ir labai trumpomis telegramomis. Tik tuo atveju būtų galima laukti iš jų teigiamo pajudėjimo.

Iki šiol niekas nėra išleids brošiūrą ar lankstinuko OSI klausimu. Tiesa, Tony Mažeikos grupė buvo išleidusi lankstinuką, bet ta laida yra jau išsisūsi. Antra, reikt žymiai pilnesn brošiūrą tuo klausimu.

Tokia ir panaši literatūra iš dangaus nenukris. Reikia ją užsakyti

pas gerus žinovus. Už paruošimams reikt atlyginti. Tai galėtų finansuoti Altas, Vlikas, LB ar pavieniai asmenys. Galėtų ją pasirodyti ir Lietuvių Fondas, nes tai būtų investavimas informacijai apie lietuvius ar Lietuvą. Galėtumėte (ir turėtumėte!) turėti tokią ar panašią brošiūrą lietuvių dešimtims ir visais galimais klausimais apie pavergtą Lietuvą, jos pastangas išsilaisvinti iš sovietų vergijos, laisvą pastangą ir žygius kovoje dėl pavergtą laisvą, apsigynimui nuo sovietų melurų t.t.

Baigiant tas kelias mintis apie OSI ir mūsų kraštui (JAV) daromą godą, reikt paminėti, kad tas vienetą operuoja milijonais dolerių iš JAV išdo. Tie pinigai suplaukia iš amerikiečių kišenių, skaitant ir visus mus. Mes negalime sūdit ant savo rankų ir nieko nedaryti. Turime pajudėti visi ir visu frontu. Tik tuo atveju galime sustabdyti OSI-KGB suplanuotą siaubingą žaidimą.

Trisdešimt pirmoji Lietuvių Fronto biurolio studija ir poilsio savaitė ši vasarą vyksta Dainavoje, rugpjūčio 9-16 dienomis. Kas dar neužsiregistravo, prašome skubiai kreiptis LFB Centro valdybos išdinininku Jonu Vasarą, 979 Proehl Drive, Barberton, OH 44203. Telefonas: (216) 644-7411. Registracijos mokeskis yra 10 dolerių nuo šeimos.

Kokia išeivijos politinio ir kultūrinio darbo ateitis?

BRONIUS NEMICKAS

SVARSTYB ū r muose man buvo duota tema kalb ūti apie intelektualinio ir ekonominio potencialo panaudojim ū išeivijoje. Ši tema ūn ra man gerai paūstama. Ta ūiau guodūziusi, kad gal ir pateisintinas iū dalies pavirūtiniūskas, padrikas ir net gal klaidingas temos uūzkabinimas. Viliuosi, kad jis gali suūžadinti pa ūi svarstyb ū intrig ū, o v ūliu — ir m ūs visuomen ūs, organizuotos ir neorganizuotos, susidom ūjim ū, susirpinim ū ūiais labai svarbiais, kol kas kaip ir uūžmirūtais klausimais.

Prieū pradedant kalb ūti kaip panaudoti m ūs intelektualin ū ir ekonomin ū paj ūgum ū, reikia pirma ūinoti, kokias tokio paj ūgumo atsargas, kokius ūaltinius mes dar turime. ūodūiu, kiek mummyse tokio paj ūgumo yra ir iū kur jis kyla? Tai nelengvai atsakomi klausimai, nes teigimams paremti daūnai tr ūsta konkre ūi duomen ū. Tenka beveik visur remtis bendryb mis ir sp ūjimais.

D ūl okupacijos iū Lietuvos pasi-

traukusioje lietuvi ū tautos dalyje procentualiai intelektual ū santykis buvo ūymiai aukūstesnis, negu kad normaliai esama ramiose ū lygose gyvenan oje tautoje. Ta ūiau didūioji ū dalis, svetur netur dama intelektualini ū lyg ū, sumenko. Tik nedidelei daliai pasisek ū iūsilaikyti. ūitie, palyginti, negaus ū intelektualai ir buvo ilg ū laik m ūs visokiausio politinio ir kult ūrinio darbo pagrindin ū atrama. Jie veū ū lietuvi ū politinio, kult ūrinio bei kitokio darbo veūim ū, ir tai daūnais atvejais tik nuo pagrindini ū savo pareig ū atliekamu laiku, nes duon tur ūo pelnytis kitur. Kovai uū Lietuvos nepriklausomyb ū ir lietuvi ū vybei iūeivijoje iūsilaikyti reikaling ū susiorganizavim ū jie suk ūr iū Lietuvos atsiveūtais pavyzdūiais, (nors kai kur veik ū ir ankstyvesni ū j ū iūeivi ū steigtos organizacijos). Jie ūs Lietuvoje buvusi organizacij veikl ū, sisteiūj antrininkes, naudojo anuometinius veiklos metodus. Vienok ir darbo rank ū (intelektualini ū paj ūg ū), ir priemoni

(pinig) visados tr ko.

Po 1960 met m rastis lietuvi intelektual , akademinius mokslus jau iš jusi nebe Lietuvoje, norin i d tis politin bei kult rin darb . Bet jiems, panašiai kaip ir dabar, ne visas iš Lietuvos sen j atsineštinis kraitis patiko. Užuot suvok gyvenamojo meto s lygas, senieji anuomet spaud jaunuosius stoti sen j atsineštines partijas ir tik per jas jungtis politin darb . Žinoma, iš to negal jo nieko gero išeiti ir iki šios dienos dar nieko neiš jo.

Naujoji lietuvi išeivija didel d - mes kreip savo vaik mokslinim , ir šios pastangos susilauk nepaprastai graži vaisi . Pokario laikotarpis išugd ir subrandino gaus lietuvi intelektual b r . Šiandien j yra visose gyvenimo srityse.

Tie svetur aug ir brend lietuviai intelektualai, iš pat pradži nerad bendros kalbos su atsineštini , daugiausia politini , organizacij gerb jais, vienok neapasimet ir neišsibarst kur kas sau, bet susimet savaimingus mažesnius ar didesnius veiklos vienetus: mokslinius, kult rinius, politinius, ideologinius. Lietuva, jos laisv ir nepriklausomyb , lietuvi tautos išlikimas namie ir svetur, jos gerov ir garb , trumpai tariant, jos vieta civilizuot taut tarpe yra ši savaiming vienet pagrindiniai veiklos uždaviniai.

Jei mokslin je ar kult rin je veikloje toks atskirais vienetais išsiskaidymas ir b t pateisinamas (žino-

ma, iki tam tikro laipsnio), tai politiniam lietuviškosios išeivijos darbui jis yra didel kli tis. Šiandien gyvenimas jau mums rodo, koks didelis tr kumas m s politinei veiklai yra atsirad s kompetenting darbo rank , kaip apleisti kai kurie jos barai. Ateity, atrodo, tikrai nebus geriau, jei priaugantieji intelektualai ir toliau vengs politinio darbo ir stokos lietuviškosios savi traukos. M s kasdienin s politinio darbo b dos savaime nepalengv s. Kas atliks t ar kit politin uždavin , kas surinks ir paruoš medžia g tam ar kitam svarbiam reikalui?!

Ekonominio, arba kinio paj - gumo politinei ir kult rinei veiklai finansuoti pagrindas yra m s tautie i pinigini s ir j noras jas atidaryti. Didel dauguma naujosios lietuvi išeivijos savo sumanumo ir darbštumo d ka ekonomiškai gana gerai sik r , gal tik išskyrus kai kuriuos kraštus ir nelaimingus atvejus. Jos vaikai, ypa išsimokslinusi, turi dar geresnes kinio gyvenimo s lygas. Tad ekonomiškai paj gios lietuvi visuomen s aukos ir sudaro visos m s politin s bei kult rin s veiklos ekonomin pagrind . Toki auk vai riu lietuvi organizacij bei institucij fondus ir išdus dabar kasmet suplaukia nemažiau milijono doleri .

Per paskutiniuosius kelerius metus dar plaiau atsiv r lietuvi visuomen s kišen Lietuvai ir lietuvybei. Išeivija, brendusi nepriklausomoje Lietuvoje ir kiškai svetur jau sigyvenusi, žengia

paskutin savo gyvenimo dešimmet. Ji vis labiau panašiai savo jaunystės, labiau palinksta savo krašto romantinei pasauliui ir plačiau atveria pinigų savo mylimai Lietuvai. Pirmosios išėmimo kartos indėlis mūsų politinio ir kultūrinio darbo ekonominiams pajūmams gerokai persveria jos kur kas antstipresnį, kurį stovinti vaikai. Tiesa, ir j tarpe pasitaiko labai gražių aukų Lietuvai, tuo pačiu ir visokios mūsų veiklos pajūmų pasipirties pavyzdžiai.

Apžvelgus šiuos mūsų politinius ir kultūrinius veiklos pajūmus, reikėtų mesti žvilgsnį ateitin. Kas darysis su šiuo mūsų kultūrinio ir ekonominiu potencialu, taip reikalingu lietuviškame gyvenime? Juk ateityje politinio darbo ranka badas didės, pats veiksmo menkas, mūsų įšiško darbo lygis smūks. Kultūrinė veikla, tolydžio mažtanti intelektualiniams ir ekonominiams ištekliams, taip pat silpnės. Visokeriopos mūsų veiklos ekonominiams pajūmams kažin ar beišliks šiame lygyje, nes dosniausieji aukotojai (nepriklausomoje Lietuvoje brenusiai karta) išmirs, o j vaikai ir vaikai iadilsu-

prantam nat rali priešas ir vargu beprilygs savo t v ir seneli dosnumui.

Vadinasi, intelektualinio ir ekonominio pajūmų požvilgiu tenka laukti sunkesni dien, blogesni darbo slyg. Tod l jau dabar reikt susirpinti priemonis, kurios galint (be didesni suklypim) t sti politin ir kultūrin darb išėivijoje. M s darbo nuobaig — Lietuvos laisv s aušros — dar nesimato. Pagaliau ir Lietuvos laisv s aušrai nušvitus, išėivi veikla juk nesiliaus: reik s visokiais b dais remti nuniokot ir nualint Lietuv , teks tada, kaip ir dabar, r pintis ir išėivijos lietuvišk ja gyvastimi. Šiems uždaviniams reik s ir intelektualin s j gos, kuri tada, suprantama, jau sruvens iš išsilaisvinusios Lietuvos.

Taiau šiuo metu, matydami, kad mūsų kultūrin stanga ir ekonomini pajūmams tolydžio ims trauktis, turime ieškoti nauj keli , griebtis konkre i priemoni išėivijos politin ir kultūrin darb išlaikyti bent tame lygyje, kok šiandien esame pasiek .

Šios dr. Broniaus Nemicko mintys buvo pateiktos kaip baz diskusijoms Lietuvi Fronto biulien surengtoje konferencijoje, ikagoje, 1986 rugs jo 27. Jose tur jo išryšk ti konkret s si lymai bei išvados, lie ian ios mūsų intelektualini ir ekonomini resurs ateit . Taiau gal d l laiko stokos, simpoziume anuo klausimu platesni diskusij neišsivyst . Pats klausimas, be jokios abejon s, yra svarbus, jo k lymas ir svarstymas yra neatid liotinas.

Tad Laisv redakcija kvie ia savo skaitytojus t sti mūsų pajūmų klausimo nagrin jim , sijungiant žurnalo puslapiuose diskusijas trumpesniais ar ilgesniais pasisakymais, konkre iomis mintimis ir si lymais.

LITERAT ROS VAKAR TRADICIJOS SROV JE

1986 gruodžio 6 Los Angeles šv. Kazimiero parapijos sal je vyko 21-mas literat ros vakaras, kuriuos nuo 1966 met organizuoja Lietuvi Fronto bi iuli Los Angeles samb ris. Tai vienintel visoje Amerikoje (grei iausiai ir visame pasaulyje) taip ilgai išsilaikiusi literat ros vakar tradicija. Los Angeles literat ros vakarai kasmet vyksta gruodžio m nesio pirm j šeštadien . LFB Los Angeles samb ris pasiryž s literat ros vakar tradicij t sti.

Dvidešimt pirmajame vakare savo k ryb skait iš ikagos atvyk s poetas Kazys Brad nas. To vakaro apim iai ir eigai pavaizduoti spausdiname ištraukas iš LFB Los Angeles samb rio pirmininko Vytauto Vidugirio ir LFB Tarybos prezidiumo pirmininko Algio Raulinai io kalb ir literat ros vakar pradininko Juozo Kojelio reportažo, paskelbto Darbininke 1987 sausio 23.

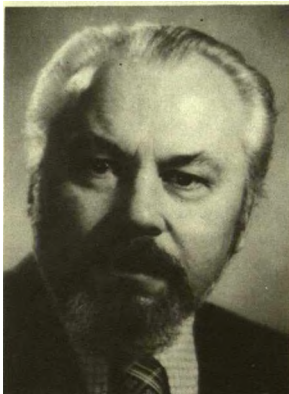
Vingiuotu k rybos keliu

Šiltai auditorijos sutiktas poetas Kazys Brad nas, savo k rybos skaitym palyd jo kai kuri eil raš i genez , tem ir strukt r lie ian iais komentarais. Iš tikro, tie komentarai gal buvo ne tiek skaitom eil raš i palydovu, kiek vadovu. Jis pasakojo apie atostog metu kio darbus savo t v kyje „nuo saul tekio iki sute m ". „Aš pats neatsipl šiau nuo kio darb ", — ir tada jau jo eil - raš iai prad jo darytis žemininkiški. Jis skait savo k rybos pavyzdžius, pradedant pirmaisiais eil raš i rinkiniais, išleistais dar Lietuvoje, ir toliau ved klausytojus vingiuotu savo k rybos keliu jau per svetimus kraštus, bet

visada jausdamas lietuvišk žem po savo kojomis. Vietomis jo komentaruose buvo tiek literat rinio pol kio, kad klausytojui pradingdavo riba tarp komentaro ir eil raš io.

Vienas gan charakteringas epizodas iš jo literat rinio gyvenimo nuotyki siekia dar nepriklausomos Lietuvos laikus. Papasakoj s apie savo kio darbus, jis tada negal j s suprasti „t rašytoj , kaip Salom ja N ris, Petras Cvirka, Antanas Venclova, Jonas Šimkus ir kiti, kurie d josi darbo žmoni gyn jai, j trib nai, proletarai, bet vasar , kada, sakoma, ir akmuo kruta, jie, dar studentais b dami, jau gal jo prasivartyti

KAZYS BRADNAS

POEZIJA IR LIETUVA

Jei ežerai išlkt
Ir krikšto up s nugrimzt ,
Dingt ir Lietuva,
M s neb t .

O jei nutilt žodis,
Jeigu raidyn palaidotum,
Ar prisikelt poezija
Skamb Velyk ryt ?

Tod l guldaui klonin ežerus,
Patiesiu up ,
Ir žodžiai taškosi, krykštauja
Ant poezijos rank .

KRAUJO ŽIEDAI

Rex Poloniae,
Supremus Dux Lithuaniae
Su odinuke iš Lietuvos...

Taigi aš pats
Poezijos bokšte,
Tarp svetim ,
Praveriu lang šiaur —
Lietuv ,
Kur mintoj p doj
Prigijusi krikšto šakel
Varva kraujo žiedais.

(Iš Ateities Literatūros Fondo leidžiamos naujos Kazio
Bradno knygos „Krikšto vanduo Jonini nakt“)

Palangos smilyje arba net turistauti užsieniuose".

Antroje vakaro dalyje poetas skaitė eilrašius iš spaudai paruošto rinkinio „Krikšto vanduo Jonini nakt“. Apie tą rinkinį, perskaitęs jį rankraštyje, Pranas Visvydas išsireiškė, kad „visa savo jusena poetas linksta prie krikščionybės atnešto gėrio“. Krikščionys dėl kam tapome Vakarų Europos kultūros dali-

ninkai. Tai jau per krikščionius šimtmečius, kad ir tolydžiai silpnėjančias, lydi juos ir pagoniškosios Lietuvos palikimas.

Los Angeles lietuvių publika Bradno reital sekė su dideliu dėmesiu. Baigus reitalą, sveikieji poetų pagerbimo atsisojimu, o pertraukos metu dalyviai išgraibstė Bradno poezijos knygas.

Iš biuro. Juozo Kojelio platesnio reportažo, išspausdinto Darbininke.

Dešin je — LFB Los Angeles samb rio pirm. Vytautas Vidugiris atidaro XXI literat ros vakar .

Gretimam puslapy, viršuj — literat ros vakaro organizatoriai ir atlik jai: iš kair s — P. Visvydas, E. Arijas, V. Vidugiris, B. Varnien , J. Kojelis, K. Brad nas, L. Kulnien , P. A. Raulinaitis, I. Medžiukas, A. Kulnys ir Z. Brinkis. Apa ioje — publika klausosi poeto Kazio Brad no poezijos.

Kazys Brad nas atneš savo žod

Rašytojas skaitytojui ar klausytojui atneša literat rin žod . Šiame krašte dažnai girdime, kad tas ar anas žmogus es s vertas tiek ar tiek. Ir dažniausiai tas vertinimas daromas doleriais. Rašytojas-poetas atneša žod , ir retai pagalvojame, koki vert turi žodis.

Žodis, balsu ar raštu pateiktas, yra pasaulio Tv r jo didžiausia dovana žmogui. Žodis gali džiuginti, pakelti dvasi , suteikti dr sos, pateikti išmint , o taip pat sužeisti, skaudinti. Žodis nemiršta. Per žod mes šiandien žinome, k kalb jo Sokratas, koki išmint skelb Platonas ir Šv. Augustinas, k apdainavo Homeras, Dant ir m s Maironis.

Rašytoj ir poet žodis kaip balzamas gydo dvasios žaizdas, kaip lietus žem . Žodis prikelia tautas, kariams suteikia dr sos, nu-

skriaustiesiems paguodos. Ir lietuvi tautin s mon caristin s Rusijos okupacijoje pažadino tada dar nekultivuotas lietuviškas žodis.

Poetas Kazys Brad nas atneša mums savo k rybin žod . Brad nas yra didelis poetas, ir jo žodis nesunyks, kol bus gyva lietuvi tauta. Mes gi tikime, kad m s tauta atlaikys visus negandus ir gyvens amžinai, o kartu ir poeto Kazio Brad no žodis.

Vokie i poetas Schilleris yra pasak s: „Kas nori suprasti k r j , turi nukeliauti jo krašt ". T nukeliavim neb tinai reikia geografiškai suprasti. Man atrodo, kad Kazys Brad nas, atnešdamas mums savo žod , kartu atsiveža ia ir savo krašt . Tas kraštas, — tai jis pats, kaip asmuo.

Iš bi . Vytauto Vidugirio min i , atidarant literat ros vakar .

Žodis liko, kaip auksas lyrikos delne

Pasibaig 21-asis literat ros vakaras. Dvidešimt vieneri metai — tarsi stulpas gyvenimo kelyje. Per jimas iš dar nesubrendusi pilname ius ir pilnateisius. Nesuklysiu pasakydamas, kad Lietuvi Fronto bi iuli rengiami literat ros vakarai tikrai yra subrend ir tuo pa iu užsitarnav rimto d mesio ne tik m s gyvenviet j, bet ir visose lietuvi gyvenamose vietov se. Ir šios dienos sve io žodžiais galime pasakyti:

Aš nume iau poezijos šakel

Ant kieto kranto pakel s —

O ji prigijo, sužaliavo.

Ypatingai buvo džiugu savo tarpe po daugelio met v l matyti, o dar labiau gird ti, miel Suvalkijos lygum s n — žodžio meninink — poet — Kaz Brad n . Jau nebe pirm kart Sidabrin m kamanom pažaboj s žirg , Moren ugnimi keli pasišviesdamas, P das arimuose palikdamas, atvyksta jis pas mus. Ne Svetimos duonos ieškodamas, ne Mar nešdamas, bet Vilniaus varpais skambindamas, Sonatas ir fugas grodamas, Devynias balades mums atneš ...

Gird jome poet aiškinant eil raš io gimim , ir jo klausim

Ar tu girdi mane

Vidurnak io sapne

Grojant švilpyne?..

galime be jokios abejon s atsakyti jo paties žodžiais:

Vanduo išb ga, žodis lieka,

Kaip auksas lyrikos delne.

Taip, mes šiandien to lyrikos delne likusio aukso prisis m me pilnas riešku ias ir parsinešime jas namo, kad jos vis laik savo žib jimu skaidrint m s dienas. Už t mums palikt auks , kurio nei vagys nepavagia, nei r dys nesugriaužia, nuoširdžiai d koju poetui Kaziui Brad nui vis ia susirinkusi vardu.

Iš bi . Algio Raulinai io užbaigiamojo žodžio.

Simpoziumo „Gorba iovo gласnost (atvirumas): tikrov ar fikcija?“ dalyviai. Iš kairės — Juozas Kojelis, Leonardas Valiukas (mod.), Gint Damušytis ir Saulius Tomas Kondrotas. Nuotr. R. Nelso.

XIX POLITINIS STUDIJOS

Devynioliktasis politinis savaitgalis Los Angeles vyko 1987 sausio 31 - vasario 1 Šv. Kazimiero parapijos salėje. Ši met studijas organizavo JAV LB Vakar apygardos, JAV Jaunimo sąjungos Los Angeles skyriaus ir LFB Los Angeles samborio valdybos ir Baltijos laisvųjų lygos lietuvių sekcija. Programos koordinatorius buvo Vytautas Vidugiris, LFB Los Angeles samborio pirmininkas.

Ši met studijų programoje buvo gilinamasi lietuvišką darbą pažinimui ir su juo vykdytu susijusias problemas.

„Informuoti ir informuotis“ žodžiais gal geriausiai būtų galima apibūdinti šią met politikos studijų vedamą mintį. „Lietuvių Bendruomenės keliai ir kryžkelės“ simpoziume dalyvavo LB apylinkės pirmininkai — Edmundas Kulikauskas ir Vladas Velža, tarybos narys Tadas Dabšys, ir Danutė Mažeikienė; moderavo tarybos narys Algis Raulinaitis. Svarstymų baze buvo paimti JAV LB XI tarybos II sesijos nutarimai. Gausi auditorija arčiau pažino Lietuvių Bendruomenės sąrangą ir veiklos metodus. Jau pats faktas, kad Lietuvių Bendruomenės nutarimai gali

b ti kolektyvinio svarstymo objektu, daug k pasako.

„Jaunimo s jung ir ideologin s organizacijos" simpoziumas buvo skirtas santykiui tarp bendrin s Jaunimo s jungos ir ideologini organizacij išryškinti. Pradinius pareiškimus padar jaunesniosios kartos atstovai: Gail Radvenyt , Rimant Vizgirdait , Tauras Radvenis, Paulius Viskanta ir Vilius Žalpys. (Radvenyt s ir Viskantos pareiškimai bus spausdinami kitame numeryje — red.). Jaunieji sutar , kad Jaunimo s jungai priklauso veiklos, ypa politin je srityje, derintojos rol , nesikišant ideologini organizacij susitvarkym ir veiklos programas. Diskusijoms vadovavo 1987-j met Kriau eli n šeimos premijos laureatas PLJ s jungos vicepirmininkas Tadas Dabšys.

JAV LB Kult ros komisijos pirm. Ingrida Bublien skait paskait „Kult ros ir politikos s veika išei-

vijoje". (Paskaita spausdinama šiame JL numeryje — red.)

Naujojo soviet diktatoriaus Gorba iovo globaliniai reklamuojama „atvirumo", glasnost, programa susidom jo pasaulis. Ar tai propaganda, ar tikrov ? Atsakym paieškoti buvo pakviesti: Amerikoje gimusi Gint Damušyt , prieš 43 metus iš Lietuvos išvyk s Juozas Kojelis ir vos prieš pusmeti pasitrauk s rašytojas Saulius Tomas Kondrotas. Jie visi trys sutar , kad šiuo metu tai t ra tik graž s žodžiai. N ra dar pagrindo galvoti, kad Gorba iovas siekt sudemokratinti komunistin diktat r . Diskusijoms vadovavo Leonardas Valiukas.

„Kod l pasitraukiau iš Lietuvos?" pranešim padar rašytojas Saulius Tomas Kondrotas, 1986 m. rugpj io m nes atvyk s Vakar Vokietij ir ten papraš s politinio pab g lio teisi . Kondrotas Lietuvoje nepriklaus toms grup ms, kuri nariai viešai ar priva iai

Viršuj — Jaunimo simpoziumas. Kalba Paulius Viskanta, prie stalo — Vilius Žalpins, Rimantas Vizgirdaitis, Tauras Radvenis ir Gailė Radvenytė. Apačioj — simpoziumas apie LB kelius ir kryžkeles. Kalba stud. Tadas Dabšys, prie stalo — A. P. Raulinaitis (mod.), Danutė Mažeikienė, Edm. Kulikauskas ir Vladas Velia. Nuotr. R. Nelso.

Greitiam puslapy — apie 500 dalyvių per abi dienas seką paskaitas. Pirmoj eilėj, iš kairės — V. Kazlauskas, A. Nelsienė, I. Bublienė (su g. l. mis poetui B. Brazdžioniui), B. Budrienas ir L. Valiukas. Nuotr. A. Polikaitis.

kritikavo komunistin sistem ar rus okupacij . Priešingai, jis pats buvo sistemos žmogus. Gim s 1953, Vilniaus universitete studijavo ir baig filosofijos ir psichologijos mokslus, sovietin s lietuviškos enciklopedijos redaktorius, por met d st marksizm Vilniaus meno institute. Ir šitas žmogus atsirado šioje pus je, ne tiek Vakar demokratiijos patrauktas, kiek komunistin s priedartos išstumtas.

„Man nepatinka“, kalb jo Kondrotas, „kai menas paver iamas ginklu, instrumentu kažkokiom problemom spr sti... Aš noriu vaikš ioti ten, kur man patinka, galvoti, kas patinka, jausti, kas patinka, rašyti, kas patinka”.

Atsakin damas klausimus, rašytojas Kondrotas pateik naudingos informacijos. Pvz., klausim , kaip ži r ti ia atvykstan ius atsak : Amerik atvažiuoja partie iai ir sistemai nusi-peln žmon s.

klausim , kod l Lietuvoje prad jo leisti išeivi rašytoj knygas, atsak , kad nori susilpninti išeivijos pasi-priešinim . Jis labai teigiamai pasisak už važiavimus Lietuv . Jo nuomone, net paprasto, neišsilavinusio žmogaus nuvažiavimas atneš s naud , nes ten nuvažiuoja laisvas žmogus. (Kondroto pranešimo moderator buvo Danguol Navickien).

Gint s Damušyt s paskaita „Kas daroma, kas dar darytina?“ buvo politi-ni studij virš n . Savo svarstymus, sugestijas, ir išvadas prelegent atr m pagrindin tez : turime dalytis savo likimu su savo tauta. Iš jau-nos prelegent s širdies ir l p iš jo tiek daug brandži min i , kad su jomis tur t susipažinti visi — politikai, kul-t rininkai, jaunimo aukl tojai, visuomenininkai. (Paskaita bus spausdinama kitame JL numeryje — red.).

Angel Nelsien , JAV LB Vakar apygardos pir-minink , atidar devyniolikt j politini studij savaitgal Los Angeles.

Vis tem svarstymuose pastabomis, klausimais ir pareiškimais dalyvavo auditorija, kurios per abi dienas buvo apie 500 žmoni .

Sekmadien , vasario 1 Šv. Kazimiero bažny ioje už žuvusius ir ken ian ius Lietuvos laisv s kovotojus buvo atlai-kytos pamaldos, kuri metu bažny ioje jaudinant eil rašt paskait poetas Ber-nardas Brazdžionis. Jis kaip tik švent savo 80 met amžiaus sukakt . Poeto Brazdžionio gimtadienis prisimintas ir sal je. Buvo perskaityti jam sveikinimai iš prezidento Ronald Reagan ir specialaus prezidento asistento Lino Kojelio. Žodžiu poet sveikino LB Vakar apygardos pirm. Angel Nelsien , LB Kult ros komisijos pirm. Ingrida Bublien ir studij programos koordinadorius Vytautas Vidugiris.

J. Kj.

Problem n ra tiems, kurie j nenori matyti

ANGEL NELSIEN

Los Angeles lietuvi bendruomen je ruošiamos politin s studijos yra didelis našas Amerikos lietuvi visuomenin ir politin gyvenim , šiandien tok politini studij savaitgal susirenkame jau devyniolikt kart . Reikia džiaugtis ir didžiutis, kad pas mus šie politiniai seminarai per devyniolika met ne tik nesilpn ja, bet priešingai, jie savo apimtimi, tematika ir visuomen s jiems rodomu d mesiu auga ir reaguoja gyvybinius m s tautos reikalus.

Be abejo, Lietuvos okupant tai erzina. Jis nor t , kad mes užmirštume savo t v žem , nekeltume okupacijos klausimo ir baisios politini kalini b kl s. Jis laukia, kad mes pavargtume

ir nutiltume. Bet mes, priešingai, stipr jame, nes vienam pavargus, išsis mus, ateina nauja jaunesn j ga, dažnai su naujais metodais ir id jomis. Taip yra ir su šiais politiniais seminarais.

Daugel met politini studij savaitgalius organizavo Lietuvi Fronto bi iuli Los Angeles samb ris. J pradininkas buvo Leonardas Valiukas. Dabar jau keturios organizacijos ruošia studij program : JAV LB Vakar apygarda ir apylinki valdybos, pirmieji pradininkai LF bi iuliai, Jaunimo s junga ir Balt laisv s lygos lietuvi skyrius.

Ypatingai džiugu, kad jaunimas jau stipriai sitvirtino ir reng j , ir programos dalyvi rol se. Jei dažnai girdime nusivylusi ir li dn bals jaunimo adresu, tai mes Los Angeles džiaugiam s išsiaugin graž b r jaunoli , kurie jau gana tvirtai sijung lietuvišk veikal ir teikia daug vil i atei iai.

Pasigirsta nuomoni , kad politin s studijos nieko naujo nebeduoda, kad visos temos jau svarstytos ir visi žymesnieji žmon s jau parodyti Los Angeles lietuviams. Iš tikro, susidom jimas studijomis tolydžio auga. Jeigu anks iau studij dalyvius buvo galima skai iuoti dešimtimis, dabar per abi dienas — jau šimtais. Pri mus tez , kad

Aštuoniasdešimt met sulauk s poetas Bernardas Brazdžionis su Ginte Damušyte, Ingrida Bublione ir Angele Nelsiene. Nuotr. J. R.

Dalis politini studij programos dalyvi su programos koordinatoriumi Vytautu Vidugiriu. Nuotr. R. Nelso.

temas galima išsemti ir problemas išnagrinėti, reikėtų uždaryti laikraštį ir leidyklą ir plunksnas turėtų sulaužyti rašytojai ir žurnalistai. Man atrodo, kad problemą neraiškina tik tiems, kurie ją nenori matyti.

Taip pat ir aukos išlaidoms padengti gaus ją. Padėk visiems, kurie prieš išlaidų padengimą prisideda, nors atsakomybę už jas iki šiol prisiima vien Lietuvių Fronto biūriai, kurie politinės išeivijos žmonėms ugdymo laiko savo rezistenciniu sipareigojimu.

Reikėtų buvusius savaitgalius pažinti studijiniu žvilgsniu: kiek juose keltos idėjos ir padarytos išvados yra radusios pateisinimą gyvenimo raidoje. Galbūt tokia studijinė apžvalga galėtų būti padaryta kitais metais, dvidešimtame politinių studijų savaitgalyje.

Dabar norėčiau tik atkreipti dėmesį vien labai svarbų faktą: mūsų politinės studijos yra forumas, kuriame savo idėjas, mintis gali pareikšti, veiklos būdus išmąginti ir juos brandinti mūsų jaunimas. Ir šiame savaitgalyje, kaip ir

ligi šiol, matysime jaunus veidus. Vieną jų, kaip Gail Radvenytė, Danutė Mažeikienė ir Tadas Dabšys, pasirodo jau kelintą kartą. Kiti — Ramunė Ruzgaitė, Rymantas Vizgirdaitis, Paulius Viskanta ir Tauras Radvenis pirmą kartą ateina pas mus.

Esu sitikinusi, kad tai yra didelis ir svarbus dalykas pačiam jaunimui, o ne tik joms ir lietuviškai išeivijai. Ankstyvesni savaitgaliai diskusijose dalyvaudavo Linas Kojelis, Rita Bureikaitė ar Ginta Palubinskaitė. Šiandien jie Washingtone turi jau valdiškas tarnybas. Linas Kojelis, net ir prezidento patarėjas, nepamiršo lietuvišką reikalą — visur ir visada jais rūpinasi, dirba, pataria mums, kaip paveikti politikus mūsų labui. Rita Bureikaitė šiandien taip pat sostinėje ir yra Lino padėjėja. Tai jau du lietuviai, kilę iš mūsų tarpo, dabar Baltuosiuose Rytuose.

Tad mūsų darbuotojų kvalifikacijos ir sugebėjimai gerėja, tuo pačiu auge ir viltis ateiviai.

Iš politinių studijų savaitgalio atidarymosios kalbos, 1987.1.31.

Atlydys okupuotoje Lietuvoje? Lietuvi informacijos centro žiniomis iki 1987 kovo m nesio keletas lietuvi kalini buvo arba paleisti iš gulago koncentracijos stovykl, arba perkelti Vilniaus kaljim. Paleisti ir tuo tarpu s lyginiai laisvi gr ž Vilni yra Vytautas Skuodis, Algirdas Statkevi us, Algirdas Patackas, Liudas Dambrauskas, Henrikas Jašk nas. Iš KC perkelti Vilniaus kaljim — kun. Sigitas Tamkevi us, ir kun. Alfonsas Svarinskas.

LKB Kronikai 1987 kovo 19 su jo 15 met . Iki šiandien Vakarus yra pasiek 72 kronikos numeriai. Lietuvi katalik religin šalpa kovo 19 Washingtone ši sukakt iškilmingai atžym jo pamaldomis ir specialiu pri mimu Kapitoliuje, kuriame dalyvavo JAV kongreso nariai, spauda, žmogaus teisi organizacijos atstovai, dvasiškiai ir kt.

Nijol s Sad nait s prisiminim antroji dalis pasiek Vakarus. Juose aprašomi jos pa ios ir jos šeimos pergyvenimai besislapstant nuo saugumo agent . Netrukus ši antroji prisiminim dalis bus išleista ir angl kalba.

Dr. Kajetonas J. eginiskas skait paskait Huettenfelde, Vokietijoje, 1987 kovo 14 surengtame prof. Antano Maceinos min jime. Paskaitos tema buvo „Mirtis prof. Maceinos raštuose“.

Marija Remien , ikagos lietuvi visuomenin je veikloje nuolat besi-reiškianti bi iul , išrinkta nauj ja Lietuvi Fondo pirmininke. Fondo valdyboje ji jau aktyviai dirba nuo 1974 met . Jos veikla matoma Lietuvi Bendruome-n je, skautuose, ALRK Federacijoje,

Lietuvi Fronto bi iuliuose ir kitur. Be Marijos Remien s vadovavimo ar pagalbos neapsieina didesnieji ikagos kult riniai ir pramoginiai renginiai.

Kun. Viktoras Dabušis Krikš iony b s jubiliejaus centriniame komitete r pinasi l š telkimo reikalais. Jubiliejiniai metai jau prasid jo, didieji renginiai art ja, ta iau aukos, kuri prašymui ir telkimui kun. Dabušis pašven ia vis savo laik ir energij , dar iš kai kuri vietovi , ypa iš ikagos ir Kanados, plaukia labai pamažu.

Kun. dr. Juozas Prunskis, Laisv mecenatas, Krikš iony b s jubiliejaus proga steig nuolatin metin premij lietuviškam laikraš iui, kuris labiausiai kreips d mes ir pasitarnaus krikš ioniškosios kult ros ugdyme.

Jonas Ku nas, LFB ikagos samb rio narys, jau daugiau negu 20 met sumaniai administruoja Litanus žurnal . Už š nenuilstam darb neneniai bi . Ku nas buvo apdovanotas Lietuvi Bendruomen s žymeniu.

Jonas Žadeikis, bi iulis žemaitis, jau 15 met Draugo šeštadieniniuose numeriuose redaguoja ateitinink skyri . Darbas nuolatinis, sipareigojimas didelis, bet ir rezultatai graž s, vair s ir aktual s straipsniai bei kasdienin veiklos kronika atspindi viso pasaulio ateitininkš gyvenim . Linkime Jonui dar ilgai nepavargiti!

Balys Brazdžionis, kartu s savo dukra, vadovauja Lietuvos Aid radijo programai iš ikagos WCEV radijo stoties (1540 AM banga). Programos girdimos savait s dienomis 8:30 iki 9:00 vakaro. Bi iulis Balys uoliai prisideda prie LFB ikagos samb rio veiklos.

Sena nuotrauka iš 1948. Iš kairės, pirmoje eilėje — S. Balionas, J. Brazaitis, J. Pajaujis. Antroje — S. Daunys, V. Vaitiekūnas, J. Lukša-Daumantas, J. Butkus, kun. S. Yla, L. Prapuolenis.

Stasys Daunys, buvęs Laisvės redaktorius, žurnalistas, nuoširdus biulienis, mirė prieš 10 metų, 1977 vasario 26, ikagoje. Dešimt metų praėjo nuo šio tylaus spaudos darbininko ir daug rezistencinei idėjai pasidarbavusio biulieno mirties. Jo atminimas yra vertas didesnio dėmesio: ne tik mūsų maldomis, bet ir platesniais straipsniais spaudos puslapiuose. Aš biulienis. Vladui Ramojui, nors ir trumpai a.a. Stasys Daunys prisiminusiam š.m. vasario 19 dienos Draugo numeryje.

ikagos L.F. biulieniai 1986 metais atkreipė ypatingą dėmesį 45-ies metų sukaktį nuo Tautos sukilimo. Birželio 22 buvo pamaldos Tėvų Jėzuitų koplyčioje, ikagoje, o rugsėjo 28 specialia akademija Jaunimo centre su Laikinosios Lietuvos vyriausybės ir Lietuvių aktyvistų fronto atstovais. Pamaldas atnašavo vysk. P. Baltakis. Rugsėjo 26/27 savaitgalis ikagoje buvo pašvęstas LF biulieniu konferencijai, apie kurią jau buvo rašyta. Specialus renginys biulieniu suruošė gruodžio 6 mirusiems

biulieniams pagerbti. Kiekvienas iš iškeliavusių Amžinybės biulieniu yra vertas atskiro pagerbimo, bet šis rašas jau yra toks ilgas, kad neužtektų ir savaitgalio. Ši kartą valdyba sudarė net 49-ni mirusių biulieniu šventę. Šventę pradėta pamaldomis, kurių metu buvo uždegtos žvakutės kiekvienam mirusiam biulieniu. Turininga akademija pilnai sujungė gyvuosius su anksčiau iškeliavusiais. Buvo parodytas ir filmas apie prof. Juozą Brazaitį.

1987 metais biulieniu pradėjo metiniu susirinkimu sausio 18 d. Tai buvo informacinis ir valdybų pasikeitimo pobūvis. Išklausius J. Kavaliūno ir B. Polikaitės informacijos apie Lietuvos krikščionių jubiliejinių metų programą, biulieniu dr. P. Kisieliūsis teikė komitetui savo 1000 dolerių auką. Biulieniu nutarė pasveikinti vysk. P. Baltakį ir išreikšti biulieniu mintį, kad Vilniaus arkivyskupija turėtų priklausyti Lietuvos dvasiniam centrui. 1986 metų valdybą sudarė: inžinieriai P. Narutis, B. Nainys, V. Naudžius, A. Pargauskas,

Š.m. kovo 14 Huettenfelde, Vokietijoje, buvo surengta prof. ANTANUI MACEINAI ATMINTI AKADEMIJA. Reng. Vasario 16 ateitininkai ir Vokietijos Lietuvių Fronto biulienai. Viršui reng. jai ir programos dalyviai. Iš kairės: kun. Bernatonis, J. Norkaitis, kun. Liubinas, vysk. A. Deksnys, A. Grinienė, atvykę iš JAV Ateitininkų Fed. vadas J. Polikaitis, I. ir R. Juoplinkai, V. Natkevičius ir A. Palubinskas.

B. Polikaitis. Susirinkimas padėjo valdybai ir jai pirmininkavusiam Pilypui Narui už šiuos keturis metus.

Kitą vasarą LFB sambūris 1987-iesiems metams išsirinko naują valdybą: pirmininkas dr. A. Razma, vicepirmininkas dr. A. Prapuolenytis, sekretorius dr. P. Razutis, išduod. dr. J. Reinys ir nariai inž. K. Raitis ir J. Rugelis.

Akademijai vadovavo Vincas Natkevičius. Paskaita apie mirties filosofiją Maceinos poezijoje skaitė dr. K. Geginskas. Menininkų programą atliko Vasario 16 ateitininkai. Nuotraukos J. Polikaitis.

SVEIKINAME bi iulius eslov Grincevi i ir Pauli Jurk , kuriems 1987 kovo 4 d. buvo paskirta Lietuvi rašytoj draugijos didžioji grožin s literat ros premija už 1985 metus. eslovui Grincevi iui už pasakojim rinkin „Vidudienio varpai“, o Pauliui Jurkui už sakmes apie Vilni „Kai Vilniaus liepos žydi“.

NAUJI LEIDINIAI

Kun. Petras, NAKTIS. Kunigas saugumo pinkl se, autobiografiniai pokalbiai. Knyga 319 psl. Išleido PLB, 1986. Iliustracijos ir viršelis dail. Zitossodeikien s. Ši giliai sukre ian i autobiografini pokalbi autorius yra kun. Leonas Šapoka. Jie buvo spausdinti pagrindiniame Dievas ir T vyn žurnale, 1979-1980 metais. Kun. Šapoka, gr ž s iš Sibiro, buvo priverstas bendradarbiauti su KGB, bet v liau atsisak ir d l to 1980 spalio 10 buvo žiauriai nužudytas.

Knygos tekstas perrašytas mašin le su visomis klaidomis, buvusiomis Dievo ir T vyn s žurnale (ir gal dar atsiradusiomis j perrašant). Visa tai skaitytoj erzina. Taip pat bereikalingai leid j žodyje, gal norint parodyti nesuinteresuot objektyvum , be joki komentar duodama ir sovietin s Tiesos versija apie kun. Šapokos mirt .

Antanas Vai iulaitis, VIDURNAKTIS PRIE ŠEIMENOS. Novel s ir apsakymai. Išleido Ateities literat ros fondas, 1986. Knyga 131 psl., kaina 7 dol. Viršelis Jono Kuprio. Antanui Vai iulai iui, lietuviškosios beletristikos meistrui, praeitais metais su jo 80 met . Šis atmintinosios „Valentinos“ ir daugelio kit knygy autorius skaitytoj ir šioje naujausioje knygoje pagauna savo istorijomis, plai u žodynu ir puošniu stiliumi. Tai viena iš geriausi praeit

met beletristikos knygy , pelnytai vertinta ir didži ja 1986 met LRD premija.

Tomas Venclova, TEKSTAI APIE TEKSTUS. Straipsni apie literat r (lietuvišk ir kit taut), domi essay, recenzij , mokslini vertinim rinkinys. Kas yra gird j s Tom Venclov kalbant, skaitydamas ši knygy , pajus pat autori , lyg jis ia pat kalb t . Jo rašymo stilius nesiskiria nuo gyvo žodžio. Knyga 240 psl. Išleido Algimanto Mackaus knygy leidimo fondas, 1985. Kaina 10 dol.

T VYN N, Venezuelos Lietuvi Bendruomen s žiniaraštis, Nr. 8, 1986. 38 psl. leidinys. Redaguoja dr. Vytautas Dambra ir redakcinis kolektyvas.

Bronius Kviklys, LIETUVOS BAŽNY IOS, V-tas tomas, Vilniaus arkivyskupija II dalis. Šis 592 psl. didžiulis tomas išleistas Amerikos lietuvi bibliotekos leidyklos ikagoje, 1986 metais. Veikalas skirtas Lietuvos krikšto atnaujinimo ir Vilniaus vyskupijos steigimo 600 met sukak iai pamin ti. Turinyje: straipsniai, aprašymai ir dokumentai apie Vilniaus arkivyskupijos lietuvišk j ir rytin dalis, atskir vietovi bažny i aprašymai, nauji duomenys apie Vilniaus katedr , plati bibliografija ir kt. informacija. Tomas labai gausiai iliustruotas.

LAISV FONDAS LIETUVIŠKAI KULT RAI UGDYTI

AMERICAN FOUNDATION FOR LITHUANIAN RESEARCH, INC

5620 S. Claremont Avenue, Chicago, Illinois 60636

LAISVE FONDAS lietuviškai kult rai ugdyti buvo steigtas 1960 metais. Tai jau tokio fondo idėja jau buvo kilusi pirmaisiais okupacij metais, kai lietuviai tautai ir jos kult rai iškilo mirtinas pavojus.

Fond suorganizavo prie LAISVE žurnalo susispietusi Lietuvi fronto biurai b relis. Buvo sipareigota leisti veikalus ir remti studijas, kuri šiuo metu labiausiai stinga, neži rint, kad toki veikal išleidimas duot ir nuostol. Pirmoj eil j fondas remia ir leidžia lietuviškas problemas lie ian ius mokslo žmoni darbus. Remiamos ir kolektyvin s studijos.

LAISVE FONDAS n ra pelno organizacija. Jo l šas sudaro nari ir ne nari aukos, palikimai, nuolatinai prenumeratori pasižad jimai ir kitokios pajamos. Fondas kvie ia visus lietuvius prisid ti prie šio darbo savo aukomis ir leidini prenumeravimu.

Šiomis dienomis jau išleistas gražus Juozo Keliuo io atsiminim tomas „Dangus nusidažo raudonai“. J ir kitus leidinius galima užsisakyti tiesiog iš leidyklos žemiau nurodytu adresu.

Artimesniuose LAISVE FONDO planuose yra jau paruošta spaudai dr. K stu io Girniaus mokslin studija apie Lietuvos partizan kovas ir veikal pokario metais. Dr. Adolfas Damušis ruošia veikal , lie iant vykius Lietuvoje nuo pirmosios iki antrosios sovietin s okupacijos. Dr. Juozas Girnius baigia ruošti studij apie Juoz Keliuot ir Nauj j Romuv .

GALIMA SIGYTI ŠIUOS LAISVE FONDO LIETUVIŠKAI KULT RAI UGDYTI LEIDINIUS

Juozas Girnius, TAUTA IR TAUTIN IŠTIKIMYB . Veikalas, skirtas gyvosios lietuviyb s problemoms iševijoje. Dailininkas S. Ramanauskas. 1961.

Juozas Daumantas, PARTIZANAI. III laida. 1984.

N. E. S duvis, VIEN VIENI. Lietuvi tautos rezistencija. Iliustracijos P. Jurkaus. 1964.

Juozas Girnius, ŽMOGUS BE DIEVO. Filosofin ateizmo analiz . Dailininkas A. Kurauskas. 1964.

LITHUANIA UNDER THE SOVIETS. Portrait of a Nation, 1940-1965. Redaguota dr. V. Vardžio, išleista 1965 Frederic A. Prager leidyklos. Mecenasas Laisv Fondas.

Mykolas Viltis, NEPARAŠYTI LAIŠKAI. Iliustracijos P. Jurkaus. 1966.

LIETUVIŲ LITERATŲ RAŠTUŲ
1945-1967. Redagavo K. Bradėnas. Ra-
šo: Vaičiulaitis, Keblytis, Šilbajoris, Sant-
varas, Kulbokas, Girnius, Grincevičius.
Dail. V. O. Virkau. 1968.

Vladas Ramojus, KRITUSIEJI UŽ LAIS-
VE- II tomas. 1969.

Aloyzas Baronas, MIRTIS VISADA SU-
SPĖSI. Romanas. Dailininkas A. Sutku-
vienis. 1981.

Juozas Brazaitis, RAŠTAI. Šeši tomai.
Pradėta leisti 1980, užbaigta 1985. Re-

dagavo . Grincevičius ir A. Skrups-
kelienė. Dailininkas Ada Sutkuvienė .

Juozas Keliuotis, DANGUS NUSI-
DAŽO RAUDONAI, memuarai. Dail.
Ada Sutkuvienė . 1987.

Užsisakant rašykite šiuo adresu:

LAISVE FONDAS

c/o Alfonsas Pargauskas

8908 W. Butterfield Lane

Orland Park, IL 60462, USA

Kartu su knygomis jums bus pasiūsta
skaitykla.

„ LAISVĖ " 1986 METŲ AUKOTOJAI

GARBES RINKINIAI: Dr. K. Ambrozaitis, V. Baleišytė, kun. V. Dabušis, dr.
V. Dambra, C. A. Mikalojus, J. Mikonis, E. Pakulienė, A. Raulinaitis, dr.
A. Šležas, dr. P. Žemaitis.

GARBES PRENUMERATORIAI: J. Ambrizas, J. Ardys, dr. A. Aviža, kun.
R. Balys, A. Balsys, St. Baltrukėnas, A. G. Bražėnas, K. Bružas, B. Burchikas,
kun. M. Cukuras, kun. M. Gyvas, V. Gyvas, V. Gelecas, P. Karalius, V. Kazlauskas,
M. Kirkilas, D. Kojelytė, prel. J. Kučingis, dr. D. Rudokas, V. Kuzmickas, A.
Mažiulis, P. Milašius, E. Milkauskas, J. Pažėnas, M. Petrusis, J. Piktumienė,
A. Pocius, dr. Z. Prėsas, K. Raikėnas, L. Reivydas, V. Rocius, B. Sakalas, kun.
K. Sakalauskas, V. Skladaitis, M. Sodonis, dr. J. Sungaila, A. Šatas, kun. I. Ur-
bonas, V. Vidugiris, J. Žaliaduonis, V. Žiaugra, J. Žilionis, dr. J. Žirgulis.

AUKOTOJAI: J. Arštikis, A. P. Bagdonas, V. Barisas, L. Bajorėnas, B. Ber-
notas, B. Bulota, dr. S. Čepas, A. Damijonaitis, V. Dulėnas, St. Džiugas, A.
Gailiušis, J. Gepneris, H. K. Gimžauskas, A. Giniotis, J. Gramas, A. Grigaitis,
. Grincevičius, dr. G. Grinis, F. Ignaitienė, B. Juška, V. Kazlauskas, M. Kevalaitis,
A. Kulnys, J. Kuras, M. Lenkauskienė, M. A. Lepera, J. Litvinas, I. Mališka, dr.
A. Matukas, V. A. Mažeika, J. Mikėlis, V. Milukas, kun. S. Morkėnas, P.
Narutis, dr. J. Norkaitis, J. Paovys, kun. J. Pragulbickas, B. Raugas, A. Reven-
tas, E. Ribokienė, J. Rolland, St. Rudys, V. Rutelionis, C. Surdokas, kun. J.
Staškus, A. Sušinskas, V. Šilas, J. Turėninkas, J. Urbonas, dr. A. Valis-Labokas,
C. Vaštokas, J. Vidmantas, J. Virbalis, T. V. T. Žiraitis, O.P.

Nuoširdi padėka visiems „ Laisvė " rinkėjams. Be jūsų paramos žurnalo
leidimas nebūtų manomas.

„ Laisvė " leidėjai ir administratorius

Prieš pat atiduodant spaudai š numer , sužinojome li dn žini , kad 1987 balandžio 3 ikagoje mir bi iulis teisininkas a.a. JURGIS GYLYS, daugel met buv s Laisv Fondo lietuviškai kult rai ugdyti valdybos nariu, nuoširdžiai savo darbu ir finansine parama prisid j s prie keletos šio fondo knyg išleidimo.

Laisv Fondas, o taip pat ir visi lietuvi fronto bi iuliai, li di netek mielo bi iulio ir reiškia nuoširdži užuojaut jo žmonai poetei Julijai Švabaitei-Gylienei ir jos šeimai.

LIETUVIU FRONTO BI IULIU TARYBA

TARYBOS PREZIDIUMAS:

P. Algis Raulinaitis, pirmininkas, 1501 Riverside Dr., Burbank, Ca. 91506.

Dr. Zigmas Brinkis, vicepirmininkas, 2612 Aberdeen Av ., Los Angeles, Ca. 90027.

Juozas Kojelis, sekretorius, 747 23rd Street, Santa Monica, Ca. 90402.

TARYBOS NARIAI:

Dr. Kazys Ambrozaitis, Juozas Baužys, eslovas Grincevi ius, K stutis Ivinskis, dr. Petras Kisielius, Juozas Mikonis, Bronius Nainys, Pilypas Narutis, dr. Adolfas Šležas.

JAV IR KANADOS LFB CENTRO VALDYBA

Juozas Mikonis, pirmininkas, 24526 Chardon Rd., Richmond Heights, Ohio 44143; Juozas Ardys, pirmininko pavaduotojas; Ingrida Bublien , vicepirminink organizaciniams reikalams; Jonas Vasaris, išdininkas; Vincas Akelaitis, informacijos ved jas; Vytautas Brizgys, sekretorius.

EUROPOS LFB VALDYBA

Dr. Saulius Girnius, pirmininkas; J rat Barasait -Kubilien ir K stutis Ivinskis.

Šio numerio kaina 3.50 dol.

